

KBAM

Kentsel ve Bölgesel
Araştırmalar Ağı
10. SEMPOZYUMU
15-17 EKİM 2025
MUĞLA

İKİLİKLERİN ÖTESİNDE: ÇOKLU MEKANSAL BAĞLANTILAR
BİLDİRİ ÖZETLERİ

MSKÜ

Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü

Muğla Büyükşehir
Belediyesi

ODTÜ
METU

Şehir ve Bölge
Planlama Bölümü

İÇİNDEKİLER

DÜZENLEME KURULU	1
BİLİM KURULU	2
SEMPOZYUM PROGRAMI	5
BİLDİRİ ÖZETLERİ	8
1.GÜN OTURUM 1-B DİJİTALLEŞME, YAPAY ZEKÂ, YENİ TEKNOLOJİLER VE YÖNTEMLER	9
Dijital Platformlar ve Kent Mekânı: İstanbul'daki Airbnb Kiralamaları	10
Kentsel Tasarımın Duygusal Etkileri: Sokak Mekânlarının Kullanıcı Algısı Üzerinden Değerlendirilmesi	11
Akıllı Kentleşmenin Olası Olumsuz Etkileri ve Çözüm Stratejileri: Bornova Örneği	12
Katılımcı Planlamada Yapay Zekâ Entegrasyonu: 1/100.000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı Kapsamında Deneyimsel Bir Yöntem Denemesi	13
1.GÜN OTURUM 1-C KÜRESEL KENTSEL VE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR.....	14
Uluslararası Nitelikli Projelerin Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kalkınma Odaklı Bölgesel Dönüşüme Etkisi: Demir İpek Yolu Örneği.....	15
Türkiye’de Yenilikçiliğin Çoklu Sosyo-Mekansal Dinamikleri: 81 İl Üzerinden Bir Değerlendirme (2010-2019)	16
Kırsal Yerleşmeler Bağlamında SEGE Değişkenlerini Yeniden Düşünmek: Güney Marmara Bölgesi Örneği.....	17
Bölgesel Dengesizlikleri Geride Bırakılma Tartışması Çerçevesinden Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneği	18
1.GÜN OTURUM 2-A KONUT ÇALIŞMALARINDA YENİ ARAYIŞLAR	19
Konut Kullanım Yoğunluğunun Ölçülmesinde Yeni Arayışlar	20
Barınmanın Paylaşımçı Biçimleri Üzerine Yeniden Düşünmek: Denizli’de Konut Yapı Kooperatifleri ve Yeni Ortaklık İhtimalleri.....	21
Konutun Airbnb Aracılığıyla Hiper-Metalaşmasına Yönelik Teorik Bir Tartışma: Platform Kapitalizmi ve Airbnb’nin Kâr Üretim Mekânizmasında Mekânın Kritik ve Çelişkili Rolü	22
Erzurum'da Konut Piyasasının İkilemi: Öğrenci Perspektifinden Özel Kiralık Konuta Erişim Sorunları	23
1.GÜN OTURUM 2-B İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE AFETLER.....	24
Büyük Ölçekli Güneş Enerjisi Santrallerinin Mikroklima ve Yerleşim Dokusuna Etkisi: Karapınar Örneği	25
Deniz Seviyesi Yükselmesi Çerçevesinde Türkiye’de Kıyı Alanı Tanımlamasının Yerleşmelerin Dirençliliği Bağlamında Tartışılması	26
Küresel İklim Rejiminin Kırılma Noktaları ve Türkiye’nin Konumlanması.....	27
Deprem Odağında Kentsel Dirençlilik: Hatay Örneği	28
Deprem Sonrası Yeniden Yapılanma Süreçlerinin Adil İyileşme (Just Recovery) Yaklaşımı İle	

Değerlendirilmesi: Hatay Örneği.....	29
1.GÜN OTURUM 2-C ŞEHİRCİLİK VE MODERN MİRAS.....	30
Yıkım ve Koruma Arasında Salınan Bir Sarkaç: Kentsel Politikalar Bağlamında Modern Kültürel Miras.....	31
Modern Şehirciliğin Kentlere Etkisi ve Günümüzdeki Yansımaları: Viyana ve Ankara Örneklerinin Karşılaştırılması	32
Geleneksel Modern Kentsel Mekânlar Arakesitinde Duyguların İzdüşümü: E/SPA/S II Atölyesi	33
Modernist Kenti Ters Yüz Etmek: “Shared Space” Üzerinden Kent Mekânı ve İnsan Odaklı Bir Tartışma	34
1.GÜN OTURUM 3-A SEKTÖREL YENİDEN YAPILANMA, KÜÇÜLME VE DÖNGÜSEL EKONOMİ	35
Sürdürülebilir Kentsel Yaşam Alanları İçin Yeşil İnovasyon ve Yeşil İnşaat Sektörü Önerileri	36
Müşterek Mekan Olarak Kent Bahçeciliği: Langa Bostanları Örneği	37
Türkiye'nin Mekansal Döngüsel Ekonomideki İlerlemeleri: Genel Bir Bakış.....	38
1.GÜN OTURUM 3-B GEÇİRGEN SINIRLAR VE HİBRİT MEKÂNLAR	39
Betondan Yeşile: Eskişehir’de Kentsel Bahçelerin Gücü	40
Büyükşehir Sınırları İçinde Kırsalı Aramak: Denizli İli Pamukkale İlçesi Örneği.....	41
Kentsel İçsellik: Duygulanımsal Ontoloji Üzerinden İkilikleri Aşan Yeni Bir Düşünme ve Kavramlaştırma Denemesi	42
1.GÜN OTURUM 3-C MEKÂNIN (YENİDEN) ÜRETİMİ, ALGILANIŞI VE KULLANIM. 43	
E-Scooter Paylaşım Sistemleri ve Toplu Taşıma Arasındaki Potansiyel İlişkinin İncelenmesi: Bibliyometrik İnceleme ve İçerik Analizi	44
Köpek Gezdirmek: Kentsel Mekânda Sosyalleşmenin Çabasız Bir Formu	45
Halkın Katılımı ile 15 Dakikalık Kent Modelinin Değerlendirilmesi: Ankara Polatlı Örneği	46
2.GÜN MUĞLA OTURUMU 1.....	47
Muğla’da Çoklu Kırılğanlıkların Azaltılması ve Bütünsel Dayanıklılık Politikaları: Muğla Planlama Ajansı İçin Yeni Bir Yönetişim Modeli Önerisi.....	48
2.GÜN MUĞLA OTURUMU 2.....	49
Dijital Dönüşüm Sürecinde Kent Hakkının Yeniden Tanımlanışı: Muğla Örneği	50
Sınır Mekânlarda Hibrit Arayüzlerin İnşasını Muğla Kent Çeperi ve Üniversite Bağlamında Tartışmak	51
Kır-Kent Ayrımını Süreklilikler ve Mücadeleler Yoluyla Aşındırmak: Deştin Örneği.....	52
Emeğin Mekansal Örgütlenmesi: Kötekli Örneği	53
2.GÜN OTURUM 3-B KÜRESEL KENTSEL VE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR II.....	54
Türkiye’de Lojistik Merkezlerin Kademelenmesine Yönelik Bir Değerlendirme.....	55
Stratejik Eşleşme ile Bölgesel Kalkınma: Bursa’da Otomotiv ve Tekstil Endüstrilerinde Yükseltme Süreci.....	56
Bölgesel Olarak Gömülü Olmayan Patika Gelişimi ve Yer-temelli Liderlik: Yalova Gemi İnşa Endüstrisi Örneği.....	57

Türkiye’de illerin endüstriyel rekabetçilik düzeyini hangi tür bağlantılar belirliyor?	58
2.GÜN OTURUM 3-C KENT, AKTÖRLER VE İLİŞKİLER.....	59
İstanbul’da Katılım Ortamı ve Aktörlerinin İlişkisel Analizi: İstanbul Kent Konseyi’nin Yapısal Değerlendirmesi ve İlişki Ağı	60
Türkiye’de Konut Politikasının Toplumsal Eşitsizlikler Bağlamında Değerlendirilmesi: TOKİ Örneği.....	61
Paşabahçe’de İşçi Fail Üzerinden İlişkisel Bir Mekân Okuması	62
Kimin masası, kimin kuralları? Türkiye’de mimarlık sektöründe mesleki özerklik ve güç ilişkileri üzerine aktör merkezli bir analiz	63
2.GÜN OTURUM 4-B MEKÂNIN (YENİDEN) ÜRETİMİ, ALGILANIŞI VE KULLANIMI II	64
Toplumsal Uyumun ve Birlikte Yaşamın Mekânsal Dinamikleri: Ankara Altındağ Örneğinde Suriyeliler	65
Sosyal Politikanın Mekânları: Ulusüstü Sosyal Politikaya ve ‘Küresel’ Sosyal Politikanın Sınırlılıklarına Dair Bir Değerlendirme.....	66
Kent-Kırsal Çatışması: Kentsel Mekânı Üretirken Yapısal ve Kültürel Kimlik Değerleri Kaybetmek.....	67
Geçici’den Kalıcıya: Afet Sonrası Zorunlu Göçün Kentsel Mekânın Yeniden Üretimine Etkisi	68
2.GÜN OTURUM 4-C GIDA SİSTEMLERİ VE EKOLOJİ	69
Biyosfer Odaklı Mekânsal Entegrasyon: Trakya–İstanbul–Kocaeli Üzerinden Yeni Bir Planlama Perspektifi.....	70
Hizmet Odaklı Planlama Politikalarının Çay Tarımına Dayalı Kırsal Mekânlar Üzerindeki Etkisi: Hopa/Kuledibi Örneği	71
Kent-Bölge Gıda Sistemi’nin Yönetişimi: Paydaşların Tanımlanmasında Politik Sınırların Etkisi	72
ES’lere Dayalı Gıda Havzası Yaklaşımına Doğru: İstanbul Metropolitan Alanı’nda Gıdayı Kentsel Planlama Gündemine Taşımak.....	73
3.GÜN OTURUM 1 MEKANSAL DÖNÜŞÜM VE YENİLENME	74
Kentsel Dönüşüm Teşviklerinde Geliştirici-Arsa Sahibi Dilemması: İstanbul Zeytinburnu Örneği	75
Mekansal Üretim Perspektifiyle Sosyal ve Mekânsal Dönüşüm: Samsun Soğuksu Mahallesi Örneği.....	76
Kentsel Dönüşüm Süreçlerinin Ağ Haritalarıyla Okunması: İkiliklerin Ötesinde Bir Mekânsal Analiz Yaklaşımı: Kadifekale Kentsel Yenileme Projesi Örneği	77
Mega Altyapı Projelerinin Mekânsal Dönüşüme Etkisi: İstanbul Havalimanı ve Arazi Örtüsü Değişimlerinin Niceliksel Analizi	78
3.GÜN OTURUM 2-B KENTSEL ARAYÜZLER VE MEKANSAL DENEYİM	79
Kentlerin Zemin Katında Ara Kesit Kavramına Dair Kısa Bir Değerlendirme: Moda Örneği....	80
Kentsel Kolaj Yaklaşımıyla Mekânsal İkiliklerin Aşılması: Tarihi Yarımada Üzerinden Bir Okuma	81

Dijitalin içinde, Fiziksel Mekâna Bağlı Kalmak: Dijital Çağda Mekânsal Deneyiminin Melezleşmesi	82
Kamusal Alanları İyileştirmek; Türkiye Kütahya Örneği	83
Mekân Üretiminde Bedensel ve Toplumsal Deneyimin Dışlanması: Yönetmelikler, Piyasa Dinamikleri ve Yerel Alternatif Arayışlar.....	84
3.GÜN OTURUM 2-C KENTSEL ARAYÜZLER VE MEKANSAL DENEYİM	85
Kırsal Turizm Gelişiminde Liderlik, Yerel Kontrol ve Dirençlilik: Beypazarı, Ankara.....	86
Bölgesel Turizm Patikasının Evrimsel Dinamiklerinin Faillik ve Kurumlar Bakımından İncelenmesi: Kapadokya Örneği	87
Üniversitelerin Dönüşen Rolü Bağlamında İhtisaslaşma Projeleri İçin Akıllı Uzmanlaşma Temelli Bir Değerlendirme Kılavuzu Önerisi	88
Lokasyon Seçiminde Geleneksel Ekonomik Faktörlere Karşı Kurumsal Bağlamın ve Belirleyicilerin Gücü: Türkiye'deki Alman Çokuluslu Şirketleri Örneği	89

DÜZENLEME KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Berk Kesim
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Elif Kırpık
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Esmâ Aksoy Khurami
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Arş. Gör. Gamze Satılmış
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Mahfuz Aktaş
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Arş. Gör. Melda Balaban
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sezen Savran Penpecioglu
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Arş. Gör. Ayşegül Sarı
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Bilge Çakır
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Arş. Gör. Ecem Engin
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Dr. Öğr. Üyesi Esin Özdemir Ulutaş
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü

Arş. Gör. Göksun Yıldırım
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Dr. Tunga Köroğlu
Çankaya Belediyesi

BİLİM KURULU

Dr. Öğr. Üyesi Açalya Alban
Doç. Dr. Ahmet Suvar Aslan
Doç. Dr. Ali Cenap Yoloğlu
Doç. Dr. Anıl Şenyel Kürkcüoğlu
Doç. Dr. Aslı Ulubaş Hamurcu
Prof. Dr. Ayda Eraydın
Prof. Dr. Aydan Sat
Doç. Dr. Aysu Uğurlar
Prof. Dr. Ayşe Dilek Darby
Prof. Dr. Burak Beyhan
Dr. Öğr. Üyesi Burcu İmren Güzel
Doç. Dr. Bülent Batuman
Öğr. Gör. Dr. Can Gölgelioğlu
Prof. Dr. Cem Dişbudak
Prof. Dr. Cengiz Koç
Dr. Öğr. Üyesi Ceren Gamze Yaşar
Doç. Dr. Çağlar Özbek
Prof. Dr. Çiğdem Varol
Dr. Öğr. Üyesi Deniz Erdem Okumuş
Dr. Öğr. Üyesi Didem Danış
Doç. Dr. Ebru Kamacı Karahan
Doç. Dr. Emel Karakaya Ayalp
Prof. Dr. Emine Yetişkul Şenbil
Doç. Dr. Ender Peker
Doç. Dr. Eylem Bal
Doç. Dr. Ezgi Orhan
Prof. Dr. Feray Koca
Doç. Dr. Fikret Zorlu
Dr. Öğr. Üyesi G. Duygu Bütün
Dr. Güldem Özatağan
Dr. Öğr. Üyesi Gülşah Aykaç Üngür
Prof. Dr. Hayat Zengin Çelik
Prof. Dr. Hilal Erkuş
Prof. Dr. İlhan Tekeli
Doç. Dr. İsmail Demirdağ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Mersin Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
İstanbul Teknik Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
İstanbul Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
TED Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Yıldız Teknik Üniversitesi
Galatasaray Üniversitesi
Bursa Teknik Üniversitesi
İzmir Demokrasi Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Mersin Üniversitesi
Amasya Üniversitesi
Newcastle University
Marmara Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Leyla Alkan Gökler
Prof. Dr. Mediha Burcu Sılaydın
Doç. Dr. Mehmet Penpecioglu
Prof. Dr. Murat Ali Dulupçu
Prof. Dr. Murat Cemal Yalçınan
Prof. Dr. Mustafa Kemal Bayırbağ
Dr. Öğr. Üyesi Neşe Aydın
Prof. Dr. Nihan Özdemir Sönmez
Doç. Dr. Nilüfer Gürer
Doç. Dr. Nur Sinem Partigöç
Prof. Dr. Nuri Yavan
Dr. Öğr. Üyesi Onur Tümtürk
Prof. Dr. Osman Balaban
Doç. Dr. Ö. Burcu Özdemir Sarı
Doç. Dr. Ömür Kaygısız
Dr. Öğr. Üyesi Özgül Acar Özler
Arş. Gör. Dr. Özlem Berber Özkendirci
Prof. Dr. Savaş Zafer Şahin
Doç. Dr. Seher Özkazanç
Doç. Dr. Semahat Özdemir
Prof. Dr. Semra Purkıs
Prof. Dr. Süleyman Toy
Prof. Dr. Tanyel Özelçi Ecerel
Doç. Dr. Tolga Levent
Doç. Dr. Tolgahan Aydınır
Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe Şanlı Katı
Dr. Öğr. Üyesi Umut Erdem
Prof. Dr. Yasemin Çakırer Özservet
Dr. Yiğit Acar
Prof. Dr. Z. Ezgi Haliloğlu Kahraman

Gazi Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni.
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Gebze Teknik Üniversitesi
İstanbul Teknik Üniversitesi
Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Necmettin Erbakan Üniversitesi
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Atatürk Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Mersin Üniversitesi
Pamukkale Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İzmir Demokrasi Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
Bilkent Üniversitesi
Çankaya Üniversitesi

10. KBAM SEMPOZYUMU

İKİLİKLERİN ÖTESİNDE: ÇOKLU MEKANSAL BAĞLANTILAR

SEMPOZYUM PROGRAMI

1.GÜN-15 EKİM ÇARŞAMBA			
09:30	KAYIT		
10:30 11:00	PROTOKOL KONUŞMALARI - SALON B		
11:00 12:30	SEMPOZYUM AÇILIŞ OTURUMU “İKİLİKLERİN ÖTESİNDE: ÇOKLU MEKANSAL BAĞLANTILAR” SALON B Moderatör: Burak BEYHAN Davetli Konuşmacılar E. Ferhan GEZİCİ KORTEN- İstanbul Teknik Üniversitesi - Nil UZUN- Orta Doğu Teknik Üniversitesi K. Mert ÇUBUKÇU- Dokuz Eylül Üniversitesi		
12:30 13:30	ÖĞLE ARASI		
13:30 15:00	<table> <tr> <td> OTURUM 1-B Dijitalleşme, Yapay Zekâ, Yeni Teknolojiler ve Yöntemler SALON B Oturum Başkanı: Doğan BIÇKI Tartışmacı: Feral GEÇER SARGIN Elif URAS, Kadriye Burcu YAVUZ, Şule TÜDEŞ: Dijital Platformlar ve Kent Mekanı: Ankara'daki Airbnb Kiralamaları Rumeysa MUT: Kentel Tasarımın Duygusal Etkileri: Sokak Mekanlarının Kullanıcı Algısı Üzerinden Değerlendirilmesi Halil TOPÇU, Hilmi Evren ERDİN: Akıllı Kentleşmenin Olası Olumsuz Etkileri ve Çözüm Stratejileri: Bornova örneği Can GÖLGELİOĞLU, Anlı ATAÖV: Katılımcı Planlamada Yapay Zekâ Entegrasyonu: 1/100.000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı Kapsamında Deneyimsel Bir Yöntem Denemesi </td><td> OTURUM 1-C Küresel Kentel ve Bölgesel Çalışmalar I SALON C Oturum Başkanı: Nuri YAVAN Tartışmacı: Dilcu GÖNÜL Timuçin KURT: Uluslararası Nitelikli Projelerin Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kalkınma Odaklı Bölgesel Dönüşüme Etkisi: Demir İpek Yolu Örneği Sıla Ceren VARİŞ HUSAR, Ö. Burcu ÖZDEMİR SARI: Türkiye'de Yenilikçiliğin Çoklu Sosyo-Mekansal Dinamikleri: 81 İl Üzerinden Bir Değerlendirme (2010-2019) Fatma Çağla ŞEVİK, Elif ÖRNEK, Sümeyye BABAYUSUF AVLİ: Kırsal Yerleşmeler Bağlamında SEGE Değerşkenlerini Yeniden Düşünmek: Güney Marmara Bölgesi Örneği Efsun TOĞRUL, Emine Ferhan GEZİCİ KORTEN: Bölgesel Dengesizlikleri Geride Burakılma Tartışması Çerçevesinden Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneği </td></tr> </table>	OTURUM 1-B Dijitalleşme, Yapay Zekâ, Yeni Teknolojiler ve Yöntemler SALON B Oturum Başkanı: Doğan BIÇKI Tartışmacı: Feral GEÇER SARGIN Elif URAS, Kadriye Burcu YAVUZ, Şule TÜDEŞ: Dijital Platformlar ve Kent Mekanı: Ankara'daki Airbnb Kiralamaları Rumeysa MUT: Kentel Tasarımın Duygusal Etkileri: Sokak Mekanlarının Kullanıcı Algısı Üzerinden Değerlendirilmesi Halil TOPÇU, Hilmi Evren ERDİN: Akıllı Kentleşmenin Olası Olumsuz Etkileri ve Çözüm Stratejileri: Bornova örneği Can GÖLGELİOĞLU, Anlı ATAÖV: Katılımcı Planlamada Yapay Zekâ Entegrasyonu: 1/100.000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı Kapsamında Deneyimsel Bir Yöntem Denemesi	OTURUM 1-C Küresel Kentel ve Bölgesel Çalışmalar I SALON C Oturum Başkanı: Nuri YAVAN Tartışmacı: Dilcu GÖNÜL Timuçin KURT: Uluslararası Nitelikli Projelerin Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kalkınma Odaklı Bölgesel Dönüşüme Etkisi: Demir İpek Yolu Örneği Sıla Ceren VARİŞ HUSAR, Ö. Burcu ÖZDEMİR SARI: Türkiye'de Yenilikçiliğin Çoklu Sosyo-Mekansal Dinamikleri: 81 İl Üzerinden Bir Değerlendirme (2010-2019) Fatma Çağla ŞEVİK, Elif ÖRNEK, Sümeyye BABAYUSUF AVLİ: Kırsal Yerleşmeler Bağlamında SEGE Değerşkenlerini Yeniden Düşünmek: Güney Marmara Bölgesi Örneği Efsun TOĞRUL, Emine Ferhan GEZİCİ KORTEN: Bölgesel Dengesizlikleri Geride Burakılma Tartışması Çerçevesinden Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneği
OTURUM 1-B Dijitalleşme, Yapay Zekâ, Yeni Teknolojiler ve Yöntemler SALON B Oturum Başkanı: Doğan BIÇKI Tartışmacı: Feral GEÇER SARGIN Elif URAS, Kadriye Burcu YAVUZ, Şule TÜDEŞ: Dijital Platformlar ve Kent Mekanı: Ankara'daki Airbnb Kiralamaları Rumeysa MUT: Kentel Tasarımın Duygusal Etkileri: Sokak Mekanlarının Kullanıcı Algısı Üzerinden Değerlendirilmesi Halil TOPÇU, Hilmi Evren ERDİN: Akıllı Kentleşmenin Olası Olumsuz Etkileri ve Çözüm Stratejileri: Bornova örneği Can GÖLGELİOĞLU, Anlı ATAÖV: Katılımcı Planlamada Yapay Zekâ Entegrasyonu: 1/100.000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı Kapsamında Deneyimsel Bir Yöntem Denemesi	OTURUM 1-C Küresel Kentel ve Bölgesel Çalışmalar I SALON C Oturum Başkanı: Nuri YAVAN Tartışmacı: Dilcu GÖNÜL Timuçin KURT: Uluslararası Nitelikli Projelerin Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kalkınma Odaklı Bölgesel Dönüşüme Etkisi: Demir İpek Yolu Örneği Sıla Ceren VARİŞ HUSAR, Ö. Burcu ÖZDEMİR SARI: Türkiye'de Yenilikçiliğin Çoklu Sosyo-Mekansal Dinamikleri: 81 İl Üzerinden Bir Değerlendirme (2010-2019) Fatma Çağla ŞEVİK, Elif ÖRNEK, Sümeyye BABAYUSUF AVLİ: Kırsal Yerleşmeler Bağlamında SEGE Değerşkenlerini Yeniden Düşünmek: Güney Marmara Bölgesi Örneği Efsun TOĞRUL, Emine Ferhan GEZİCİ KORTEN: Bölgesel Dengesizlikleri Geride Burakılma Tartışması Çerçevesinden Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneği		
15:00 15:15	ARA		

10. KBAM SEMPOZYUMU

İKİLİKLERİN ÖTESİNDE: ÇOKLU MEKANSAL BAĞLANTILAR

BİLDİRİ ÖZETLERİ

1.GÜN

**OTURUM 1-B DİJİTALLEŞME, YAPAY ZEKÂ, YENİ TEKNOLOJİLER VE
YÖNTEMLER**

Dijital Platformlar ve Kent Mekânı: İstanbul'daki Airbnb Kiralamaları

Elif Uras¹, Kadriye Burcu Yavuz², Şule Tüdeş³

Öz: Airbnb ve benzeri dijital platformlar, geçici ve kısa süreli konut ihtiyacını karşılamalarının ötesinde, kentsel mekânın sosyal ve fiziksel yapısını dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu tür platformlar, özellikle görece yüksek gelirli, genç ve eğitilmiş nüfusun yoğunlaştığı, merkezi ve turistik bölgelere yakın mahallelerde yoğunlaşmaktadır. Ancak, Airbnb kiralamalarının mekânsal örüntüsünün yalnızca turistik talep değil, aynı zamanda yerleşim yapısı, demografik çeşitlilik ve konut tipolojileri gibi yapısal çevre dinamikleriyle şekillendiği de gözlemlenmektedir. Bu çalışma, Airbnb ilanlarının mekânsal dağılımını inceleyerek, dijital platformların kent mekânı üzerindeki etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, ilk olarak Airbnb kiralamalarının mekânda kümelenmediği bölgeler belirlenecek ve bu kümelenmelerin olduğu alanlardaki sosyo-demografik özellikler, yapısal çevre unsurları ve arazi kullanımları ile kümelenmeler arasındaki ilişki analiz edilecektir. Gelir, eğitim durumu ve yaş gibi sosyo-demografik faktörler ile önemli kentsel kullanımlara (turistik destinasyonlar, merkezi bölgeler vb.) yakınlık gibi özelliklerin, Airbnb kiralamalarının mekân kullanımını nasıl dönüştürdüğü ve bu dönüşümün kentsel yapıya etkisi incelenecektir. Bu araştırma, metropol kentlerde dijitalleşmenin mekânsal etkilerine dair bir çalışma olup, çalışma alanı olarak Ankara belirlenmiştir. Çalışma, dijital platformların kentsel planlama süreçleri ve mekân kullanımı üzerindeki etkilerini anlamaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Elde edilecek bulgularla, dijital platformların kentlerdeki mekânsal dinamikleri nasıl şekillendirdiğine dair önemli bilgiler sunarak, bu fenomenin şehirlerdeki gelecekteki gelişmeler üzerindeki etkileri daha iyi anlaşılacaktır.

Anahtar kelimeler: Kısa-süreli kiralamalar, Airbnb, kümelenme

¹ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, uraselif20@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, kburcuyavuz@gazi.edu.tr

³ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, studes@gazi.edu.tr

Kentsel Tasarımın Duygusal Etkileri: Sokak Mekânlarının Kullanıcı Algısı Üzerinden Değerlendirilmesi

Rumeysa Mut¹

Öz: Bu çalışma, kentsel sokak tasarımının kullanıcıların psikofizyolojik deneyimleri üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik kurgulanmış bir deneysel araştırma önerisidir. Amaç, iyi ve kötü tasarlanmış sokakların kullanıcıların anlık duygudurumları üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak ölçümleyerek, kent tasarımının ruh sağlığıyla ilişkisine dair bilimsel bir altyapı oluşturmaktır. Önerilen deneysel kurgu kapsamında, biri iyi tasarlanmış, diğeri ise bu nitelikleri taşımayan iki farklı sokak alanı belirlenmesi planlanmaktadır. İyi tasarım kriterleri, NACTO (National Association of City Transportation Officials) tarafından hazırlanan Kentsel Sokak Tasarım Rehberi'ne dayanarak; ölçek, erişilebilirlik, görsel süreklilik, çok işlevlilik, güvenlik ve yaya önceliği gibi unsurlar temel alınarak belirlenecektir. Her iki sokak alanı, 360 derece video kayıtlarıyla sanal ortama aktarılacak ve deney katılımcılarına VR (sanal gerçeklik) gözlükleri aracılığıyla sunulacaktır. Deney sırasında, katılımcıların göz hareketleri (eye-tracking) ve EEG (elektroensefalografi) verileri eşzamanlı olarak kaydedilecek, böylece hangi mekânsal öğelerin dikkat çektiği, strese ya da rahatlamaya yol açtığı gibi fizyolojik tepkiler analiz edilecektir. Bu yöntemle, sokak tasarımının kullanıcı üzerindeki duygusal ve bilişsel etkileri nesnel ölçütlerle karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bu öneri, teknolojik ölçüm yöntemlerinin mekânsal araştırmalara entegrasyonu açısından yeni bir yaklaşım sunmakta; kent planlama ve tasarım disiplinlerinde nitelikli açık alanların sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik sağlık açısından da ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Çalışma, kent kullanıcılarının iyi tasarlanmış sokaklarda geçirdikleri deneyimlerin uzun vadeli sağlık etkilerini inceleyebilecek daha kapsamlı araştırmalar için bir ön model oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, önerilen araştırma “Dijitalleşme, Yapay Zekâ, Yeni Teknolojiler ve Yöntemler” başlığı altında sempozyuma katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekân algısı, mekânsal iyilik hali, görsel algı, sanal gerçeklik uygulamaları, kentsel planlamada sanal gerçeklik

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, rumeysa.eby@gmail.com

Akıllı Kentleşmenin Olası Olumsuz Etkileri ve Çözüm Stratejileri: Bornova Örneği

Halil Topçu¹, Hilmi Evren Erdin²

Öz: 19. yüzyıldaki Sanayi Devrimi, kentleşmeyi hızlandırarak kentlerde kapasite aşımı ve yaşam kalitesinde düşüş tehlikesi yaratmıştır. 21. yüzyılda teknoloji ve dijitalleşmeyle akıllı, teknolojik ve ekolojik kent planlama yaklaşımları önem kazanmıştır. Bu çerçevede ortaya çıkan yaklaşımlardan biri de akıllı kentleşmedir. Akıllı kentleşme, kentlerin daha sürdürülebilir, yaşanabilir ve verimli hale getirilmesi amacıyla teknoloji ve verinin çeşitli uygulama ve projelerle kentlere entegre edildiği bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Bu kavram, kentlerin karşılaştığı karmaşık sorunlara yenilikçi çözümler sunmayı hedeflerken, toplumun yaşam kalitesini artırmayı, yenilikçi, eşitlikçi kentler ve kentsel hizmetler sunmayı amaçlamaktadır. Akıllı kentleşme projelerinde, nesnelerin interneti (IoT) uygulamalarının kentlere entegrasyonu temel uygulama stratejisidir.

Dijitalleşmenin etkisiyle yaygınlaşan nesnelerin interneti (IoT) tabanlı akıllı kent uygulamaları (akıllı aydınlatma, trafik yönetimi, atık toplama, güvenlik sistemleri vb.), kentsel altyapı ve hizmetlerin iyileştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak günümüzdeki akıllı kentleşme yatırım ve projeleri, kentlerin homojen kalkınmasından ziyade kentlerin belirli bölgeleri ve özellikle merkezinin gelişimi odaklı planlandığından, kentsel bölgeler arasında nitelik ve sosyal eşitsizliklere yol açabilmektedir. Ayrıca bu uygulamaların geliştirilme süreçlerinde yüksek maliyetler söz konusu olmakta ve veri tabanlı olmaları güvenlik endişeleri yaratmaktadır. Bu hususlar nedeniyle, güncel akıllı kentleşme stratejileri eleştirel bir perspektifle değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, İzmir'in Bornova ilçesindeki mevcut akıllı kentleşme durumu ve etkileri incelenerek, sağladığı avantajların yanı sıra olumsuz etkilere de yol açtığı değerlendirilmiş ve mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik geliştirilebilecek stratejiler konu edinmiştir. Saha verileri ve coğrafi bilgi sistemleri (GPS, Google Earth destekli ArcMAP/ArcGIS analizleri) aracılığıyla gerçekleştirilen mekânsal incelemeler, bu uygulamaların Bornova özelinde kentsel yaşam kalitesini ve hizmet verimliliğini önemli ölçüde artırdığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, akıllı kent teknolojilerinin kentsel yönetiminde veri odaklı karar alma mekanizmalarını güçlendirdiği, kentlerin çevresel ve sosyal dirençliliğini desteklediği tespit edilmiştir. Ancak, Bornova'nın bazı bölgelerinde altyapısal eksiklikler ve finansal kısıtlamalar, akıllı kentleşme potansiyelinin tam olarak hayata geçirilmesinin önünde engeller teşkil etmektedir. Bu bağlamda, gelecekteki akıllı kent projelerinde sosyal kapsayıcılığın artırılması, altyapı yatırımlarının dengeli bir şekilde dağıtılması, bölgesel – sosyal eşitsizliğin giderilmesi ve veri gizliliği standartlarının en üst düzeyde tutulması kritik önem taşımaktadır. Bornova'nın akıllı kent vizyonunu sürdürülebilir ve başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi için kent yönetimleri, teknoloji sağlayıcı firmalar ve kent sakinleri gibi tüm paydaşların aktif katılımı ve iş birliği gerekmektedir. Sonuç olarak, akıllı kentleşme süreci, kentsel gelişimi olumlu yönde etkilemekle birlikte, potansiyel olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ve sosyo-kentsel entegrasyonun sağlanması için sürekli iyileştirme ve adaptasyon gerektiren dinamik bir süreçtir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı kent, akıllı kentleşme stratejisi, IoT teknolojisi, kentsel etki, kentsel eşitsizlik

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, halil.topcu2001@hotmail.com

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, evren.erdin@deu.edu.tr

Katılımcı Planlamada Yapay Zekâ Entegrasyonu: 1/100.000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı Kapsamında Deneyimsel Bir Yöntem Denemesi

Can Gölgeioğlu¹, Anlı Ataöv²

Öz: Bu çalışma, katılımcı planlamada yapay zeka ve dijital yaratıcı araçların birlikte nasıl çalışabileceğine dair somut ve geliştirilebilir bir yöntem sunmaktadır. Çalışmanın amacı, katılımcıların kente dair değerlendirmelerini yaratıcı ve yapılandırılmış biçimde anlamlı kolektif anlatılara dönüştürmenin yollarını araştırmaktır. Çalışma, 1/100.000 ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı kapsamında planlanan geniş katımlı demokratik çalıştay serisinin ilk ayağına odaklanmaktadır. Çalıştayın yapısını, yöntemini ve bu sürece entegre edilen oyunlaştırma ile yapay zekâ uygulamalarını ele almaktadır. Amaç, Bursa'nın bugünkü durumuna dair çok sesli bir değerlendirme ortaya koymak, oyunlaştırma ile etkileşimi artırırken birlikte karar almayı kolaylaştırmak, bu değerlendirmeyi kolektif olarak şekillendirilmiş anlatılarla görünür kılmaktır. Çalıştay, biri yapay zekâ destekli içeriklerin katılımcılar tarafından kullanıldığı, diğeri ise yapay zekâ ile birlikte doğrudan üretim yapılan iki aşamalı özgün bir kurguyla ilerlemiştir. İlk bölümde, konvansiyonel grup tartışmaları ile başlayan süreç, oyunlaştırılmış bir tartışma yapısıyla derinleştirilmiştir. Her biri 10 güçlü ve 10 zayıf yön kartından oluşan 20 özel kart, 16 tematik gruba sunulmuştur. Bu kartlar, önceki analiz oturumlarında gruplar tarafından geliştirilen veri ve çıkarımlar temel alınarak hazırlanmış; böylece tartışmaların içeriği, sahadan gelen özgün bilgiyle beslenmiştir. Kartlar, katılımcılara daha hedefli, somut ve eş zamanlı düşünebilme olanağı sağlamış, ortaklaşma sürecini yapıcı şekilde kolaylaştırmıştır. İkinci bölümde, gruplar özel olarak yapılandırılmış ChatGPT API arayüzleri ile etkileşime geçerek kendi manifestolarını üretmiştir. Yapay zekâ bu aşamada, farklı fikirlerin yapılandırılması, kavramsal netlik sağlanması ve yazılı anlatımın güçlendirilmesi işlevlerini üstlenmiştir. Metinlerin ilk versiyonları yapay zekâ tarafından önerilmiş, ardından katılımcılar tarafından yeniden düzenlenmiş ve grup içi müzakereyle nihai haline getirilmiştir. Manifestolar, Midjourney platformu aracılığıyla görselleştirilmiş, böylece yalnızca yazılı değil, kentinin bugününe dair yapılan tespitler imgesel ifadelere de dönüşmüştür. Ortaya çıkan değerlendirmeler ve anlatılar, Bursa'nın bugünkü durumu hakkında fikir sunmakla kalmayıp, aynı zamanda bu fikirlerin üretim biçimlerine dair yenilikçi bir demokratik katılımcı yaklaşımı da geliştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılımcı planlama, üretken yapay zekâ, Chatgpt, midjourney, demokratik katılım

¹ Çankaya Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, golgelioğlu@cankaya.edu.tr

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ataov@metu.edu.tr

1.GÜN

OTURUM 1-C KÜRESEL KENTSEL VE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR

Uluslararası Nitelikli Projelerin Sürdürülebilir ve Yenilikçi Kalkınma Odaklı Bölgesel Dönüşüme Etkisi: Demir İpek Yolu Örneği

Timuçin Kurt¹

Öz: 2000’li yıllarla birlikte nüfus artışı, göç, iklim değişikliği, ekonomik dönüşümler gibi birbiriyle iç içe geçen dinamiklerle değişen bölgesel ihtiyaçlar karşısında, bölge planlamada da söz konusu değişen ihtiyaçlara esnek ve sürdürülebilir çözümler üretmeye imkân sağlamaya yönelik yenilikçi kavramların önemi gittikçe artmaktadır. Günümüzde bölge planlamada artık sadece ekonomik büyüme, bölge içi dengesizliklerin giderilmesi, çevresel koruma ve sosyal adalet odaklı “sürdürülebilir bölgesel kalkınma” değil; akıllı / dayanıklı / yaratıcı bölgeler ve döngüsel ekonomi gibi yenilikçi kavramları bölge ötesi bağlantılar, ilişkiler ve etkileşimler üzerine temellendiren “sürdürülebilir ve yenilikçi bölgesel kalkınma” ön plana çıkmaktadır. Söz konusu yenilikçi kavramlar bölge planlamayı hem bugünün ihtiyaçlarına hem de geleceğin belirsizliklerine karşı daha güçlü ve duyarlı bir hale getirmektedir. Bunun yanı sıra uluslararası nitelikli projeler de bölgesel kalkınmayı olumlu ya da olumsuz yönde ciddi etkileme potansiyeline sahiptir. Örneğin, uluslararası nitelikli projeler; ulaştırma, enerji, lojistik gibi altyapıları güçlendirip yerel ekonominin canlanmasını sağlayarak bölgesel kalkınmayı pozitif biçimde etkileme potansiyeline sahipken; projenin etkilediği bazı bölgeler hızlı kalkınmasına rağmen, diğer bölgelerin geri kalmasıyla eşitsiz kalkınmaya da neden olabilmektedir.

Çin’in “Bir Kuşak Bir Yol” girişimi kapsamında, tarihi İpek Yolu’nun modern bir versiyonu olarak hayata geçirilen ve Asya ile Avrupa arasında kesintisiz demiryolu taşımacılığı sağlayan stratejik bir ulaştırma ağı olan “Demir İpek Yolu” projesinde Türkiye, güzergâhın en kritik bağlantı noktalarından biri olan “Orta Koridor” üzerinde yer almaktadır. Çin’den Avrupa’ya kesintisiz demiryolu taşımacılığının mümkün hale getirerek, Türkiye’nin uluslararası taşımacılıkta önemli bir transit ülke olma rolünü güçlendiren “Demir İpek Yolu” projesi ile ulusal ölçekte Türkiye’nin artan lojistik önemi ile uluslararası ticaretteki rekabet gücünün artması, bölgesel ölçekte ise bölgesel kalkınma ve istihdam olanaklarını genişlemesi öngörülmektedir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Kars’tan Edirne’ye kadar yaklaşık 2.170 km uzunluğa sahip “Demir İpek Yolu” üzerinde yer alan 9 adet Düzey-2 bölgesinin bölgesel ölçekte mekân kurgularının oluşturulmasına yönelik bölge planı kararlarının, “Demir İpek Yolu” projesi öngörülleri ile örtüşüp örtüşmeme durumunun; bölgeler arası bütünleşme kapasitesi yani bölgeler arası bağlantılar, ilişkiler ve etkileşimler baz alınarak “sürdürülebilir yenilikçi bölgesel kalkınma” üzerinden irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda ayrıca, “Demir İpek Yolu” üzerinde yer alan Düzey-2 bölgelerinin 2024-2028 dönemi bölge planı kararları, daha önce yürürlükte olan 2010-2013 ve 2014-2023 dönemi bölge planı kararlarıyla da ilişkilendirilerek, projenin bölgesel ölçekteki mekânsal kararlarda dönemsel bazda dönüşüme neden olup olmadığı yine “sürdürülebilir yenilikçi bölgesel kalkınma” üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında, “Demir İpek Yolu” projesinin bölgesel ölçekte mekâna ne düzeyde yansıtıldığı karşılaştırmaya dayalı analizle ortaya konularak; projenin mekâna yansımaları açısından öne çıkan Düzey-2 bölgeleri de tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir bölgesel kalkınma, yenilikçi bölgesel kalkınma, akıllı bölgeler, dayanıklı bölgeler, yaratıcı bölgeler, bölgesel dönüşüm, demir ipek yolu

¹ Kırklareli Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, timucin.kurt@gmail.com

Türkiye’de Yenilikçiliğin Çoklu Sosyo-Mekansal Dinamikleri: 81 İl Üzerinden Bir Değerlendirme (2010-2019)

Sıla Ceren Varış Husar¹, Ö. Burcu Özdemir Sarı²

Öz: Yeniliğin mekansal boyutu ve kalkınma sorunsalı, iktisat, ekonomik coğrafya, planlama ve kamu yönetimi gibi alanların temel çalışma konularından biri olmaya devam etmektedir. Küresel, ulusal ve yerel düzeyde gelişim farklılıklarının önce anlaşılması, ardından da giderilmesine yönelik politika geliştirme çabaları günümüzde hala oldukça popülerdir. Kalkınmayı tek boyutlu bir ölçeğe indirgemeden, farklı yerelliklerin kendine özgü potansiyel ve sorunlarının bulunduğu kabülüyle yola çıkıldığında; bilgi üretiminin hem ekonomik hem de sosyal açıdan oluşturulduğu yere katkı sağlama potansiyelinin arttığı öngörülmektedir.

Türkiye’de yenilikçi çıktıları olumlu yönde etkileyen başlıca faktörler, yapısal ve mekansal dinamiklerle yakından ilişkilidir. Bu faktörler; yenilik odaklı sektörlerin varlığı, Ar-Ge faaliyetlerinin kapsamı (istihdam ve harcama düzeyleri açısından), Organize sanayi bölgeleri ve Ar-Ge merkezlerinin mevcudiyeti ile birlikte bölgesel kalkınma düzeyi, nüfus yoğunluğu ve yeni kurulan yenilikçi girişimler gibi daha geniş sosyoekonomik göstergeleri içermektedir. Bu değişkenleri dikkate alan analitik modeller, Türkiye’deki iller arasında coğrafi farklılıkların yenilik performansı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Varış, 2021).

İl düzeyinde yenilikçilik performanslarını sınıflandırmaya yönelik çalışmalar (Özen & Baycan, 2022) ile pandemi döneminde Türkiye’nin yenilikçilik göstergelerini analiz eden araştırmalar (Köksal, 2023), bölgesel kalkınma politikaları açısından önemli veri kaynakları sunmaktadır. Ayrıca, kentlerin girişimcilik ekosistemini sağlama kapasitesi ve karşılaştığı zorluklara odaklanan güncel bir çalışma (Özdoğan vd., 2025), mekansal yenilikçilik yaklaşımını daha geniş bir perspektife taşımaktadır. Bu çalışmalar, yürütülen araştırmanın alan yazınıla uyumlu olduğunu ve güncelliğini koruduğunu ortaya koymaktadır. Daha önce yapılan çalışmalar çoğunlukla mekandan bağımsız olarak tescil edilmiş patent ve faydalı modeller üzerinden yürütülmüşken, bu çalışmada patent ve faydalı model tescillerine ek olarak başvuru sayıları da dikkate alınarak 10 yıllık süreçte il bazında yenilikçilik potansiyelinin eğilimleri analiz edilmektedir. Araştırmanın amacı, Türkiye’de yeniliğin mekansal yerleşikliğinin zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında kullanılan veriler, Türk Patent ve Marka Kurumu’ndan temin edilmiş olup; Türkiye’deki 81 ilin 2010–2019 yılları arasındaki patent ve faydalı model başvuru ile tescil sayıları istatistiksel analizler kullanılarak değerlendirilmiştir. İl ve sektörler özelinde; patent ve faydalı model başvuru trendleri, başvuruların tescile dönüşme oranları, öne çıkan yenilikçi sektörler ve bu sektörlerin öne çıktığı illerin yanı sıra aykırı değer gösteren illerle ilgili gözlemler ve veriler de ele alınacaktır. İkilikler bağlamında, tescil edilen ve ticarileştirilme potansiyeli olan fikirler kadar bilgi üretiminin bir süreç olduğu göz önünde bulundurularak, başvuru sayılarının da analiz edilen iller için bir potansiyel içerdiği kabul edilmektedir. Ayrıca SEGE 2022 kademelerine göre illerin sektörel ve yıllık yenilikçilik değişimleri analiz edilecek ve bu değişimler gelişmişlik düzeyleriyle ilişkilendirilecektir. SEGE grupları arasındaki yenilik performansı farkları ortaya konarak, mekansal eşitsizliklerin anlaşılmasına katkı sağlanacaktır. Bu çalışmadaki analizin bir çıkış noktası olacağı öngörülmekte olup, daha geniş çapta ve yere özgü nitel çalışmalara yön göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yenilikçilik, patent ve faydalı model, bölgesel kalkınma, yerel yenilik potansiyeli, Türkiye, il bazlı analiz

¹ Slovak Teknoloji Üniversitesi, silaceren.varis@gmail.com

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, bozdemir@metu.edu.tr

Kırsal Yerleşmeler Bağlamında SEGE Değişkenlerini Yeniden Düşünmek: Güney Marmara Bölgesi Örneği

Fatma Çağla Şevik¹, Elif Örnek², Sümeyye Babayusuf Avlı³

Öz: Türkiye’de, 1960’lı yıllardan itibaren planlı dönemin temelini oluşturan ve temel amaçlarından biri bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi olan Beş Yıllık Kalkınma Planlarına veri teşkil etmek; il ve ilçe gelişmişlik düzeylerini ve eğilimlerini tespit etmek amacıyla Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE) çalışması hazırlanmaktadır. Sosyal ve ekonomik boyutları içeren ve kapsamlı bir yaklaşımla hazırlanan bu çalışmalar ülkenin hem makro, hem mikro; hem kentsel, hem kırsal alan gibi çoklu mekânsal bağlantılara yönelik belirlenen değişkenlere göre kendi arasında kademelenme ile sonuçlanmaktadır. Hazırlanan il ve ilçe SEGE Araştırma Raporları kronolojik olarak incelendiğinde 2000’li yıllar itibariyle özellikle ilçe SEGE değişkenleri kapsamında kırsal yerleşmelere yönelik dolaylı veya doğrudan bir göstergenin yer almadığı görülmektedir. İl düzeyinde ise yer alan değişkenlerin kırsal alanları yansıtmada sadece “asfalt yol” ve “tarımsal üretim değeri” gibi kısıtlı değişkenlerle ele alındığı görülmektedir. SEGE araştırma raporlarındaki bu durum, kırsal alanlara geri planda bırakarak kentsel yerleşmeleri çözümlemeyi önceleyen bir izlenim sunmaktadır. Dolayısıyla Kalkınma Planlarının temel amaçlarından olan bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesinde, kır ve kent arasındaki gelişmiş farklarının azaltılmasına, kırsaldaki yaşam kalitesinin yükseltilmesine karşıt bir durum oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı buradan hareketle kırsal yerleşmeleri merkez düşünceye alarak; sosyal, ekonomik ve çevresel boyutta mevcut durumu ve gelişme eğilimlerini yansıtan, kırsal yaşam kalitesinin değerlendirilmesini olanaklı kılan değişkenlerin SEGE çerçevesine eklenmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda yaşam kalitesini ilişkin çalışmalarda gelişmiş ülkelerde tek değerli ölçümden, iki değerli ölçüme geçilerek ülkedeki kentsel ve kırsal bölgelerin yaşam kalitesinin ölçülme beklentisi ön plandadır. Yaşam kalitesinin ölçülmesinde OECD, UNDP, Eurostat gibi uluslararası kuruluşların değişkenleri incelenmiş, SEGE değişkenleri kronolojik olarak ve alt başlıklarına göre niceliksel olarak analiz edilmiştir. Karşılaştırmalı bir değerlendirme yöntemi ile çıkarımlarda bulunarak çalışmanın amacına yönelik tespitler yapılmıştır. Temel olarak; nüfus, eğitim, istihdam, sanayi, mali, sağlık, refah ve yaşam kalitesi gibi değişkenlerin yer aldığı görülmüştür. Çalışma alanı olarak birden çok SEGE gelişmişlik kademesini içeren TR22 Güney Marmara Bölgesi ele alınmış ve OECD verileriyle karşılaştırılmıştır. Bu doğrultuda yaşam kalitesi değişkenine yönelik; literatürün kırsal yaşam kalitesini ele alma biçimleriyle beraber değişken seti, kırsalın çok yönlü varlık göstergeleriyle dengelenerek yeniden tanımlanacaktır. Bu sayede ölçeklerarası bir yaklaşımla sadece kentlerin ön planda olduğu bir SEGE değerlendirmesi yerine; kırsal ve kentsel yerleşmelerin bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmesi sağlanacak ve gelişme eğilimlerinin ortaya konulacaktır. Ayrıca 12. Kalkınma Planında kırsal kalkınmaya yönelik politika ve tedbirleri dikkate alarak; kırsaldaki sosyoekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyini ölçmeye yönelik istatistiki çalışmaların devamlılığına katkı sağlanmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal yerleşmeler, kırsal yaşam kalitesi, SEGE, Güney Marmara Bölgesi, ölçeklerarası gelişmişlik

¹Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, cagla.sevik@std.yildiz.edu.tr

²Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, eornek@yildiz.edu.tr

³Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, sumeyyebaba@gmail.com

Bölgesel Dengesizlikleri Geride Bırakılma Tartışması Çerçevesinden Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneği

Efsun Toğrul¹, Emine Ferhan Gezici Korten²

Öz: Bu çalışma, bölgeler arasındaki dengesizlikleri, uzun süredir hâkim olan "az gelişmiş-gelişmiş" bölge ikiliğinin dışına çıkarak "geride bırakılma" kavramı çerçevesinde yeniden ele almayı amaçlamaktadır. Avrupa-Amerika merkezli ana akım akademik yazın ve uygulamalar, bölgeleri bir hiyerarşi içinde tanımlayarak az gelişmiş-gelişmiş şeklinde nitelemekte ve bu durum, Antunes de Oliveira'nın (2020) ifade ettiği gibi doğrusal, hiyerarşik ve tek tipleşen bir kalkınma anlayışını yansıtmaktadır. Kalkınma teorilerine göre, bölgesel gelişme farklarının kapanması için "gelişmiş" kapitalist ülke/bölgelerin bir model olarak takip edilmesi gerekmektedir. Ancak bu yaklaşım, gelişme sürecinde bölgeleri edilgen aktörler haline getirmekte ve bölge içinde yarattığı somut sorunları göz ardı etmektedir. Çalışmada, bu sorunlu yaklaşıma alternatif olarak "geride bırakılma" tartışması ele alınmaktadır. Bu yaklaşıma göre bölgesel dengesizliklerin ortaya çıkması "az gelişmiş" bölgelerin suçu değil, ekonomik-politik sistemin yarattığı eşitsiz koşullar ve büyümenin eşitsiz dağılımının sonucudur. Rodríguez ve Pose'un (2018) "umursanmayan yerler" (places that don't matter) olarak tanımladığı bu bölgeler; küreselleşme, iş gücü piyasasının yeniden yapılanması, teknolojik değişim, kalkınma tuzakları ve kemer sıkma politikalarının etkisiyle geride bırakılmaktadır (Dijkstra vd., 2020; Los vd., 2017; De Ruyter vd, 20121; MacCan, 2020; MAcCan ve Ortega-Argilés, 2021). Bu teorik çerçeve doğrultusunda çalışma, bölgesel dengesizlikleri Türkiye ölçeğinde, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki kentlere odaklanarak incelemektedir. Özellikle bu kentleri irdelemenin başlıca nedeni ulusal ölçekte yapılan sosyo-ekonomik çalışmalarda bu kentlerin en son sıralarda yer alması gelmektedir. Örneğin en kapsamlı çalışmalardan birisi olan Sosyo-ekonomik Gelişme Endeksi (SE-GE) 1969 yılından itibaren belli aralıklarla yaptığı çalışmalarda 81 il sıralamasında sondaki 14 ilin yaklaşık 7'si bu bölgede yer almaktadır. Türkiye'de 81 ilin sadece üçünün en gelişmiş kentler kategorisinde yer alması ve dengesizlikle mücadele araçlarının yeterince sonuç vermemesi, "Bu bölgeler geride mi bırakılıyor?" sorusunu gündeme getirmektedir. Dahası söz konusu mücadele araçları illerdeki eksiklik, ihtiyaç ve yerelin potansiyeli çerçevesinde geliştirilmekten uzaktır. Bunlar göz önünde bulundurularak çalışma kapsamında, ikincil veriler, politika belgeleri, geçmişteki ve güncel tartışmalar analiz edilmektedir. Araştırma sonuçlarının Türkiye'deki bölgesel dengesizlikleri anlamada yeni bir bakış açısı sunması ve politika yapıcılara alternatif stratejiler geliştirme konusunda katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel dengesizlik, az gelişme-gelişme ikiliği, geride bırakılma, kalkınma teorileri, bölgesel politikalar

¹İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, efsuntogrul@gmail.com

²İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, gezicif@itu.edu.tr

1.GÜN

OTURUM 2-A KONUT ÇALIŞMALARINDA YENİ ARAYIŞLAR

Konut Kullanım Yoğunluğunun Ölçülmesinde Yeni Arayışlar

Ö. Burcu Özdemir Sarı¹, Esmâ Aksoy Khurami², Nil Uzun³, F. Yağmur Özgür⁴, İ. Zelal Akın⁵, Zeynep Namlıkaya⁶

Öz: Konut kullanım yoğunluğu (KKY), hane halklarının mekânsal ihtiyaçlarının, oturdukları konutun fiziksel kapasitesi (oda sayısı ya da kullanım alanı) ile ne ölçüde karşılandığını değerlendiren bir göstergedir. İlgili akademik yazında ve politika belgelerinde KKY, aşırı kalabalıklık (overcrowding) ve düşük kullanım yoğunluğu (underoccupation) ikiliği üzerinden ele alınmaktadır. Aşırı kalabalıklık, en genel tanımıyla, konutun hanedeki tüm bireyleri yeterince barındıracak alana sahip olmaması durumudur. Düşük konut kullanım yoğunluğu ise, hane halkının gereğinden fazla alana sahip olması anlamına gelir. Her iki durum da hane-konut eşleşmesinde sorun olarak kabul edilmektedir. Aşırı kalabalıklık özellikle sağlık ve eğitim alanlarında olumsuz etkiler yaratırken, düşük yoğunluk ise kaynak verimsizliği ve ekonomik maliyetler açısından sorun teşkil etmektedir. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre, 2021 yılı itibariyle Türkiye nüfusunun %39,1'i aşırı kalabalık koşullarda, %10,5'i ise düşük konut kullanım yoğunluğu ile yaşamaktadır. Türkiye'de, bir ve iki kişilik hanelerin sayısının arttığı ve konutların oda sayısı ve büyüklüğünün de giderek yükseldiği bilinmektedir. Bu durum, Eurostat'ın sunduğu oranların Türkiye bağlamında açıklanmaya muhtaç olduğunu göstermektedir. Ancak Türkiye'de ne aşırı kalabalık ne de düşük konut kullanım yoğunluğu için ortak kabul görmüş bir tanım veya standart bulunmaktadır. Ulusal akademik yazında ise bu alanda bilgi üretimi oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, Türkiye özelinde konut kullanım yoğunluğunu değerlendirebilecek yeni bir yaklaşım geliştirebilmek amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, uluslararası yazında en çok benimsenen beş ölçme yöntemi Türkiye verileri üzerinden incelenmiştir. Çalışmada; Eurostat yaklaşımı (öznel ve nesnel göstergeler), İngiliz yaklaşımı (oda bazlı ve alan bazlı) ve Amerikan Kalabalıklık Endeksi ele alınmaktadır. Analizlerde, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2021 yılına ait Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın ham verileri kullanılmaktadır. Her yönteme ait değişkenler bu veri üzerinden üretilmiş, yaklaşımların birbiriyle olan uyumu değerlendirilmiş ve Türkiye bağlamında dikotomik sonuçlar üretmeyen bir KKY ölçütü geliştirme imkanı tartışılmıştır. Çalışmanın bulguları, Türkiye için bağlamsal farklılıkları dikkate alan ve dikotomik sınıflamalardan uzak alternatif bir KKY ölçütüne ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşırı kalabalıklık; düşük kullanım yoğunluğu, hane-konut eşleşmesi

¹Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, bozdemir@metu.edu.tr

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, esmaaksoy@mu.edu.tr

³Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, duruo@metu.edu.tr

⁴Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, yozgur@metu.edu.tr

⁵Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

⁶Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Barınmanın Paylaşımçı Biçimleri Üzerine Yeniden Düşünmek: Denizli’de Konut Yapı Kooperatifleri ve Yeni Ortaklık İhtimalleri

Dilek Avsan Karaman¹, Ecehan Kivılcım Sözgen², Elifcan Duygun³

Öz: Konut yapı kooperatifleri, Türkiye’de 1930’lu yıllarda başlayan ve bireylerin barınma ihtiyaçlarını kolektif kaynaklar ve çeşitli ortaklıklar yoluyla karşılamayı amaçlayan örgütlenme biçimleri olarak konut üretiminde önemli bir yere sahip olmuştur. Konutun bir mülkiyet nesnesi olmanın ötesinde sosyal ilişkilerin yeniden düzenlendiği, ortak karar alma süreçlerinin yer aldığı ve mekânsal müşterekliğin kurulduğu bir zemin olarak ele alınmasına olanak tanıyan konut yapı kooperatifleri, bugünün toplumsal, ekonomik ve çevresel gerçekliklerine uyum sağlayan yeni ortaklık biçimlerini düşünmek için çeşitli potansiyeller barındırmaktadır. Bu potansiyeller, barınma olgusunu kolektif karar alma süreçleri, müşterek üretim pratikleri, ortak yaşam alanları ve sürdürülebilir örgütlenme biçimleri temelinde yeniden düşünmek için alternatif bir zemin sunmaktadır. Bu çalışma, kooperatif yapılarının toplumsal ve mekânsal hafızasında biriken paylaşımcı pratikleri görünür kılmayı ve bu deneyimlerden yola çıkarak ortak yaşam hakkını esas alan bir barınma anlayışına dair ihtimalleri Denizli örnekleminde araştırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda yapılacak alan çalışmasında arşiv taraması, ilgili aktörlerle görüşmeler, mekânsal gözlem, fotoğraflama, belgeleme ve haritalama tekniklerini içeren bir metodoloji benimsenmektedir. Kooperatifleşmeye dair yerel deneyimleri temel alan bu araştırma, kooperatif konutlarının mekânsal ve sosyo-ekonomik izlerini belgeleyerek mevcut kent tarihi araştırmalarına eklenilecektir. Aynı zamanda bugüne kadar süregelen yapı kooperatifçiliği alanında yaşanan kurumsal ve pratik sorunlara karşın barınmaya ilişkin dayanışma ve ortaklık potansiyellerini yeniden düşünmek için bir zemin oluşturacaktır. Sonuç olarak, bu araştırma yerelde geçmişin kolektif pratiklerini görünür kılarken, sunulacak tartışmaların ulusal düzeyde yürütülecek daha kapsamlı araştırmalar için bir başlangıç olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Konut yapı kooperatifleri, konut, kolektif barınma, Denizli

¹ Pamukkale Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, davsan@pau.edu.tr

² Pamukkale Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, ecehankivilcim@gmail.com

³ Pamukkale Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü

Konutun Airbnb Aracılığıyla Hiper-Metalaşmasına Yönelik Teorik Bir Tartışma: Platform Kapitalizmi ve Airbnb'nin Kâr Üretim Mekânizmasında Mekânın Kritik ve Çelişkili Rolü

Gökçe Uzgören¹, Binnur Öktem Ünsal²

Öz: Airbnb gibi kısa süreli kiralama platformlarının, konutu temel bir barınma hakkı olmaktan çıkararak bir yatırım aracına dönüştürmesi, giderek genişleyen ve derinleşen bir akademik tartışmanın konusu hâline gelmiştir. Platformun konutlar üzerinde yarattığı bu dönüşümün toplumsal, mekânsal ve ekonomik sonuçları ise, kent çalışmaları, konut politikaları ve ekonomik coğrafya gibi çeşitli disiplinlerde tartışılmaktadır. Özellikle barınma krizinin kronikleştiği İstanbul gibi büyük şehirlerde, Airbnb'nin konutları birer yatırım aracına dönüştürmesinin altında yatan çok katmanlı neoliberal pratiklerin konut sorunu tartışmalarına dâhil edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada, sözü geçen dönüşümün sonuçlarını ortaya koymak kadar, dönüşüme neden olan dinamiklerin sistematik bir analizini yapmak da kritik önem taşımaktadır. Çalışmada, Airbnb'nin konut piyasasında olumsuz etkilere ve toplumsal eşitsizliklere yol açtığı savının ötesine geçerek bu etkilerin arkasında yatan nedensel mekanizmalara ilişkin kuramsal bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır. Airbnb'nin mevcut konut krizlerini derinleştirme eğilimleri birçok ampirik araştırma tarafından ortaya konmuştur. Bu araştırmaların teorik temellerinde dijital ekonomi, platform kapitalizmi ve neoliberalizm gibi süreçler ortaklaşmakla birlikte, olguları konut üzerinden kavramsallaştırma konusunda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Çalışmada, Airbnb'nin konut piyasasında yarattığı güncel dönüşümleri tariflemek için, Madden ve Marcuse (2016) tarafından ortaya atılan ve konutun ve konutun dâhil olduğu bir dizi toplumsal sürecin metalaşmasını tarifleyen 'hiper-metalaşma' kavramsallaştırması benimsenmiştir. Benimsenen bu teorik çerçeve ile, Airbnb'nin konut piyasası üzerinde yarattığı sonuçların ortaya çıkmasının koşullarını yaratan, söz konusu sonuçları üretebilme kapasitesine sahip özelliklerin (nedensel mekanizmaların) açığa çıkarılmasını hedeflemiştir. Bu noktada, Airbnb ve paylaşım ekonomisi retoriğinin arkasındaki kapitalist pratiklerin kavramsallaştırılmasına yönelik bir çabanın ardından, Airbnb'nin konut piyasasında yarattığı dönüşümlere ilişkin gelişen eleştirel literatürün bir analizi sunulmuştur. Airbnb ve paylaşım ekonomisi retoriğinin arkasındaki kapitalist pratikler ise (a) Airbnb'nin kâr maksimizasyonu ve tekelleşme eğilimleri, (b) platformun iş modeli ve kâr üretim mekanizmasında mekânın kritik ve çelişkili rolü olmak üzere iki temel başlık altında tartışılmıştır. Bu tartışma ve analizler, konut piyasasında süregelen Airbnb eksenli dönüşümlerin, 'konutun hiper-metalaşması' kavramı ile ele alınmasının gerekçelendirilmesi konusunda kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Son olarak Airbnb ile konutun hiper-metalaşması arasında kurulan ilişkinin temelini oluşturan "platformun profesyonelleşmesi" süreci eleştirel bir yaklaşımla tartışılmıştır. Airbnb'nin profesyonelleşmesiyle (ticarileşme ve kurumsallaşma) birlikte, bireysel ve kurumsal yatırımcıların platforma dâhil olması, gayrimenkul spekülasyonunu ve kira gelirlerini artırırken, konutun küresel düzeyde ticari ve finansal bir varlığa dönüşme sürecini hızlandırır. Bu bağlamda, hiper-metalaşma, konutun küresel ekonomi içinde nasıl bir meta olarak yeniden şekillendiğini ve platform eksenli yeni bir konutun metalaşması sürecinin ortaya çıkışını açıklamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Platform kapitalizminin konut piyasasındaki sosyo-mekânsal etkilerini derinlemesine analiz etmek, sadece akademik bir çaba değil, aynı zamanda eşitsiz gelişim dinamikleri ile şekillendirilen kentlerin geleceği için pratik ve uygulanabilir çözümler üretmeye yönelik bir gerekliliktir. Bu anlayışla ele alınan çalışmada, dijital ekonomi, teknoloji tabanlı sermaye birikim modeli ve platformların yükselişi ile ilişkilendirilen platform kapitalizminin, ekonominin çok daha ötesine uzanan etkilerine ilişkin eleştirel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Airbnb, konut, barınma hakkı, platform kapitalizmi, konutun aşırı-metalaşması

¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, uzgorengokce@gmail.com

² Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, binnur.unsal@msgsu.edu.tr

Erzurum'da Konut Piyasasının İkilemi: Öğrenci Perspektifinden Özel Kiralık Konuta Erişim Sorunları

Doğuşcan Özcan¹

Öz: Konut yapı “Her ile bir üniversite” politikası aracılığıyla yükseköğretimin ülke geneline yayıldığı son 20 yıllık dönemde, kentler öğrenci odaklı yeni bir kentleşme dinamiği ile yeniden biçimlenmektedir. Bu periyotta örgün öğrenci sayısı 2.3 milyondan 4.2 milyona yükselmiş; yükseköğretimdeki bu vahşi artış birçok Anadolu kentinde daha önceden deneyimlenmemiş sosyo-mekansal örüntülerin oluşmasına sebep olmuştur. Bu yeni kentleşme dinamiği -daha önceki deneyimlere benzer biçimlerde- kendi konut krizini yaratmış; çoğunlukla üniversite kampüslerinin etrafındaki mahalleler öğrenci akınına maruz kalarak hızlı bir dönüşüm geçirmiştir. İlk olarak, öğrenci talepleri doğrultusunda emlak piyasasında yaşanan canlılık ekonomik kalkınmanın aracı olarak algılansa da; gerek konut fiyatlarının hızlı artışı karşısında ödenebilir kiralık konut stokundaki daralma, gerek öğrencilerle yaşamının kültürel açıdan doğurduğu zorluklar, yerel sakinlerin yerinden edildiği bir süreci de beraberinde getirmiştir. Buna ek olarak, kentte bir alt kültürü temsil eden yaşam biçimleri, giyim-kuşamları, sosyal ilişkileri vb. nedeniyle öğrenciler “istenmeyen misafirler” (unwelcomed outsiders) olarak algılanmaktadır. Bu doğrultuda, konut piyasası özelinde yerel sakinler ile öğrenciler arasında ekonomik olarak faydacı ancak kültürel açıdan olumsuzluklar içeren ikircikli bir yapı mevcuttur. Hızla artan öğrenci sayıları da göz önünde bulundurulduğunda, üniversite kentlerinin geleceğine ilişkin olası krizlerin önüne geçmek adına öğrencilerin konuta erişimi konusunda yaşadıkları sorunların tespiti önem kazanmaktadır. Bu çalışma 70 bine yakın üniversite öğrencisi ile Türkiye’deki önemli üniversite kentlerinden biri olan Erzurum’da, özel kiralık konut piyasası içerisindeki sorunları analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, öğrencilerin konuta erişmekte karşılaştıkları sorunları ve bu sorunların üstesinden gelme yöntemleri incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışma, konuta erişim sorunu özelinde öğrencilerin görüşlerini tespit etmeye yönelik olarak yarı yapılandırılmış görüşmeleri içermektedir. Çalışma kapsamında, öğrencilerin de yüksek fiyatlı konut piyasası içerisinde konuta erişmekte zorlandığı; ancak mülk sahiplerinin, öğrenci karşıtı tutum ve algılarının öğrenciler arasında konuta erişimde yeni ayrışmalar doğurduğu tespit edilmiştir. Bu ayrışmanın, muhafazakar bir kent bağlamında keskin biçimde ortaya çıkan ve belirli cinsiyet, etnik köken, görünüş gibi kültürel etmenlere bağlı gelişen önyargılar aracılığıyla daha da derinleştiği ve öğrenciler arasındaki belirli kesimlerin konut piyasası içerisinde marjinalleştirildiği görülmektedir. Sonuç olarak çalışma, öğrenci odaklı konut piyasasının ikircikli doğasına dikkat çekerek, konuta erişme konusunda yaşanan sorunları, öğrenci perspektifinden değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğrencileştirme, öğrenci konutu, barınma hakkı, Erzurum

¹ Atatürk Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, doguscan.oztas@atauni.edu.tr

1.GÜN

OTURUM 2-B İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE AFETLER

Büyük Ölçekli Güneş Enerjisi Santrallerinin Mikroklima ve Yerleşim Dokusuna Etkisi: Karapınar Örneği

Merve Çakır¹, Sinan Levend²

Öz: Yenilenebilir enerji yatırımları, çevresel sürdürülebilirliği sağlamanın önemli araçlarından biridir. Ancak özellikle büyük ölçekli güneş enerjisi santrallerinin (GES), yerleşim alanları üzerindeki mekânsal, mikroklima ve işlevsel etkileri yeterince incelenmemiştir. Bu çalışma, Konya'nın Karapınar ilçesinde kurulan ve Türkiye'nin en büyük ölçekli GES projesi olan Kalyon Karapınar Güneş Enerjisi Santralinin, yerleşim alanı üzerindeki etkileri incelemektedir. Çalışmada Normalize Edilmiş Fark Bitki Örtüsü İndeksi (NDVI), Normalize Edilmiş Yerleşim Alanı İndeksi (NDBI), Yüzey Sıcaklığı (LST) ve yağış verileri Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamında analiz edilmiş ve çevresel değişimler ortaya konmuştur. Örneklem alana ilişkin söz konusu veriler, GES kurulumu öncesi (2010–2020) ve sonrası (2021–2024) olmak üzere iki dönem için analiz edilmiştir. Bulgular, GES kurulmadan önce yaz aylarında ortalama 27–28 °C civarında olan yüzey sıcaklıklarının, kurulum sonrası dönemde ortalama 36–37 °C seviyelerine yükseldiğini ortaya koymaktadır. Bu sıcaklık artışı, geçirimsiz yüzeylerin yaygınlaşması, bitki örtüsünün azalması ve güneş panellerinin termal etkisiyle ilişkilidir. Sıcaklığa ilişkin bulgular yağış verileriyle birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu termal değişimin bölgedeki kuraklık eğilimini artırdığı ve iklimsel kırılganlığı derinleştirdiği gözlemlenmiştir. Bulgular, büyük ölçekli yenilenebilir enerji projelerinin yerleşim alanlarına yakın inşa edilmesinin, yalnızca arazi kullanımı üzerinde değil, mikroklima, yaşam kalitesi ve ekolojik yapı üzerinde de önemli etkilerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, özellikle güneş enerjisi santrallerine ilişkin planlama ve yer seçimi sürecinde, tesisin çevresel etkilerinin daha kapsamlı analiz edilmesi ve yatırımların iklim duyarlı, yerel bağlama özgü ve çok boyutlu biçimde planlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: GES, Karapınar, kentsel ısı adası, kuraklık, CBS

¹ Konya Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, mckr5523@gmail.com

² Konya Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, slevend@ktun.edu.tr

Deniz Seviyesi Yükselmesi Çerçevesinde Türkiye’de Kıyı Alanı Tanımlamasının Yerleşmelerin Dirençliliği Bağlamında Tartışılması

Murat Gülbitti¹, Tanyel Özelci Ecerel²

Öz: Küresel iklim değişikliğinin yaygın bilinen etkilerinden olan deniz seviyesi yükselmesine (DSY) ilişkin projeksiyonlar, Türkiye’de, kıyıya ve kıyı alanlarına yaklaşımımızı değiştirmeyi bir zorunluluk olarak ortaya çıkarmaktadır. Karmaşık ve hassas alanlar olması yanında yüksek talep ve baskı altında olan kıyı alanları, başta DSY olmak üzere iklim değişikliğine bağlı tehlikelerin yarattığı riskler açısından diğer alanlara göre daha kırılgandır. Kıyı alanlarında risk oluşturan etkenlerin doğal çevre ve yapılı çevre olmak üzere iki yönlü olduğu görülmektedir. Özellikle düşük rakımlı kıyı alanları, bu tehlikeye maruziyeti ve riski arttırmaktadır. DSY ve düşük rakım, kıyı alanlarının coğrafi/topografik konumuna bağlı olarak değişen deniz yönlü belirleyicilerdir. Kıyı alanlarındaki arazi kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan yapılaşmalar ise kara yönlü belirleyicilerdir. Diğer yandan, ülkemizde kıyının güncel durumu (mevzuat, yaklaşımlar ve uygulamalar), tüm kıyı alanlarının aynı yapıya sahip olduğu varsayımıyla, kıyı alanlarının farklılıklarını, taşıdığı hassasiyeti ve kıyının geleceğine yönelik tehditleri içermemektedir. DSY ile kıyı alanlarının su altında kalması, kıyı alanlarının karaya doğru gerilemesi ve değişmesi gibi nedenlerden dolayı kıyı alanlarının yeniden tanımlanması; kıyı alanlarının sürdürülebilir kullanımı, planlanması ve yönetimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede bu bildirinin amacı, kıyı mevzuatında dar bir kıyı bandı olarak yer alan kıyı tanımlarından yola çıkarak alçak rakımlı kıyı alanları, DSY riski, afete maruziyet ve dirençli kıyı yerleşimleri çerçevesinde kıyı ve sahil şeridi ile kıyı gerisini de kavrayan yeni bir kıyı alanı tanımının temel belirleyicilerini ortaya koymaktır. Bu çerçevede, mevzuata göre belirlenen kıyı alanı ve sahil şeridi ile birlikte kıyı ile etkileşim içerisinde bulunan kıyı dışı alan alanlar ile kıyı çizgisinden itibaren DSY sonucu su altında kalacak alanı oluşturan tehlike hatları ve bölgeleri birlikte ele alındığında; afet riski altında kalan kıyı alanlarının yapılaşma koşullarının dirençli hale getirilebilmesi için mevzuat ve planlama çerçevesinde yapılabilecek temel müdahale biçimlerine yönelik ölçütler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kıyı Alanları, İklim Değişikliği, Deniz Seviyesi Yükselmesi, Dirençli Kıyı Yerleşimi

¹ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, muratgulbitti@hotmail.com

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, tozelci@gazi.edu.tr

Küresel İklim Rejiminin Kırılma Noktaları ve Türkiye'nin Konumlanışı

Gamze Kazancı¹, Aliye Ahu Gülümser²

Öz: İklim değişikliğinin mevcut ve olası etkileriyle mücadele etmek için hem uluslararası hem ulusal düzeyde çeşitli politikalar geliştirilmektedir. Özellikle son otuz yılda iklim değişikliğine karşı önlemler alınması önemli bir politika alanı olarak yer edinmektedir. Bu çalışmanın amacı, iklim değişikliği ile mücadelede şekillenen uluslararası ve ulusal rejim ve politikaların tarihsel kırılma noktaları üzerinden analiz edilmesidir. Geliştirilen iklim politikalarında, Türkiye'nin konumlanışı, uluslararası düzeyde öne çıkan stratejileri uygulama biçimi ve politika adaptasyon süreçleri ele alınmaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında; sözleşmeler, taahhütler, konferanslar, planlar ve uygulamalar şeklinde farklı dönemler, hem uluslararası hem de ulusal perspektiften incelenmektedir. Kyoto Protokolü (1997), COP süreçleri, ve Paris Anlaşması (2015) uluslararası düzeyde geliştirilen ve iklim rejiminin kurumsallaşmasında temel kırılma noktaları olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada, tarihsel süreç analizi yöntemi kullanılarak iklim odaklı kırılma noktalarıyla Türkiye'deki durum irdelenmektedir. Yapılan analiz sonucunda, uluslararası politikaların dönüşümünde Kyoto'dan Paris'e geçişin belirleyici olduğu, Türkiye'nin bu süreçlere adaptasyon sürecinin uzun olması ancak yapısal bir dönüşüm içine girmiş olduğu vurgulanmaktadır. 2025 yılında ulusal düzeyde ilk iklim kanunu önerisi olarak karbon emisyonlarını azaltma, yeşil finansman mekanizmalarını geliştirme ve iklim uyum stratejilerini kurumsallaştırma konularında önemli adımlar atılmasına rağmen hâlen politika uygulama kapasitesi bakımından gelişim sürecinde olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, Türkiye'nin iklim yönetiminde nasıl daha etkili bir aktör olabileceğine ilişkin önerilerle sonlandırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: iklim değişikliği, iklim değişikliği politikaları, tarihsel süreç analizi, Kyoto Protokolü, Paris Anlaşması, Türkiye

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, kazancig17@itu.edu.tr

² İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, gulumser@itu.edu.tr

Deprem Odağında Kentsel Dirençlilik: Hatay Örneği

Gamze Mestan¹, Sıla Keskin²

Öz: Şehirler, tarih boyunca doğal veya beşerî kökenli birçok risk ve tehditle karşılaşmıştır. Bu risk ortamında kentlerin krizlere karşı verdiği tepki, adaptasyon kapasitesi ve afet sonrası iyileşme yeteneği, kentsel dirençlilik kavramıyla ifade edilmektedir. Türkiye gibi deprem kuşağında yer alan ülkelerde, özellikle son yıllarda yaşanan büyük ve küçük ölçekli afetler, şehirlerin dirençliliklerini şekillendiren mekânsal ilişkilerin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu bağlamda ülkemizde meydana gelen 6 Şubat 2023 depremleri, Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Malatya, Gaziantep, Adana, Kilis, Osmaniye, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Elâzığ illerini etkileyerek geniş bir bölgede yıkım yaratmış ve kentsel dirençliliğin farklı açılardan değerlendirilmesi gerekliliğini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş-Hatay depremlerinin ardından Hatay ilinin kentsel dirençliliğini mekân odaklı bir bakış açısıyla incelemektir. Hatay ili, söz konusu depremler sırasında yaşanan geniş çaplı mekânsal yıkımın boyutu göz önünde bulundurularak bu çalışmanın odak noktası olarak belirlenmiştir. Çalışmada, Hatay'ın deprem odağındaki kentsel dirençliliğini etkileyen mekânsal faktörler, ilgili literatürden derlenen bilgiler doğrultusunda sınıflandırılacak ve bu faktörlerin önem dereceleri, Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) yöntemi ile uzman kişiler ve kurumlarla yapılan görüşmeler doğrultusunda belirlenecektir. Elde edilen bulgular, Hatay ilinin deprem öncesi ve sonrası mekânsal verileri ile karşılaştırılarak kentsel mekanın dirençliliğini etkileyen başlıca faktörler saptanacaktır. Bu çalışmadan elde edilecek bulguların, Hatay ili özelinde kentsel dirençliliği şekillendiren mekânsal faktörlerin deprem riski ve afete karşı duyarlılıkla ilişkisini açık ve sistematik bir şekilde ortaya koyması öngörülmektedir. Bulgular, mekânsal bileşenlerin dirençlilik kapasitesini olumlu veya olumsuz yönde nasıl etkilediğini belirginleştirecek; aynı zamanda afet öncesi ve sonrası dönemde bu bileşenlerin önem derecelerindeki değişimlere ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sunacaktır. Bu doğrultuda çalışmanın sonuçları, Hatay örneğinden hareketle benzer risklere sahip diğer kentlerde dirençlilik kapasitesinin artırılmasına yönelik mekânsal planlama ve kentsel tasarım politikalarının geliştirilmesi için teorik ve pratik anlamda güçlü bir referans oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dirençlilik, deprem, mekânsal faktörler, Analitik Hiyerarşi Prosesi, Hatay

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, mestan20@itu.edu.tr

² İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Deprem Sonrası Yeniden Yapılanma Süreçlerinin Adil İyileşme (Just Recovery) Yaklaşımı İle Değerlendirilmesi: Hatay Örneği

Berfin Karabakan Gökhan¹, Yelda Mert²

Öz: Hatay, 6 ve 20 Şubat 2023 tarihinde yaşanan büyük depremler sonucunda mekânsal, ekonomik ve sosyal açıdan hasarlar almıştır. Kent ve kentliler, deprem sonrası geçen iyileşme sürecinde çeşitli boyutlarda derinleşen toplumsal ve mekânsal dönüşümlere maruz kalmıştır. Hasarın boyutu dikkate alındığında, iyileşme ve yeniden yapılanma sürecini gerekli kılmakta ve bu gereklilik eş zamanlı olarak hızlı ve planlı müdahaleyi zorunlu hale getirmektedir. Ancak, seyreten yeniden inşa süreçlerinde sadece fiziksel müdahale değil bunun yanında sosyal ve mekânsal müdahale biçimleri üzerinde de durulması önemlidir. Bu kapsamda, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde eşitlik, adalet ve katılım ilkelerini temel alan “just recovery” yaklaşımı planlama süreçlerine entegre edilmelidir. Bu çerçevede çalışmanın amacı; Hatay’ın yeniden yapılanma süreçlerinin, just recovery (adil iyileşme) ilkeleri çerçevesinde nasıl şekillendiğini araştırmaktır. Çalışmada izlenen yöntemsel yaklaşım ise nitel içerik analizi ve mekansal gözlem teknikleridir. Buna bağlı olarak afet müdahale raporları, strateji belgeleri, faaliyet raporları, medya bültenleri, belediye plan raporları ve sunumları gibi belgeler çalışmanın veri setini oluşturmaktadır. Bu belgeler, adil iyileşme çerçevesinde anahtar kelimeler (katılımcılık, kırılgan gruplar, yerel temsil, mekânsal dağılım vb.) ile sistematik olarak analiz edilmiştir. İçerik analizine ek olarak; mekansal uygulama örnekleri üzerinden gerçekleştirilen karşılaştırma, söylem ve sahadaki pratikler arasındaki muhtemel kopuklukları sorgulamaktadır. Araştırma bulguları, belgelerin kayda değer ölçüde just recovery ilkeleriyle uyumlu politikaları içerdiğine, ancak pratikte bu politikaların ne denli uygulanabilir olduğunun belirsizliğine işaret etmektedir. Ayrıca, katılım süreçlerinin bilgilendirme düzeyinde kalması, hizmet dağılımlarında mekânsal eşitsizliklerin derinleşmesi, politikalara dair yöntemlerin açık bir ifadesinin yer almaması; kavramların sadece normatif düzeyde kaldığını göstermektedir. Sonuç olarak; deprem sonrası iyileşme ve yeniden yapılanma sürecindeki uygulamaların, kentin kırılganlığını ne şekilde etkilediğini ortaya çıkarmak ve olası herhangi bir afet sonrası yapılması gerekenlere yol gösterici olmaktadır.

Elde edilen bilgiler ışığında, Hatay’ın gerçekleşmesi olası diğer krizler karşısında daha dirençli hale gelmesi için yeniden yapılanma süreçlerine adil iyileşme (just recovery) perspektifini dâhil etmek gerekmektedir. Bu perspektif ile sadece yeniyi yapılandırma değil, geçmiş eşitsizlikleri de dönüştüren, toplumsal adaleti gözetten bir planlama anlayışı desteklenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Yeniden yapılanma, Afet sonrası politikalar, Adil iyileşme (Just recovery), İçerik analizi

¹ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, bkarabakan66@gmail.com

² İskenderun Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, yelda.mert@iste.edu.tr

1.GÜN

OTURUM 2-C ŞEHİRCİLİK VE MODERN MİRAS

Yıkım ve Koruma Arasında Salınan Bir Sarkaç: Kentsel Politikalar Bağlamında Modern Kültürel Miras

Zeynep Dünder¹, Fulya Selçuk²

Öz: Türkiye’de modern mimarlık mirasının korunmasına dair güncel tartışmalar, çoğunlukla yıkım ve koruma ikiliği etrafında şekillenmektedir. Bu kutuplaşmış söylemler, meseleyi ya tümüyle korumacı ya da tümüyle yıkıcı bir perspektiften ele alma eğilimi taşır. Oysa bu çalışma, söz konusu ikiliği aşarak aradaki salınım hareketine odaklanmayı ve sürece bütüncül bir bakış geliştirmeyi amaçlamaktadır. Salınım, yalnızca karşıt uçlar arasındaki geçişi değil, aynı zamanda aktörlerin, kavramların ve yöntemlerin çoğullaştığı dinamik bir düşünüm alanını ifade eder. Bu alan, alternatif kentsel politika ve planlama araçlarını görünür kılma potansiyeli taşır. Bu çerçevede, bellekteki yeri ve modern miras niteliği açısından benzerlik gösteren, aynı dönemde yıkılan Ankara Ulus 100. Yıl Çarşısı ile İzmir Büyükşehir Belediye Binası durum çalışması yöntemiyle incelenmiştir. Yapılar, yalnızca kendileriyle sınırlı kalmayıp, yakın çevrelerindeki diğer modern miras yapıları, geleneksel dokular ve kentin önemli kamusal meydanlarıyla kurdukları ilişkiler üzerinden kentsel bir teritorya tanımlamaktadır. İki yapı da yıkılana kadar yıkım ve koruma arasındaki salınımda ikiliği aşmaya yönelik çeşitli denemelere sahne olmuştur. Bu süreç, çok yönlü ve karşılaştırmalı bir çerçevede ele alınmıştır. İnceleme kapsamında; açılan fikir yarışmaları, belediyeler tarafından geliştirilen projeler, uzmanlar, meslek örgütleri ve yurttaşlar gibi farklı aktörlerin sunduğu öneri ve itirazlar, basındaki söylemler, alınan idari ve hukuki kararlar ve uygulamaya geçirilen projeler analiz edilmiştir. Böylece tartışmalar yalnızca sonuçlar üzerinden değil, bu sonuçlara yol açan süreçler, aktör rolleri ve kentsel politika üretim mekanizmalarının işleyişi üzerinden okunmuştur.

Bu çalışma, modern mimarlık mirasına ilişkin yıkım-koruma meselesini yalnızca teknik bir müdahale alanı olarak değil, aynı zamanda planlama ölçeğinde yönetim, katılım, temsil ve kimlik meselelerinin iç içe geçtiği bir tartışma alanı olarak ele almaktadır. Yapılan analiz, süreçte karşılaşılan yönetim sorunlarını, kentsel politikadaki süreksizlikleri ve aktörler arasındaki kopuklukları görünür kılmıştır. Modern dönem yapıları, yalnızca fiziksel varlıklarıyla değil; kentsel çevreleri, bellek katmanları, kimlikleri ve kamusal anlamlarıyla birlikte birer miras değeri taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada ele alınan vakaların karşılaştırmalı analizi, karar süreçlerinde tartışmaların boşluk/doluluk, koruma/korumama, geleneksel/modern, hafıza/karşı hafıza, bellek/unutma gibi ikilikler etrafında kutuplaştığını ortaya koymaktadır. Ancak, bu ikilikler arasındaki salınım hareketi, yeni düşünüm alanları ve çok katmanlı kentsel politikalar geliştirmek için önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu doğrultuda, modern mirasa yönelik kentsel müdahaleleri yalnızca yapıların korunup korunmaması üzerinden değil, bu ikilikleri açığa çıkaran, tartışmaya açan ve yeniden düşünmeye davet eden çok yönlü süreçler olarak kavramsallaştırmak gerekmektedir. Çalışmanın sonucunda, modern kültürel mirasın korunmasına yönelik kentsel politikalarda, yalnızca yıkım ve koruma ikiliğine sıkışan yaklaşımlar yerine, süreç odaklı, çok katmanlı, aktörler arası etkileşimleri dikkate alan ve belleği gözetken yeni bir politika çerçevesinin geliştirilmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Modern miras, yıkım, koruma, kentsel politika, yerel yönetim

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, dunderze@gmail.com

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, fulya.selcuk@deu.edu.tr

Modern Şehirciliğin Kentlere Etkisi ve Günümüzdeki Yansımaları: Viyana ve Ankara Örneklerinin Karşılaştırılması

Umut Ayanoglu¹

Öz: 19. yüzyıldan itibaren Avrupa’da etkili olmaya başlayan Modern Şehircilik anlayışı, kentlerin belli ilkeler doğrultusunda kapsamlı biçimde planlanarak inşa edilmesini ya da yeniden yapılandırılmasını esas alır. Bu anlayış, aynı zamanda planlama aracılığıyla mekanı belli biçimlerde üreterek ya da değiştirip düzenleyerek daha iyi bir yaşamı ve daha iyi bir toplumu ortaya koyma girişimidir. 19. Yüzyılda ortaya çıkan ve somutlaşmaya başlayan bu anlayış, 20. yüzyılda çeşitli teorik çalışmalar ve dünyadaki yaygın uygulamalarla gelişerek etkisini daha da arttırmıştır. Kentlerin çeşitli yönlerine odaklanan Modern Şehircilik, çok boyutlu bir niteliğe sahiptir. Zaman içinde, bu anlayışın da farklı kentlerde farklı yansımaları, uygulamaları ve etkileri görülmüştür.

1852’de Paris’te Haussmann’ın başlattığı çalışmalarla ilk kez somut yansımaları bulan Modern Şehircilik, sonraki on yıllarda diğer Avrupa şehirlerinde ve zamanla tüm dünyada etkisini göstermiş, kentlerde köklü değişimlere yol açmıştır. Avusturya’nın başkenti Viyana, bu akımdan 19. yüzyılın ikinci yarısında, Paris’ten kısa bir süre sonra etkilenen ve kapsamlı biçimde yeniden yapılanan Avrupa kentlerinden biridir. Diğer yandan, Türkiye’nin başkenti Ankara da 20. yüzyılda Cumhuriyetin kurulmasından hemen sonra modern şehirciliğin etkisi altına girmiş ve bu anlayışla şekillenmeye başlamıştır. Modern Şehirciliğin bu iki kentte yarattığı etkilerin başlangıçtan itibaren benzerlikler ve farklılıklar taşıdığı söylenebilir. Bu iki kenti Modern Şehircilik bağlamında karşılaştırmak, modern şehirciliğin iki kentte oluşturduğu etkileri ve yansımaları hem ayrı ayrı hem de birlikte değerlendirme olanağı sunacaktır.

Kentlerin bugünkü durumunu ve sorunlarını anlayabilmek için, bugünlere nasıl, hangi etkiler altında geldiğinin iyi incelenmesi, bunların günümüzdeki yansımalarının ve günümüze verdiği mesajların iyi algılanması gerekmektedir. Modern şehircilik, bu anlamda geçmişten gelen önemli ve belirleyici bir etkidir. Viyana ve Ankara da bu etkinin iki önemli örneğidir. Çalışma kapsamında modern şehircilikle ilgili genel bilgilerden sonra, Viyana’nın ve Ankara’nın modern şehircilik anlayışıyla yeniden yapılandırılmaları anlatılacak, bunun her iki kente olan etkileri, zaman içindeki değişimler, iki kentin doğrultularındaki sapmalar ve tutarlılıklar ile günümüzdeki durumlarıyla ilgili modern şehircilik bağlamından kopmadan bir karşılaştırma yapılacaktır. Bu karşılaştırma; modern şehirciliğin kentlere etkisinin, farklı uygulamalarının ve günümüzdeki yansımalarının iki somut örnek üzerinden görülmesini, geçmişte çözülebilmüş ya da bugün var olan kentsel sorunlarda modern şehirciliğin nasıl bir rolü olduğunu, modern şehircilikten günümüzde nasıl faydalanılabileceği ve çıkarılacak dersler ile ilgili fikirlerin üretileceği bir zemin oluşmasını ve kentlerin bazı zıtlıklar ve ikilikler üzerinden değil, farklı bir yaklaşımla bir kavram çerçevesinde çok boyutlu olarak karşılaştırılmasını sağlamış olacaktır.

Çalışmada araştırma yöntemi olarak literatür taraması, kentlerle ilgili çeşitli veriler ve her iki kentte yapılan gözlem ve tespitler kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Modern şehircilik, Viyana, Ankara

¹İller Bankası, uayanoglu@ilbank.gov.tr

Geleneksel Modern Kentsel Mekânlar Arakesitinde Duyguların İzdüşümü: E/SPA/S II Atölyesi

Hatice Meltem Gündoğdu Anlağan¹, Büşra Ertaş², Gamze Sarı³

Öz: Kentsel mekânlar yalnızca fiziksel yapılar bütünü değil, aynı zamanda bireylerin belleğinde yer eden duygularla örülmüş çok katmanlı sosyal alanlardır. Zamanın izlerini yansıtan bu çok katmanlı yapı, mekanın kimliğini şekillendirmekte ve kent kullanıcılarının mekana dair algılarını etkilemektedir. Bu bağlamda geleneksel ve modernin kesiştiği kentsel mekanlar, geçmişin hafızası ile bugünün gerçekliği arasında duygusal bir geçit görevi üstlenen arakesitleri oluşturmaktadır. Çalışma, katılımcıların kentle olan çoklu bağlarını keşfetmelerini sağlayarak kullanılan analiz teknikleri ile mekanın okunmasını amaçlayan E/SPA/S II (Event Space Syntax - Sense) atölye deneyimini içermektedir. Kullanıcı-mekan-algı üçgeninde mekanların dizimsel kurallarını ve arakesit mekanların duygu izdüşümünü ortaya çıkartarak kentsel boşlukların rastlantısal ve sürprizli mekânlara çevrilmesi hedeflenmiştir. Çalışmaya lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde şehir ve bölge planlama, mimarlık, güzel sanatlar ve peyzaj mimarlığı disiplinlerinde öğrenciler katılmış, mekansal deneyimlerin “duygular” üzerinden yeniden anlamlandırılmasında Ankara ili Merkez ilçesi Kızılay mahallesi ve çevresi deneyim alanı olarak seçilmiştir. Atölye, dört oyun ve üç atölyeyi içeren uygulama süreçlerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında, geleneksel ve modern olarak incelenen iki dokuda, tarihsel süreç içerisinde akslardaki farklılaşmanın space syntax analiz teknikleri ile haritalandığı “Mekan Dizimi Atölyesi” ve anket formatında çoktan seçmeli online bir çalışma altlığı ile duygu ağlarının ortaya çıkartıldığı “Duygu Ağı Atölyesi”nin sonuçları tartışılacaktır. Duygu ağı atölyesi öncesinde duygu ağlarının ortaya çıkartılabilmesi için arazi üzerinden duygu faktörleri tespit edilmiştir. Bu tespitler sonucunda ortaya çıkan duygular mekan/insan olarak iki ayrı etken üzerinden değerlendirilmiştir. Mekan etkisindeki olumlu/olumsuz duygular; “erişilebilirlik”, “hareketlilik”, “açıklık”, “güvenlilik” / “güvensizlik”, “hareketsizlik”, “kapalılık”, “sınırlılık” olarak insan etkisindeki olumlu/olumsuz duygular; “güven”, “keyif”, “özgürlük”, “mutluluk” / “güvensizlik”, “korku”, “mutsuzluk” ve “rahatsızlık” olarak belirlenmiş ve çoktan seçmeli online bir değerlendirme formuna aktarılmıştır. Katılımcılar tarafından yapılan arazi çalışması ile işaretlenen formlar haritalandırılmıştır. Haritalandırılan formlar space syntax analiz teknikleri ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Çalışma kent mekânlarını geleneksel ve modern fiziksel ikiliklerin ötesinde, duygusal ve ilişkisel bağlantılar ağı olarak ele almakta olup, sonuçları ile kullanıcıların kentle kurduğu ilişkilerin mekân algısını ve kentsel aidiyet duygusunu belirleyen temel unsurlar olduğunu göstermiştir. Nitel ve nicel tekniklerin birlikte değerlendirilerek mekanın deneyimlenmesi, farklı disiplinlerin bir arada çalışabildiği kollektif bir atölye çalışması olması ve geleneksel yöntemlere alternatif olarak yeni bir yaklaşım sunması çalışmanın önemli kazanımlarıdır. Sonuçların kent planlama ve kentsel tasarım projelerinde mekânların ilişkisel ve bağlamsal bir yaklaşım ile geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arakesit mekanlar, duygu ağı atölyesi, E/SPA/S atölyesi, Kızılay, Ankara

¹ Kırklareli Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, hmeltemanlagan@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, bus.ertas34@gmail.com

³ Gebze Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, gamze.gsari@gmail.com

Modernist Kenti Ters Yüz Etmek: “Shared Space” Üzerinden Kent Mekânı ve İnsan Odaklı Bir Tartışma

Özüm Dülgeroğlu¹, Erdem Erten²

Öz: Jan Gehl tarafından geliştirilen “shared space” kavramı modernist kent paradigmalarının 20. Yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve giderek güçlenen eleştirilerini adeta sonuçlandıran kamusal mekânların üretilmesini sağladı. Londra’daki Exhibition Road ve Brighton’daki New Road gibi örneklerin “paylaşılan mekân”larında yayalar ve her türlü taşıt kentin hemzemin yüzeyleri üzerinde kent mekânını deneyimlemeye başladılar. “Shared space” kavramı, hızlı ulaşım ve araçlara öncelik tanıyan planlama yaklaşımını sorgulayarak, yaya, bisikletli ve motorlu taşıtların hiyerarşik olmayan bir biçimde bir arada bulunabileceği, esnek, çok katmanlı ve insan ölçeğini esas alan kamusal alanlar önerir. Araç kullananlar aracın kent içindeki hareketinin getirdiği güvenlik sorumluluğunu sınırlayıcı bariyerlerin kaldırılmış olması nedeniyle daha yoğun bir şekilde hissederler. Aracın önceliğini kaybettiği “paylaşılan mekânlarda”, insanların görsel ve bedensel etkileşimi artar ve kamusal mekânı kullanma biçimleri değişir. Kent mekânının sosyal, kültürel ve siyasal etkileşim zemini olma özelliği böylelikle güçlenir.

“Shared space” yalnızca fiziksel bir tasarım yaklaşımı olarak görülmemelidir; kentin kent mekanındaki varlığının artmasının teşvik edilmesi, Gehl tarafından vurgulanmasa da kent hakkı ve kamusal mekânın yeniden örgütlenmesi yönünde politik bir önerme de içerir. Erken 20. Yüzyıl modernist kent tahayyüllerinin derdi insanı ve metaları kentin bir noktasından diğerine hızla ulaştırmak, endüstri devrimi sonrası kentinin kaotik ve sağlıksız çevrelerini hijyenik bir bölgeleme ve radikal bir yeniden yapılandırma ile aşmaktır. Manfredo Tafuri gibi tarihçiler bu durumu kapitalist üretim süreçlerinin kent üzerinden yeniden ve daha verimli bir biçimde örgütlenmesi olarak görür. Yani modernist mimarlar ve planlar kapitalizmin elini güçlendirmenin ötesine geçememişlerdir. Birey bu üretim sisteminin içinde oradan oraya en verimli yollarla taşınan üretim bandının üzerindeki ürüne benzer. Gehl’in 1960’larda başlayan çalışmaları kent mekânının yeniden kolektif bir biçimde paylaşılmasını vurgularken Fordist ekonomik modelin kentte yarattığı dönüşüme dair eleştirileri yükseltmiştir.

Sürdürülebilirlik ve insan odaklı kent yaklaşımlarının geçerliliğini neredeyse sorgulamadan kabul ettiğimiz günümüzde Gehl’in “shared space” kavramının popülarite kazanmış olması belki de şaşırtıcı değildir. Gehl’in ideallerinin özellikle İskandinav ülkelerinde güçlü bir şekilde karşılığını bulan refah devleti modeli içinde geliştirilmiş olduğunu, düşüncelerinin tarihi bağlamını kavramak açısından unutmamak gerekir. Ancak bireyin kamusal mekânda daha fazla var olabildiğini destekleyen bu yaklaşım, neoliberal sistemin öznesi için fazlasıyla çekicidir de. Bu bağlamda, “shared space” uygulamalarının günümüzde yoğunlaşmış olması 1960’lar sonrasında bireyin kamusal mekânda varoluşunu toplumsal iletişim ve demokratik toplumun var olması için elzem gören yaklaşımın geç kalmış bir sonucu mudur? Yoksa bu popülaritesi, tüketim toplumu modelinin yaygınlaştığı ve kamusal mekânların hızla özelleşmeye maruz bırakıldığı dönemin neoliberal öznesinin ortaya çıkışıyla mı açıklanmalıdır? Çalışma bu iki soruya odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Modernist planlama, kent mekânı, insan odaklı kent, shared space, neoliberal özne

¹ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ozumdulgeroglu@iyte.edu.tr

² İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, erdemerten@iyte.edu.tr

1.GÜN

OTURUM 3-A SEKTÖREL YENİDEN YAPILANMA, KÜÇÜLME VE DÖNGÜSEL EKONOMİ

Sürdürülebilir Kentsel Yaşam Alanları İçin Yeşil İnovasyon ve Yeşil İnşaat Sektörü Önerileri

Nevra S. Gül¹, Buğra K. Esen²

Öz: Son yıllarda, Türkiye kentlerinin ve yapılı çevresinin genelinde; bir taraftan artan yeni konut ve yaşam alanları ihtiyaçlarının kentsel dönüşüm söylemi altında eski binaları yıkip yeniden bina yapma yoluyla karşılanması yöntemi benimsenmişken diğer taraftan da çevresel sürdürülebilirlik ve iklim anlaşmaları taahhütlerine bağlı kalınması gereğinden bahsedilmektedir. Yapılmakta olan geleneksel inşaat çalışmaları genellikle enerji tüketim sistemleri, yenilenemeyen hammaddelerin kullanılması, ekolojik dengeyi bozması, kentsel ısı adaları oluşturmaları ve kaynakların dengesizce dağıtılması gibi yönleriyle sürdürülebilirlik ilkelerine uyumsuz olmaktadır. Küresel ısınmayı azaltma ve gezegeni soğutma çalışmaları kapsamında gelişmiş ülkelerdeki yönetimler, 2020 yılında yürürlüğe giren Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında sürdürülebilir yeşil binaların ve yeşil çalışma yöntemlerinin yaygınlaştırılması için hızla hareket etmektedir. Türkiye’de bu konudaki mevcut mevzuat çalışmaları genellikle binaların atık su ve enerji sistemlerinin kullanım tarzlarıyla sınırlıdır. Bu çalışmada ele alınan Türkiye inşaat sektöründe yeşil ya da sürdürülebilir tedarik zinciri önerisi birçok yeşil mutabakat şartını sağlayabileceği gibi çevresel performansı da artıracak etkileri beraberinde getirebilecektir. Sürdürülebilir tedarik zinciri yönetimi, malzeme üretimi aşamasında çevre dostu içerik kullanımının yanı sıra , temiz enerji, karbonsuzlaşma, atık yönetimi, verimli nakliye ve kirliliğin azaltılması gibi özellikleriyle çevresel sorunları ve riskleri azaltmaya da destek olabilecek bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir tedarik zinciri modelinin etkin bir biçimde çalıştırılabilmesi, yeşil inovasyonun yaygınlaşmasına da bağlıdır. İnovasyon; teknik buluşlar sayesinde faydaların artması ve maliyetlerin azalması sayesinde ekonomilerin büyüyebilmesine de katkı sunar. Yeşil inovasyon ya da eko-inovasyon ise, çevre kirliliğini önleme, temiz enerji kullanımı, yeşil ürün geliştirme ve yeşil üretim süreçleri gibi çevre mutabakatlarına uygun, bütüncül bir iş akış şemasını desteklemektedir. Bu kriterlere uygun olarak gerçekleştirilen projelere, küresel bazda hızla yaygınlaşmakta olan yeşil finansman araçları da destek olmakta ve bu üreticilere yeşil rekabet avantajı da sağlamaktadır. Önerilen bu sürdürülebilir tedarik zinciri modeli, yeşil inovasyonun yaygınlaşmasıyla da doğrudan bağlantılıdır. İnşaat sektörü hem üretim süreçleriyle hem de kullandığı malzemelerle yapıyı ve yapılı çevreyi değiştirip düzenleyen bir fonksiyona ve buna bağlı olarak insanların yaşam alanlarını ve yaşam kalitelerini de kontrol eden bir sosyal etkiye sahiptir. İnsan ihtiyaçlarına karşılık doğal çevrenin sunabildiği kaynakların sınırlılığı ve küresel ısınmanın etkileri iyiden iyiye hissedilmeye başladığı için sürdürülebilir yaşam alanları üretilmesi de geniş kitleler tarafından benimsenmektedir. Günümüzde toplumların öneme üzerinde durduğu çevresel sürdürülebilirlik bağlamında, inşaat yapımcılarının yeşil inovasyon, yeşil ürün, yeşil tedarik zinciri ve yeşil üretim sistemlerini benimseyerek hem yeşil rekabet avantajı sağlayabileceği hem de çevresel performansı olumlu yönde etkileyebilecek yapılı çevreler ve projeler üretebileceği ön görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil inovasyon, yeşil tedarik zinciri, çevre

¹ İstanbul Ticaret Üniversitesi, nevraogtl@gmail.com

² Bağimsız Araştırmacı, bugra_esen@yahoo.com

Müşterek Mekan Olarak Kent Bahçeciliği: Langa Bostanları Örneği

Semanur Özcan¹, Elif Örnek²

Öz: Büyüme perspektifiyle dönüşen kent merkezindeki alanlar, ekonomik olarak daha kârlı fonksiyonlara terkedilmektedir. Özellikle kamuya ait, kamusal çıkarlar için kullanılması gereken alanlar, özelleştirilerek fonksiyonu değiştirilmekte ve kamusal olmayan ya da yarı-kamusal mekanlara dönüşmekte ve mekan kullanım olarak da parçalanmaktadır. Sermayenin çıkarları doğrultusunda toplumsal ve mekânsal eşitsizliklerin artmasına neden olan büyümenin sınırlarının aşılması ile sosyal ve çevresel adalet kavramlarını odağına alan küçülme kavramı ortaya çıkmıştır. Büyüme odaklı yaklaşım bilinçli olarak terkedilmesi anlamına gelen küçülme hareketi, Kostakis vd. (2015)'in ifade ettiği şekilde müşterek temelli üretim ile birlikte ele alındığında sürdürülebilir ve adil bir üretim-tüketim döngüsü ile dirençli topluluklar ortaya çıkarır. Gravagnuolo & Varotto (2021) deyiimiyle kırsal ile kentsel, ekonomik ile etik, doğal ile kültürel ihtiyaçlar arasında bir arabulucu işlevi görür. Müşterek mekanlar olarak kentsel bahçecilik, toprağın geçirgen yapısı ile yağmur suyunun emilmesi, kentsel ısı adalarının etkisini düşürmesi gibi olumlu yönleri ile çevresel adalete katkı sağlarken sakinleri arasında iletişimi artırılarak mahalle kavramını daha anlamlı hale getirirken, görsel peyzaj açısından denge sağlar. Çalışmanın amacı, kent bahçeciliğini hem doğayla kurulan bir ilişki biçimi hem de alternatif kentsel müşterek olarak küçülme bağlamında değerlendirmektir. Çalışma kapsamında 'müşterekler' başlığı küçülmenin temel kavramını, 'bostan alanları' ise kent bahçeciliği kapsamında küçülmenin mekânsal eylemini tanımlamaktadır. Çalışmanın temel vurgusunda, Tarihi Yarımada'nın sermaye eliyle büyüme odaklı yaklaşımıyla kimliğinden uzak bir şekilde dönüştürülmesi yerine, kentsel bozulmaya karşı dayanıklı ve bilinçli bir küçülme yaklaşımının bir adımı olarak müşterek bir mekan olarak Langa Bostanları'nın kent içindeki öneminin anlaşılması yatmaktadır. Çalışmanın yöntemi, 'küçülme ve müşterekler' ile 'müşterekler ve kentsel bahçecilik' kavramları odağında literatürün incelenmesi ile küçülme ve kent bostanları arasında ilişki kurularak Langa Bostanları özelinde değerlendirilmesine dayanmaktadır. Langa Bostanları, Yenikapı bölgesinde yer almış ve geçmişte yaşayanların hem üretim hem de sosyalleşmek için kullandığı bir mekan olarak, bugün yerinde olmayan fakat bulunduğu konumdaki sokaklara adını veren bir alandır. Geçmişte bostanın bulunduğu bu alanda güncel olarak uygulama aşamasında olan Theodosius Limanı Arkeolojik Alanı Mimari Projesi yürütülmektedir ve Langa Bostanları, tarımsal hafızaya gönderme yapılarak projede yer almaktadır. Bu sebeple tekrar canlanmak üzere olan Langa Bostanları'nın müşterek mekan olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küçülme, Müşterekler, Kentsel Bahçecilik, Langa Bostanları

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ssemanurozcan@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, eornek@yildiz.edu.tr

Türkiye'nin Mekansal Döngüsel Ekonomideki İlerlemeleri: Genel Bir Bakış

Can Mavruk¹, Aziz Cumhur Kocalar²

Öz: Türkiye, sürdürülebilirliği bölgesel kalkınma, endüstriyel uygulamalar ve afet sonrası yeniden yapılanmaya entegre ederek mekansal döngüsel ekonomi girişimlerini aktif olarak ilerletmektedir. Türkiye'nin döngüsel geçişi kısmen AB katılım gereklilikleri tarafından yönlendirilmektedir. Doğrusal ekonomiden döngüsel ekonomiye (CE) geçiş için Türkiye'nin Ulusal Dairesel Ekonomi Stratejisi ve Eylem Planı (2024-2028), AB standartlarıyla uyumlu hale getirmek için yedi temel sektörü (ör. tekstil, inşaat, plastik) hedeflemektedir. Plan, kaynak verimliliğini ve rekabet gücünü artırmak için sektörler arası iş birliğini, dijital izlemeyi ve AB standartlarıyla uyumu vurgulamaktadır. Plan ayrıca, iklim değişikliğine karşı CE'ye ve farklı sektörlerdeki uygulanabilirliğine dikkat çekmiştir. Karbon fiyatlandırması, kömürün aşamalı olarak kaldırılması ve yeşil vergi reformları gerektiren 2053 yılına kadar net sıfır emisyonu hedeflenmektedir, ancak mevcut politikalar yetersizdir. ITU tarafından yürütülen bir çalışma, malzeme geri dönüşümü, tasarım inovasyonu ve politika uyumuna odaklanarak CE'yi inşaata entegre etmek için bir yol haritası önermiştir. Denizli'nin tekstil endüstrisi, İskandinav ortaklıkları tarafından desteklenen AB uyumlu geri dönüşüm sistemlerini denemektedir. Dünya Bankası, Türk firmalarının %20'sinin atık azaltmayı benimsediği, KOBİ'lerin ise maliyetler nedeniyle geride kaldığı bölgesel eşitsizlikleri vurgulamaktadır. 2023 Kahramanmaraş depremlerinden sonra, atık yönetimi, dairesele tasarım, dijital araçlar (izlenebilirlik) gibi döngüsel ilkeleri yeniden inşaaya entegre etmek için döngüsel çerçeveyi yeniden inşa etme önerilmiştir. Finanse edilen projeler, Türkiye'nin atık yönetimi ve tekstil geri dönüşümündeki döngüsel dönüşüm potansiyelini ve Türkiye ile Batı Balkanlar arasındaki bölgesel iş birlikleri aracılığıyla döngüsel teknolojileri ve iş modellerini değerlendirmiştir. Türkiye, tedarik zincirleri için dijital izlenebilirlik, geri dönüşüm ekosistemi geliştirme, döngüsel teknolojilere yönelik Ar-Ge yatırımları yoluyla ihracat sektörlerini güçlendirme potansiyeline sahiptir. Tarımsal ve kırsal alanlarda, tarımsal arazi kullanımını optimize etmek için IoT ve sensör ağlarını entegre etmek için mekansal veri altyapı modeli kullanılmaktadır. Zorluklar arasında politika parçalanması, KOBİ'ler için ön maliyetler ve bölgesel eşitsizlikler (yerleştirilmiş geri dönüşüm altyapısının olmaması) yer alırken, fırsatlar arasında yeşil doğrudan yabancı yatırım (İzmir gibi bölgeler yenilenebilir enerji ve döngüsel üretime yatırım çekmektedir), geri dönüşüm sektörlerinde iş yaratma ve Türkiye'yi döngüsel bir merkez olarak kullanma yer almaktadır. Türkiye'nin mekansal döngüsel ekonomi planlaması, yukarıdan aşağıya stratejileri yerleştirilmiş eylemlerle (afet kurtarma, kırsal SDI) birleştirir. Sonuç olarak, başarı çok paydaşlı iş birliğine (endüstri odaları, STK'lar), inovasyona ve ölçeklenebilir pilot projelere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Döngüsel ekonomi, bölgesel planlama, Türkiye

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, can.mavruk@ohu.edu.tr

² Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, cumhirkocalar@ohu.edu.tr

1.GÜN

OTURUM 3-B GEÇİRGEN SINIRLAR VE HİBRİT MEKÂNLAR

Betondan Yeşile: Eskişehir’de Kentsel Bahçelerin Gücü

Cansu Canoler¹, Müge Akkar Ercan²

Öz: Kentlerin artan kentleşme baskısı ve iklim krizi karşısında, kentsel bahçecilik çevresel dayanıklılığı, gıda güvenliğini ve toplumsal refahı destekleyen temel bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Bu araştırma, Eskişehir örneğinde kentsel bahçecilik uygulamalarını çevresel yaklaşımlar, motivasyonlar ve mekânsal dinamikler bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Katılımcı yurttaşlık kültürü ve kompakt kent formuyla öne çıkan Eskişehir’de, yerel yönetimler ve bir sivil toplum kuruluşu tarafından yürütülen bahçecilik uygulamaları derinlemesine ele alınmakta; şehir bahçeciliğinin faydaları, zorlukları ve politika eksiklikleri değerlendirilmektedir. Karma yöntem kullanılarak, mekânsal morfolojik analizler, doğrudan gözlemler, yarı yapılandırılmış anketler ve Tepebaşı Belediyesi, Odunpazarı Belediyesi ile Yeryüzü Ekoloji Okulu Projesi’nden yetkililerle yapılan görüşmeler yoluyla veriler toplanmıştır. Nicel analizler, farklı bahçe türlerinden 100 kullanıcıyla yapılan anketlere dayanmaktadır. Demografik profiller, bahçe tiplerinin özellikleri, algılanan faydalar ve karşılaşılan zorluklar detaylı şekilde incelenmiştir. Bulgulara göre, kentsel bahçecilik ağırlıklı olarak 50 yaş ve üzeri bireylerce yapılmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu yükseköğrenim mezunudur ve teknik bilgi artırmaya yönelik eğitimlere ilgi göstermektedir. Sağlık, güvenli gıda üretimi ve boş zaman değerlendirme temel motivasyonlar arasında yer almaktadır. Özellikle emekliler için ekonomik kısıtlar önemli bir sorun oluştururken, birçok katılımcı bahçecilik yoluyla hane halkı gıda güvenliğine anlamlı katkılar sağlamaktadır. Eskişehir’deki hobi bahçeleri sosyal etkileşim ve bilgi paylaşımı açısından önemli merkezlerdir. Ancak alan seçimi, bakım süreçleri ve mekânsal düzenlemelerdeki tutarsızlıklar, planlama eksikliği olduğunu göstermektedir. Gelir düzeyi ile mali kaynak yeterliliği algısı, pestisit kullanımı ile bitki hastalıkları ve bahçe büyüklüğü ile ürün çeşitliliği arasındaki ilişkiler, karar alma süreçlerinin karmaşıklığını ortaya koymaktadır. Araştırmada pestisit kullanımının görece düşük olduğu görülmüş, bunun çevresel farkındalık göstergesi olabileceği düşünülmüştür. Ancak toprak kalitesi ve sulama uygulamalarındaki eksiklikler politika müdahalesi gerektirmektedir. Şehrin mevcut yeşil altyapısı, özellikle Porsuk Çayı çevresi, üretken peyzajların genişletilmesi için fırsat sunmaktadır. Sonuç olarak, kentsel bahçecilik Eskişehir’de sürdürülebilir ve kapsayıcı yeşil alanlar oluşturmak için önemli, ancak henüz tam anlamıyla değerlendirilmeyen bir potansiyel taşımaktadır. Araştırma, bu potansiyelin açığa çıkarılması için bütüncül planlama, eğitim programları ve mekânsal tasarım iyileştirmelerine yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent bahçeleri, kent tarımı, mekânsal dinamikler, çevresel doku, Eskişehir

¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, cansucanoler@gmail.com

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, akkar@metu.edu.tr

Büyükşehir Sınırları İçinde Kırsal Aramak: Denizli İli Pamukkale İlçesi Örneği

Pınar Savaş Yavuzcehre¹, Dilek Özdeş Gönendik²

Öz: 2012 yılında kabul edilen 6360 sayılı Kanun sonrası büyükşehirlerin sınırları genişletilmiş ve kırsal mekânsal yapılanmaları içinde yer alan köy ve belde belediyeleri mahalleye dönüştürülmüştür. Aradan geçen 13 yıllık süreçte kırsalın göz ardı edilemeyeceği ve yasanın beraberinde getirdiği sorunların aşılamadığı görülmüştür. 2020 yılında “kırsal mahalle” kavramı Büyükşehir Belediyesi Kanunuyla mevzuata eklenmiştir. 2021 yılında yayınlanan “Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği” kırsalın gerçek anlamda merkezde olduğu ilk mevzuat değişikliğidir. Yönetmelik kırsalı belirlemeye yönelik çeşitli kriterler getirir de uygulamada büyükşehirler tarafından tanındığı takdir yetkisi durumu zorlaştırmaktadır. Kırsalın kendi dönüşümünün yanı sıra idari dönüşümün de yarattığı karmaşayla kırsal-kent ikili yapısı mekânı açıklamaya yetmemekte, sınırlar bulanıklaşmaktadır. Kırsalın kapsayıcı yapısını ve kentle dönüşen ilişkisini anlamak için yönetmeliği bir fırsat olarak ele almak çalışmanın temel bakış açısını oluşturmaktadır. Çalışmada, Yönetmelik aracılığıyla bulanıklaşan sınırların mekandaki yansımalarının kırsal-kent ikili yapısında kırsal ekseninden incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla mevzuatın uygulanması gerçekliğinin, akademik tartışmalar ve küresel kırsal-kent sınıflama çabalarıyla birlikte nasıl ele alınabileceğine yönelik bir yöntem denemesi yapılmıştır. Yönetmelikte belirlenen kriterleri ölçmeye dönük kırsal ile ilişkin akademik çalışmalardan faydalanılarak gösterge seti oluşturulmuştur. Konu yalnızca sınırların belirlenmesi üzerinden değil kırsalın yerel yönetimler için gündem oluşturması yönünde ele alınmış ve uygulamada karşılaşılabilecek sorunlar göz önüne alınarak bilimsel bir veri tabanı oluşturulması hedeflenmiştir. Yönetmelik sonrası bazı büyükşehir belediyeleri kırsalını tespit ederken bazıları herhangi bir karar almamıştır. Denizli’de kırsal mahalleler tespit edilmemiştir. Denizli İli merkez ilçelerinden Pamukkale İlçesi güçlü tarım ve turizm kimliği nedeniyle örneklem alınmıştır. Pamukkale Belediyesi arşivi, TÜİK ve Tarım İl Müdürlüğü verileri ile online haritalar çalışma için temel veri kaynakları olmuştur. “Planlardaki Durum”, “Nüfus”, “Altyapı Olanakları”, “İdari Yapı”, “Uzaklık”, “Tarımsal Yapı” başlıkları göstergelerle eşleştirilip kırsallık derecelerini anlatan puanlama cetveli oluşturulmuştur.

Çalışmanın, büyükşehirlerin ortaya çıkan karma alanlara nasıl yaklaşabileceği böylece karar süreçlerini nasıl yönlendirebileceğinin tartışılmasına katkı sağlaması beklenmektedir. Sonuçta çalışmanın başında öngörüldüğü üzere net bir kırsal sınırın çekilemediği ancak klasik anlamda kırsal uygun yapıların devamlılığının da bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan ara formlar ise kendine özgü niteliklere sahip olmaktadır. Bu durum, yerel yönetimlerin en önemli mekânsal düzenleme araçlarından olan imar planlarını yeni mevzuatla birlikte ele alması, küresel çalışmaların farkında olarak karar üretmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Alan çalışmasına dayalı olarak büyükşehirlerin kırsalını, mevzuatı uygulamanın ötesinde güncel tartışmalar ve dönüşüm dinamikleri üzerinden değerlendirmesi önerilmektedir. Böylece kırsal ve kentin iç içe geçtiği alanlarda nasıl bir yaklaşım geliştirilmesi gerektiğine dair ipuçları ortaya konabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal, büyükşehir, kırsal mahalle ve kırsal yerleşik alan yönetmeliği, Denizli, Pamukkale İlçesi

¹ Pamukkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, pyavuzcehre@pau.edu.tr

² Pamukkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Kentsel İçsellik: Duygulanımsal Ontoloji Üzerinden İkilikleri Aşan Yeni Bir Düşünme ve Kavramlaştırma Denemesi

Ecehan Kıvılcım Sözgen¹, Deniz Güner²

Öz: “Kentsel içsellik” (urban interiority) kavramı, içmimarlık yazınına 2000’li yıllarda eklemlenen yeni bir kavram ikilisi olmanın ötesinde, iç mekânı anlamaya yönelik yerleşik kuramları sorgulayan bir eleştirel çerçeve sunmaktadır. İç mekânın mikro düzeydeki duyumsal, duygulanımsal, psikolojik ve atmosferik etkilerinin, kentsel bağlamın makro ölçekli dinamikleriyle nasıl iç içe geçtiğini sorunsallaştıran bu kavram, iç mekâna dair tanım ve kavramları kent üzerinden yeniden düşünmeye, farklı görme biçimleri geliştirmeye ve temsil araçlarını çeşitlendirmeye olanak tanımaktadır. Kavram, bu çalışma kapsamında mekân olgusunu mekânsal üretimin bir sonuç ürünü, donmuş ve fiziki bir tasarım nesnesi olarak değil, çoklu anlam üretimlerinin ve dinamik ilişkilerin iç içe geçtiği dolanık bir içerim olarak kavramsallaştıran postyapısalcı düşünce çerçevesinde ele alınmaktadır. Özellikle 1990’ların ikinci yarısından itibaren Gilles Deleuze, Félix Guattari, Bruno Latour, Levi Bryant ve Karen Barad gibi düşünürlerin katkılarıyla gelişen Yeni Materyalist Felsefe, kentsel içsellik kavramının kendi çizgisini, süreçlerini ve oluşlarını sürdürebileceği yeni bir kuramsal zemin sunmaktadır. Mekânı sabit ve verili olarak değil, maddesel ve maddesel-olmayan unsurların duygulanımsal etkileşimlerle iç içe geçtiği dinamik bir oluş alanı olarak yeniden kavramsallaştıran bu zemin, bilginin özne-merkezli paradigmlar tarafından şekillendirildiği uzun süreçte bir yarık açarak özne-nesne ikiliğini aşmış ve aralarındaki hiyerarşik ayrımları yerinden etmiştir.

Bu epistemolojik kırılmayla birlikte kentsel içsellik, çalışma kapsamında maddesel/maddesel-olmayan unsurlar ile bedensel varoluşların ilişkisel ve dinamik karşılaşmalarından türeyen dolanık bir olgu olarak konumlandırılmıştır. Bu konumlandırma, olgunun bedensel olarak algılanan, çeşitli duygulanımsal yoğunluklar üreten maddesel ve duygulanımsal izlerini takip etmek için daha kapsayıcı ve bütünlük bir bakışın gerekliliğini açığa çıkarmıştır. Böylece, olgunun öznelere nesnelere, duygulardan duygulanımlara ve oradan da bilinçaltına dek uzanan tüm bileşenlerini ve süreçlerini anlamaya yönelik bütünlük bir metodolojik arayış söz konusu olmuştur. Mekânın ve kentsel içsellik kavramının, özne-nesne ikiliğine dayalı mevcut kuramsal çerçevelerle yeterince anlaşılamayacağını ileri süren bu çalışma, kentsel içsellik olgusunu yapılandıran özneler-arası, nesneler-arası ve özneler-nesneler arası ilişkilerin dolanık yapısını anlamak üzere daha bütünlük ve ilişkisel bir metodolojik çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Bu hedefle “Duygulanımsal Ontoloji” (Affective Ontology) olarak geliştirilen metodolojik önerme, özne-merkezli içsellik kuramları, bunun karşısında konumlanan nesne-merkezli materyalizm ve bu iki uç arasında, madde ile her türden duygulanımsal karşılaşmaları ve bunların sonuçları olarak bedensel tepkileri bilgi üretiminin merkezine koyan Duygulanım Teorisi’nin (Affect Theory) arakesitinde konumlanmaktadır. Çalışmanın önerdiği metodolojik çerçevenin, iç-dış, nesne-özne, kamusal-özel gibi ikilikler arasındaki boşluklarda cereyan eden kentsel içsellik kavramının çoklu katmanlarını açığa çıkarması ve ikili düşünce yapılarının dışında yeni çerçeveler sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel içsellik, kentsel iç mekân, duygulanımsal ontoloji, yeni materyalizm, dolanıklık

¹ Pamukkale Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü, ekivilcim@pau.edu.tr

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, deniz.guner@deu.edu.tr

1.GÜN
OTURUM 3-C MEKÂNIN (YENİDEN) ÜRETİMİ, ALGILANIŞI VE
KULLANIM

E-Scooter Paylaşım Sistemleri ve Toplu Taşıma Arasındaki Potansiyel İlişkinin İncelenmesi: Bibliyometrik İnceleme ve İçerik Analizi

Didem Afacan Andiç¹, Emine Yetişkul Şenbil²

Öz: E-Scooter paylaşım sistemlerinin yeni bir hareketlilik türü olarak markete tanıtılması ile bu sistem mikro-mesafe yolculuklar için popüler bir hale gelmiştir. Ancak önemli soru yeni bir kentsel mikro-mobilite türü olarak e-scooter paylaşım sistemlerinin kent içi toplu taşıma sistemlerinin bir parçası olma ve kentsel hareketliliği destekleme potansiyeline sahip olup olmadığıdır. Bu potansiyel ilişkinin incelenmesi amacı ile bu çalışma sistematik bir literatür taraması gerçekleştirilmiş, bibliyometrik ve içerik analizlerini kullanarak e-scooter paylaşım sistemlerinin toplu taşıma türleri ve arazi kullanımı ile ilişkisi incelenmektedir. Literatür taramasının ilk olarak amacı e-scooter ile ilişkili yayınların hedefleri ve metodları açısından nasıl farklılık gösterdiğini incelemek, hangi araştırma alanlarının daha belirgin olduğunu belirlemek ve literatürde daha az keşfedilmiş alanları araştırmaktır. İkinci amacı ise e-scooter sistemlerinin toplu taşıma üzerindeki etkisi/ilişkisi ve ulaşım alışkanlıklarındaki değişimi inceleyen yayınları tespit etmektir. Bibliyometrik analiz aşamasında VOSviewer programı kullanılmış ve e-scooter kavramının değişimini görselleştirmek ve analiz etmek amaçlanmıştır. Web of Science, bir bibliyografik veritabanı olarak ve e-scooter kavramı ile ilişkili bir ağ sistemi oluşturmak için VOSviewer'a girdi olarak kullanılmıştır. İçerik analizler için ise MAXQDA programı kullanılmaktadır. Sistematik literatür taramasında Excel programı kullanılarak anahtar kelimeler, araştırma yaklaşımı, veri kaynakları, veri toplama yöntemleri, veri analiz yöntemleri, konu alanları, coğrafi terimler, ölçek, amaç, araştırma soruları, değişkenler, sonuçlar ve kısıtlamalar dahil olmak üzere temel niteliklerini incelenmiştir. Bu analizi takiben, e-scooter kavramı ile ilişkili yayınlar sistematik şekilde kategorize edilerek 7 temel grupta toplanmıştır. Bu kategoriler şu şekildedir;

- i) Yolculuk Davranışı (travel behavior)- kullanıcı algısı, karar verme, seyahat kalıpları, mod seçimi seyahat kalıpları, talep modeli gibi terimleri içerir
- ii) Güvenlik (safety)- kaza ve e-scooter çarpışmalarını inceleyen çalışmaları da içerir
- iii) Politikalar (policy)- yasal konuları, kamu politikasını, güvenlik politikasını ve düzenlemelerini araştıran çalışmaları içerir
- iv) Çok Modlu Ulaşım (multi modal transport)-toplu taşıma yolculuklarını ve paylaşımlı e-scooter'ların toplu taşıma modları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaları içerir
- v) Trafik ve Tasarım (vehicle mix and design)- Trafik, yol ve altyapı kullanımını inceleyen çalışmaları içerir
- vi) Covid-19 ve E-Scooter Kullanımı,
- vii) Veri ve Bilgi Teknolojileri

Yayınların gruplara ayrılması sonrasında, her bir grup içinde ortak bulguların sentezi yapılmıştır. Bu sentezde ortak çıkarımlar, analiz yöntemlerindeki ortak ve farklı yaklaşımlar belirlenmiştir. Bibliyometrik analiz aşamasında ise e-scooter kavramı çerçevesinde bibliyometrik ağların görselleştirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada eş yazarlık, atıf, bibliyografik eşleşme ve birlikte bulunma ve anahtar sözcük birlikteliği analizi yapılmıştır. Bir sonraki adımda ise MAXQDA programı kullanılarak içerik analizi yapılacaktır. Bu aşamada sistematik literatür taraması sonucu çıkan verilerin görsel olarak temsil edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mikromobilite, e-scooter paylaşım, toplu taşıma, içerik analizi, bibliyometri

¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, didemafacan@gmail.com

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, yetiskul@metu.edu.tr

Köpek Gezdirmek: Kentsel Mekânda Sosyalleşmenin Çabasız Bir Formu

Eser Ergönül¹

Öz: Köpek gezdirmek veya köpekle birlikte semtte gezinmek kent yaşamında sıkça gözlenen ve oldukça sıradan kabul edilen bir gündelik pratiktir. Ancak bu sıradanlığın arkasında kent hayatının sosyal örüntülerine dair zengin ve çoğu zaman gözden kaçan ve fark edilmeyen bir deneyim alanı yatmaktadır. Kentte köpek gezdirmek sadece köpeğin fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir faaliyet değildir; bunun da ötesinde kentliler arasında yüzeysel fakat tekrar eden sosyal karşılaşmaları mümkün kılan sosyal bağların dolaylı biçimlerde örüldüğü bir etkileşim zemini sunar. Kamusal alanlarda köpeklerini dolaştıran bireyler mekânları sadece hayvanları için değil, aynı zamanda kentliler arası ananomiğin geçici olarak aşıldığı sosyal alanlara dönüştürür. Bu karşılaşmalar çoğu zaman sohbetsiz, kısa süreli ve rastlantısal olsa da zamanla yüz aşinalığına dayanan bir tanışıklık inşa eder. İsimler bilinmese de köpeklerin davranışları üzerinden kurulan ortaklık hissi kentlileri kısa süreliğine bir araya getirir. Bu çalışma, kentte köpek gezdirmenin yalnızca bireysel bir aktivite değil, aynı zamanda toplumsal bağların örüldüğü bir mikro etkileşim zemini olduğunu ileri sürmektedir. Aynı sokaklarda yürüyen, aynı saatlerde parklarda planlamadan buluşan bireyler arasında gelişen selamlaşmalar, kısa sohbetler ya da yalnızca göz teması gibi jestler, sosyal dokunun görünmez ama etkili yapıtaşlarını oluşturur. Bu bağlar güçlü arkadaşlıklara dönüşmeyebilir; fakat kentteki yalnızlaşma ve yabancılaşma hissine karşı mikro ölçekli sessiz bir direniş niteliğindedir. Parklarda, sokaklarda ya da site bahçelerinde köpeklerini gezdiren kentliler birbirlerinin isimlerini bilmeseler dahi zamanla yüz aşinalığı ve "tanıdık yabancı" (familiar stranger) ilişkisi kurar. Köpeklerin birbiriyle oynama biçimi, sahipleri arasında kısa konuşmalar, göz teması ya da selamlaşmalar yoluyla gelişen etkileşimler; anonim kent yaşamı içerisinde bir tanışıklık zemini oluşturur.

Bu çerçevede, köpek gezdirmek faaliyetinin, kamusal alanı paylaşan bireyler arasında toplumsal bir güven duygusu ve aidiyet hissi yarattığı ileri sürülmektedir. Hayvanlar bu noktada bir yandan sosyal katalizör rolü üstlenerek farklı sosyal geçmişlere sahip bireylerin bir araya gelmesini olanak sağlarken diğer yandan da sosyal kaynaşmayı ve mekânsal aidiyeti teşvik eder. Dolayısıyla köpek gezdirmek, sadece fiziksel aktivite değil aynı zamanda gündelik karşılaşmaların sürekliliğini sağlayan bir toplumsal ritüel olarak da işlev görür. Bu kuramsal inceleme, köpek gezdirmek pratiğini kentsel sosyal doku açısından değerlendiren literatürle ilişkili olarak şekillenmiştir. Hayvan sahipliğinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir deneyim yarattığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda köpek gezdirmek hem bireysel hem kolektif düzeyde kamusal alanın nasıl yaşandığını, nasıl dönüştürüldüğünü ve hangi sosyal ilişkilerin oluşmasına aracılık ettiğini anlamak için değerli bir pencere sunmaktadır. Böylece çalışmada kent yaşamının içkin ama göz ardı edilen bir yönünün görünür kılınması amaçlanmaktadır. Sonuç olarak çalışmada köpek gezdirmek faaliyeti kentteki sessiz sosyal kaynaşmanın, yüzeysel tanışıklıkların ve aidiyet üretiminin önemli bir örneği olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan, mekânsal aidiyet, kentsel sosyalleşme, gündelik pratikler

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kamu Yönetimi, Bölümü, eserkasaplar@gmail.com

Halkın Katılımı ile 15 Dakikalık Kent Modelinin Değerlendirilmesi: Ankara Polatlı Örneği

İrem Dinçer¹, Özge Yalçiner Ercoşkun²

Öz: Günümüzde şehirler, iklim değişikliğinin artan baskısı ve büyük metropollerin getirdiği karmaşık sorunlarla karşı karşıyayken, sürdürülebilir bir kentsel geleceğe yönelik arayışlar önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, '15 dakikalık şehir' kavramı, modern kent planlamasının ortaya çıkardığı olumsuzluklara karşı umut vadeden yenilikçi bir alternatif olarak dikkat çekmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası etkili olan modernist kent plancılarının benimsediği, kentsel işlevleri mekânsal olarak kesin hatlarla ayıran ve düşük yoğunluklu yerleşimleri teşvik eden planlama ilkeleri, ulaşım yatırımlarının büyük ölçüde otomobil odaklı şekilde şekillenmesine neden olmuştur. Bu yaklaşım, birçok şehirde yaya dostu mahallelerin yerini geniş yollar, otoyollar ve otoparklar olarak trafik sıkışıklığı, hava kirliliği, uzun işe gidiş-geliş süreleri ve toplulukların parçalanması gibi sorunları tetiklemiştir. Modernist planlama anlayışının mahallelerin organik yapısını göz ardı ederek, insanların yaşam, çalışma ve sosyalleşme alanlarını birbirinden uzaklaştırması, bireysel araç kullanımını yaygınlaştırmış ve geleneksel mahalle hayatının sunduğu erişilebilirlik ile topluluk bağlarını zayıflatmıştır. Bu çerçevede Paris, Belediye Başkanı Anne Hidalgo liderliğinde, 15 Dakikalık Kent modelini uzun vadeli bir strateji çerçevesinde uygulamaya koymuştur. Bu yaklaşım, mahalle ölçeğinde yaşam kalitesini artırmayı amaçlayan sosyal konut projeleri, yeşil alanların genişletilmesi, katılımcı planlama süreçleri gibi temel bileşenler üzerine inşa edilmiştir. Model, kamusal alanların yayalarla bisikletliler lehine dönüştürülmesi, yürünebilirliği ve bisiklet kullanımını artırmıştır. Kamu binaları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştıracak şekilde yeniden işlevlendirilmiştir. Model birçok olumlu gelişmeye zemin hazırlasa da uygulama sürecinde yapısal zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle kent merkezindeki konut maliyetleri düşük gelir gruplarını dış çeperlere itmekte, banliyölerdeyse temel hizmetlere erişim sınırlı kalmaktadır. Ayrıca, pandemi sonrası artan ekonomik eşitsizliklerle otomobil odaklı ulaşım politikaları, mahalle ölçeğinde sürdürülebilirliğin sağlanmasını güçleştirmektedir. Bu çalışma, 15 Dakikalık Kent modelinin Türkiye'deki orta ölçekli kentlerde uygulanabilirliğini ve kent içindeki mekânsal eşitsizlikleri yerel halkın deneyim ve algıları üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Ankara'nın Polatlı ilçesinde Halk Katılımlı Coğrafi Bilgi Sistemi (PPGIS) yaklaşımıyla harita tabanlı bir anket uygulanacaktır. Katılımcılardan, kullandıkları alanları, hizmet erişim noktalarını ve tercihlerini harita üzerinde işaretlemeleri istenecektir. Elde edilen veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ile analiz edilerek bireylerin çevreye dair algılarıyla hizmet erişim deneyimleri görselleştirilecektir. Analiz sürecinde erişim süreleri, ulaşım biçimleri ve hizmetlerin dağılımı değerlendirilerek Polatlı ilçesinin 15 Dakikalık Kent modeline uyumu belirlenecektir. Araştırma, ilk bulgularla hizmet erişiminde yaşanan farklılıkları ve algısal erişilebilirliği haritalandırarak yerel planlama süreçlerine veri temelli katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, modelin Türkiye'deki orta ölçekli kentlerde uygulanabilirliğini halkın deneyimleri ve algılarıyla değerlendiren öncü çalışmalardan biri olma niteliği taşımaktadır. Ayrıca benzer ölçekli yerleşimler için uyarlanabilir ve yinelenen veri toplama ve analiz modeli sunarak katılımcı planlamaya yöntemsel katkı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan, mekânsal aidiyet, kentsel sosyalleşme, gündelik pratikler

¹ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, iremdincer96@gmail.com

² Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ozgeyal@gazi.edu.tr

2.GÜN
MUĞLA OTURUMU 1

Muğla'da Çoklu Kırılğanlıkların Azaltılması ve Bütünsel Dayanıklılık Politikaları: Muğla Planlama Ajansı İçin Yeni Bir Yönetişim Modeli Önerisi

Mehmet Penpecioglu¹, Can Gündüz², Gamze Altındaş³, Sena Çınar⁴

Öz: Kentsel politika, kent ve bölge planlama alanlarında çoklu kırılğanlıkları tekil olarak analiz ederek bunlara dönük tekil müdahale stratejileri önermek, bu kırılğanlıkların ortadan kaldırılmasında yeterli olmamaktadır. Farklı kırılğanlık türlerinin, birlikte var olması sonucunda, çözümlenmesi güç ve karmaşıklaşmış risk katmanları oluşur. Sosyal-demografik, kentsel-çevresel ve altyapısal-metabolik kırılğanlıklar, tek boyutlu ve tekil etkili değildir; bunlar çokludur ve çoklu mekansal bağlantılarla ilişkilidir; birbirleriyle etkileşimlidir ve çoğul-kümülatif riskler yaratırlar. Dolayısıyla, çoklu kırılğanlıkları ve bunların birbirleriyle etkileşimi sonucu oluşan çoklu riskleri kapsamlı, derinlemesine ve ilişkisel sosyal ve mekansal analizler ile çözümlemek gerekir.

Muğla ili çoklu kırılğanlıklara sahiptir. Sosyal-demografik kırılğanlıklar, dezavantajlı grupların tespitini ve ihtiyaçlarını, nüfusun yaşlanmasını, çeşitlenen bakım ihtiyaçlarını, Muğla'ya yönelen tersine (iç) göçü ve artan yerleşme talebini, işsizliği ve hayat pahalılığı gibi kapsamlı konuları araştırmayı gerektirir. Muğla, çok güçlü ve kendi içerisinde çeşitlilikleri olan bir yerel kimliğe sahip olup; bu kimliğin oluşturucusu olan yerli nüfus ile iç göç yoluyla Muğla'ya gelen yerleşik nüfusu birlikte barındırmaktadır. Bu demografik dinamizm ve çeşitlilik, bir yandan kültürel zenginlik ile yaratıcı/üretken insan gücü potansiyelini arttırırken, diğer yandan toplumsal uyumun ve ortak bir kent kimliğinin oluşturulmasını gerektirir. Muğla'da, hızla artan kentsel gelişim, turizmin yoğunlaşması ve eşitsiz coğrafyalar oluşturmaları, kıyıları ve hassas ekosistemlere sahip koruma alanlarında taşıma kapasitesinin aşan kullanımlar, doğal kaynakların sürdürülemez/aşırı kullanımı ve tahribatı, turizm altyapısındaki yetersizlikler ve kaçak yapılaşma, çok sayıda kentsel-çevresel risk unsuru yaratmaktadır ve afetlere karşı kırılğan bir yapı oluşturmaktadır. Öte yandan, özellikle su, gıda, enerji ve atık gibi başat yaşamsal unsurların yönetiminde karşılaşılan sorunlar altyapısal-metabolik kırılğanlıkların varlığına işaret eder. Muğla'da bu unsurların yönetiminde yaşanan sorunlar, ilin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını da güçleştirebilmektedir.

Muğla Planlama Ajansı Plan Politika Tasarım Birimini yapılandırması amacıyla, gerçekleştirmekte olduğumuz araştırma projesi kapsamında (Muğla'da Çoklu Kırılğanlıkların Azaltılması ve Bütünsel Dayanıklılık Politikaları Araştırma ve Geliştirme Projesi - MUDAP), Muğla'da belirtilen üç ana kırılğanlık türüne yönelik olarak bunların doğurduğu çoklu riskler araştırılacak ve bu risklerin-kırılğanlıkların azaltılmasında etkili olacak bütünsel dayanıklılık politikaları geliştirilmesi için katılımcı, esnek ve öğrenebilen bir yerel yönetim modeli önerilecektir. Dışsal krizler, afetler ve zorluklar karşısında kendisini yenileyebilen ve yeniden örgütleyerek geliştirebilen yerel sistemler dayanıklılığı sağlayabilir. Ancak bunun için de ön koşul, bu yerel sistemlerin öncelikle birikmiş içsel sorunlarını çözmek için yönetim modeline ve müdahale yol haritasına sahip olmasıdır; zira ancak bu yolla, dışsal tehditlere karşı kendisini yenileyebilen, yeniden örgütleyebilen ve geliştirebilen kentsel-kırsal yerleşimler oluşturulabilir. Projemiz, Muğla için derinlemesine ve ilişkisel analizlerin yanı sıra, bütünsel dayanıklılık politikalarına temel oluşturacak kapsayıcı modelin ve bunu yaşamaya geçirmeye dönük yol haritasının üretilmesini de sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal-demografik kırılğanlıklar, kentsel-çevresel kırılğanlıklar, altyapısal-metabolik kırılğanlıklar, bütünsel dayanıklılık politikaları, Muğla

¹ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, mehmetpenpecioglu@iyte.edu.tr

² İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, cangunduz@iyte.edu.tr

³ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, gamzealtindas@iyte.edu.tr

⁴ İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, senacinar@iyte.edu.tr

2.GÜN
MUĞLA OTURUMU 2

Dijital Dönüşüm Sürecinde Kent Hakkının Yeniden Tanımlanışı: Muğla Örneği

Nilüfer Ergin¹

Öz: Kent hakkı kavramı, özellikle son yıllarda kentleşmenin neoliberal politikalarla iç içe geçtiği koşullarda yeniden düşünülmesi gereken temel bir mücadele alanı haline gelmiştir. Bu kavram, yalnızca temel kentsel hizmetlere erişim ya da kentte yaşama hakkı gibi liberal insan hakları perspektifinden değil, Henri Lefebvre'in kentsel mekânın kolektif biçimde (yeniden) üretimi, bu sürece doğrudan katılım ve kentsel yaşamın yönlendirilmesinde etkin bir özne olma hakkı olarak ele alındığında çok daha kapsamlı ve radikal bir anlam taşır. Bu bağlamda, dijital dönüşüm süreçlerinin kent hakkını nasıl dönüştürdüğü sorusu, yalnızca hizmetlere dijital erişim bağlamında değil, aynı zamanda kentsel karar alma süreçlerine katılım, mekânın dijital olarak yeniden örgütlenmesi ve kentsel birikim dinamiklerinin yeniden şekillenmesi açısından da kritik bir önemdedir. Bu bildiri, Muğla ili özelinde dijital dönüşümün Lefebvreci ve Harveyci perspektiflerle kent hakkı bağlamında nasıl yeni olanaklar ve eşitsizlikler yarattığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Muğla, Türkiye'nin en önemli turizm kentlerinden biri olarak, özellikle Bodrum, Marmaris, Fethiye ve Datça gibi ilçelerinde yoğun geçici nüfusun ve turistik yatırımların etkisiyle farklı biçimlerde kentsel birikim süreçlerine sahne olmaktadır. Bu ilçelerde turizm odaklı mekânsal dönüşüm, kamu hizmetlerinin sunumunda farklı önceliklerin belirlenmesine, yerleşik halkın gündelik yaşamının giderek turizm lehine yeniden yapılandırılmasına ve kentsel hakların pazarlanabilir meta haline gelmesine neden olmaktadır. Bu çerçevede, dijital belediyecilik uygulamaları yalnızca bir yönetim aracı değil, aynı zamanda bu dönüşümün aracı ya da karşı-dengeleyicisi olarak da değerlendirilebilir.

Çalışmada, Muğla Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin dijital hizmet portalları, mobil uygulamaları, sosyal medya kullanımı ve e-katılım platformları üzerinden yürüttüğü uygulamalar örnek olay yöntemiyle incelenecektir. Yerleşik halkın bu dijital araçlara erişimi, kullanım pratikleri ve bu araçlar üzerinden kentte söz sahibi olma kapasiteleri değerlendirilecektir. Dijitalleşmenin kent hakkı üzerindeki etkisi, bir yandan yurttaşların yönetime katılımını kolaylaştırma potansiyeli taşıırken, diğer yandan bu araçlara erişimdeki eşitsizlikler nedeniyle yeni dışlanma biçimleri de üretebilir. Bu çerçevede çalışma, dijital dönüşümün yalnızca teknik ve yönetsel değil, aynı zamanda sınıfsal, mekânsal ve siyasal bir dönüşüm süreci olduğuna dikkat çekmektedir. Sonuç olarak bu bildiri, dijitalleşmenin kent hakkını güçlendiren mi yoksa dönüştüren ve sınırlandıran mı bir işlev gördüğünü tartışarak, dijital kentleşme pratiklerinin kent hakkı, toplumsal adalet ve kentsel demokrasi açısından yeniden düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır. Dijital teknolojilerin kentsel politikalar üzerindeki etkisi, bu teknolojilerin nasıl, kimler tarafından ve hangi amaçlarla kullanıldığına bağlı olarak, eşitlikçi ya da dışlayıcı sonuçlar doğurabilir. Bu bağlamda, Muğla örneği üzerinden dijitalleşmenin kentsel birikim süreçleriyle olan ilişkisi de göz önünde bulundurularak çok katmanlı bir analiz sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent hakkı, dijital dönüşüm, kentsel birikim süreçleri, Muğla Büyükşehir Belediyesi

¹ Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, nilufer.ergin@hacettepe.edu.tr

Sınır Mekânlarda Hibrit Arayüzlerin İnşasını Muğla Kent Çeperi ve Üniversite Bağlamında Tartışmak

Gamze Satılmış¹, F. Pelin Cengizoğlu Hamdemir², Melda Balaban³

Öz: Günümüzde hızla değişen kentsel dinamikler, sabit ve monolitik kullanımların ötesine geçmeyi ve daha esnek, çok işlevli mekanların yaratılmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, hibrit mekânlar, farklı kullanımların ve toplulukların bir arada var olabildiği, dinamik ve çoklu deneyim alanları olarak önem kazanmaktadır. Hibrit mekânlar, fiziksel mekânın yalnızca işlevsel sınırlarını değil, aynı zamanda toplumsal etkileşimleri, kültürel ve ekonomik akışları da şekillendiren, geçici ve dönüşebilen alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür mekânlar, kentlerin hızla değişen ihtiyaçlarına cevap verebilen, esnek yapıları sayesinde kentsel dönüşüm süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, Muğla Menteşe’de kent merkezinin çeperinde konumlanan eski sanayi alanı ve çevresini, üniversite ile kent arasındaki mekânsal ve toplumsal kopukluk bağlamında ele almakta; söz konusu alanı bir sınır mekân olarak tanımlayarak, geçici ve çok işlevli kullanımlar aracılığıyla çoklu mekânsal bağlantıların kurulabileceği bir kentsel ara yüz olarak yeniden düşünmeyi amaçlamaktadır. “Sınır mekân” farklı sosyo-mekânsal yapılar arasında kalan, çoğunlukla tanımsız ya da geçiş bölgesi niteliğinde olan, ancak bu yönüyle farklı aktörlerin karşılaşma ve etkileşim potansiyelini taşıyan kentsel boşluklar olarak tanımlanmaktadır. Sanayi işlevinin taşınmasıyla birlikte bu bölge, kent merkezine yakınlığına rağmen fiziksel ve sosyal olarak dışlanan bir boşluk haline gelmiş, üretim/tüketim, merkez/çeper, geçmiş/gelecek gibi ikilikler arasında askıda kalan bir geçiş alanına dönüşmüştür. Bu bağlamda çalışma, ikiliklerin ötesine geçerek alanın hem fiziksel bütünleşme hem de toplumsal etkileşim açısından dönüştürücü potansiyelini tartışmaktadır. “İkiliklerin ötesine geçmek”, sabit kullanım biçimlerinin, kesin ayrımların ve sınırlayıcı tasarım kalıplarının çözülmesini; “çokluk” ise, mekânın farklı zamanlar, aktörler ve işlevler için eşzamanlı olarak yanıt verebilen esnek bir sistem olarak kurgulanmasını ifade etmektedir. Böylece alan, yalnızca bir sınır değil; farklı kimliklerin kesiştiği ve etkileşime geçtiği çoklu bir ara yüz olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede çalışma, sınır mekânlarda sabit sınırları aşan, dinamik ve çok katmanlı hibrit bir mekânsal yapılanmanın nasıl oluşturulabileceğini tartışmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda araştırma, “Sınır mekânları hibrit arayüzler aracılığıyla nasıl mekânsal bağlayıcılara dönüştürülebilir?” sorusuna odaklanmaktadır. Alanın dönüşen karakteri gözlem, haritalama, fonksiyon ve kullanıcı analizi yöntemleriyle incelenecek; farklı aktörlerin kesişim potansiyeli gözetilerek hem üniversitenin kentle bütünleşmesini hem de alanın birlikte üretim ve karşılaşma mekânı olarak dönüşümünü sağlayacak öneriler geliştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sınır mekân, hibrit mekân, geçici kullanım, kentsel arayüz, mekânsal bağlantı, Muğla

¹ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, gamzesatilmis@gazi.edu.tr

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, pelincengizoglu@mu.edu.tr

³ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, meldaabalaban@mu.edu.tr

Kır-Kent Ayrımını Süreklilikler ve Mücadeleler Yoluyla Aşındırmak: Deştin Örneği

Gülşah Tırış¹, Hilal Erkuş²

Öz: Mekân kavramına ilişkin olarak kentsel ve kırsal mekâna yönelik tartışmalar genellikle tarihsel, toplumsal, ekonomik ve çevresel ilişkilerin karşılıklı bağımlılığı ile sürekliliğini dışarda tutmaktadırlar. Massey'in (1994) ifade ettiği biçimde mekân, "sürekli ilişkiler ağı" olarak ele alındığında farklı mekânsal ölçeklerin birbiriyle olan dinamik bağıllığını görmek kolaylaşmaktadır. Daha güncel bir tartışma ise Brenner ve Schmid (2015) tarafından yürütülmekte olup, bugünün kentsel süreci "gezegensel kenileşme (planetary urbanization)" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre kentsel sınırlar, sermayenin hareketliliği, altyapısal ağların genişlemesi ve müşterek mekânlara yönelik kârlılık amacı taşıyan mekânsal müdahaleler sonrasında silinmeye başlamıştır. Bu durum kırdaki tüm ekosistemin kentsel tüketim ve üretim döngülerinin devamlılığını sağlayabilmek adına kârlılık için yeniden yapılandırılması sonucunu doğurmaktadır. Buradan hareketle çalışma kır-kent arasındaki ilişkiselliği ve mekânsal bütünlüğü somut bir örnek üzerinden tartışmaya açmayı hedeflemektedir. Muğla ili Menteşe ilçesine bağlı Bayır Mahallesi ile Yatağan İlçesine bağlı Deştin Mahallesi'nin ortak sınırında yer alan Teke ağaç Mevkiinde ulusal bir şirket tarafından orman alanlarının, tarım arazilerinin ve zeytinliklerin bulunduğu geniş bir alana çimento fabrikası kurulmak istenmiştir. 1992 yılından itibaren bu proje gündemde olup, bölge halkının yaşamını doğrudan etkileyecek projeye karşı yürütülen ve sivil inisiyatif niteliği gösteren protestolara, meslek odaları, yerel ve ulusal sivil toplum kuruluşları, uzmanlar ve ekoloji aktivistleri de doğrudan destek olmuştur. 2023 yılında farklı aktörlerin tepkileri ve açtığı davalar sonucunda "ÇED Olumlu" kararı Danıştay tarafından iptal edilmiş, fabrika inşaatı durdurulmuş, fabrika mühürlenmiş ve alt ve üst ölçekli planlar iptal edilmiştir. Ancak ilgili şirketin açmış olduğu davalar sebebiyle süreç hala devam etmektedir. Çalışma kapsamında 23-27 Mayıs 2024 tarihleri arasında Deştin Mahalle'sinde ve Muğla Merkezi'nde farklı aktörlerle (yerel halk, STK'lar, uzmanlar, yerel yönetim) açık uçlu görüşme formlarıyla 18 kişiyle görüşmeler yapılmış ve elde edilen bulgular yorumsamacı yaklaşımla içerik analizi üzerinden ele alınarak değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler sonucunda katılımcılar mekânın niteliğini kır ya da kent olarak tanımlamaktan öte bu mekânın bir "mücadele mekânına" dönüştüğünü ve bu sebeple bu mekânı "sürekli" korumak, diğer aktörlerle olan bağlarını güçlü tutmak ve "hep birlikte öğrenmenin" değerini vurgulamışlardır. Deştin örneği, kır-kent ayrımına yönelik önemli bir kapıyı aralayan, dava süreçleri devam ederken 2024 seçimleri sonrasında değişen yeni yerel yönetimin bölge halkına desteği ve planları iptal etmesiyle devletin aşağıya doğru yeniden ölçeklenmesi tartışmasını gündeme getiren ve "dayanışmanın ve sürekliliğin" bir mekânda "öğretici" süreçler doğurduğunu gösteren önemli bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Dayanışma, kent, kır, mekân, süreklilik

¹ Akdeniz Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, gulsah@akdeniz.edu.tr

² Akdeniz Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, herkus@akdeniz.edu.tr

Emeğin Mekansal Örgütlenmesi: Kötekli Örneği

Ebru Açık Turğuter¹

Öz: 1980'li yıllardan sonra etkisi artan küreselleşme ve neo-liberal politikalar, emeğin ve çalışmanın niteliksel ve niceliksel olarak değişimini getirmiş ve tam zamanlı çalışmaya alternatif olarak esnek çalışma biçimleri ortaya çıkmıştır. Bu dönüşümün derinleşmesinde internet tabanlı teknolojilerin giderek yaygınlaşması ve her sektörde merkezi konuma gelmesi de etki etmektedir. Bu anlamda günümüzde esnek çalışma biçimleri olan çağrı üzerine çalışma, kısmi-zamanlı çalışma, serbest çalışma, ev-eksenli çalışma gittikçe yaygınlaşmaktadır. Esnek çalışma biçimleri aynı zamanda emeğin kırılğan ve ucuz hale gelmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte esnek ve ucuz emeğin kent çeperlerinde yoğunlaşmaya başlayarak sosyolojik bir olgu olarak kendini ortaya koymaktadır. Bu hem barınmanın hem de yeme-içme vb. temel ihtiyaçların kent çeperlerinde kent merkezine göre görece daha ucuz olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sosyolojik olgudan hareketle örülen çalışma, özellikle üniversitede eğitim alırken kendini finanse edebilmek için esnek çalışma biçimlerini tercih eden ve Kötekli'de ikamet eden öğrencileri merkeze alarak tasarlanmıştır. Çalışmanın alanını oluşturan Kötekli, kampüs yerleşkesini içine alan ve öğrencilerin önemli bir kısmının ikamet ettiği yerdir. Kötekli mahallesi üniversitenin kuruluşu ile değişmeye ve gelişmeye başlamış ve kente iç göçle gelen öğrenci ve personelin yoğun olarak ikamet ettiği bir alan haline gelmiştir. Bu anlamda yiyecek-içecek hizmetlerinin, zincir alışveriş marketlerinin, barınma alanlarının ve eğlence mekanlarının yoğunlaştığı yer olan Kötekli hem bir tüketim merkezi hem de ucuz emeğin kümelendiği alanı oluşturmaktadır. Çalışma bu kümelenmenin Kötekli mahallesini nasıl değiştirip dönüştürdüğünü ve yine bu alanın nasıl ucuz emeğin kümelendiği alan haline geldiğini anlamak için nitel araştırma tekniklerinden faydalanacaktır. Bu nedenle çalışmada hem üniversite öğrenimine devam eden hem Kötekli'de ikamet eden hem de esnek çalışma biçimlerinde yer alan öğrencilerle derinlemesine görüşmeler yapılacaktır. Çalışmada elde edilen veriler 'emeğin kümelenmesi ve kent mekânı', 'ucuz emek ve mekanının deneyimlenmesi', 'esnek çalışma deneyimleri', 'dayanışma ve direniş biçimleri' temalarına ayrılacak ve betimsel analize tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent mekânı, emeğin kümelenmesi, esnek çalışma biçimleri, Kötekli

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, ebruacik@mu.edu.tr

2.GÜN

OTURUM 3-B KÜRESEL KENTSEL VE BÖLGESEL ÇALIŞMALAR II

Türkiye'de Lojistik Merkezlerin Kademelenmesine Yönelik Bir Değerlendirme

Elif Nazlı Arıkan¹, Senay Oğuztimur²

Öz: Bu bildiri, Türkiye'deki lojistik merkezlerin mevcut durumunu inceleyerek, kademelenme yaklaşımının nasıl yapılandırılabilceğine dair bir öneri sunmaktadır. Demiryolu temelli lojistik köy yatırımları artmasına rağmen, bu merkezlerin stratejik önem, işlevsellik ve bölgesel etkilerine göre birbirinden farklı değerlendirilmesi gerektiğini vurgular. Araştırma kapsamında, TCDD tarafından işletilen ve farklı dönemlerde faaliyete geçirilen toplam 12 lojistik merkez incelenmiştir. Faaliyete geçtikleri tarihlerden itibaren geçirdikleri dönüşüm, kullanım yoğunluğu ve işlevsellik düzeyleri açısından ele alınmıştır. Lojistik merkezlerin fiziki ve fonksiyonel özellikleri, yakın çevredeki büyükşehirlerle entegrasyonları, ulaşım erişilebilirlikleri (karayolu, demiryolu, denizyolu), depolama kapasitesi, toplam alan büyüklükleri ve bulundukları şehirlerin ekonomik altyapısı gibi etmenler dikkate alınmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda, uluslararası literatürde lojistik merkezler arasında bir kademelenme bulunması gerektiği ve Türkiye'de bu merkezlerin sistematik bir kademelenmeye tabi tutulmamasının önemli bir eksiklik olduğu dikkat çekmektedir. Geleneksel kentsel-kırsal, merkez-çeper gibi ikiliklere dayalı mekânsal analizlerin ötesine geçerek, lojistik köylerin yalnızca fiziki büyüklükleriyle değil; bölgesel entegrasyon düzeyleri, multimodal bağlantıları ve işlevsel çeşitlilikleriyle değerlendirilmesi önerilmektedir. Çalışma sonucunda, bu merkezlerin kademelenmesiyle daha iyi yönetilmesi ve birbirini destekler nitelikte bir işlev kazanması gerektiği görülmektedir. Söz konusu 12 lojistik merkezin dört ayrı kademeye ayrılabilceği görülmüştür. Beklenildiği üzere, İstanbul-Halkalı ve İzmit-Köseköy merkezlerinin en üst kademede yer aldığını görülmektedir. İstanbul hinterlandında bulunan bu merkezler, çok modlu bağlantılara entegre olmuş ve yüksek ekonomik çevre etkisine sahip merkezler olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan Kars, Uşak, Palandöken gibi nispeten kırsal ve düşük ekonomik yoğunluklu bölgelerdeki lojistik köyler alt kademelerde sınıflandırılmıştır. Bu durum, yalnızca fiziki büyüklüklerin değil; ekonomik etki, erişilebilirlik ve ağ bütünlüğünün de kademelenmede belirleyici olduğunu ayrıca kırsal karakterli yerleşimlerin lojistik etki alanlarının zayıflığını ve mevcut planlamaların yerel ekonomik dinamiklerden yeterince beslenemediğini göstermektedir. Sonuç olarak, Türkiye'de lojistik merkez planlaması yalnızca fiziki altyapı üzerinden değil, stratejik kademelenme ve bölgesel entegrasyon ilkeleri doğrultusunda ele alınmalıdır. Bu tür bir model, hem lojistik verimliliği artıracak hem de bölgesel eşitsizlikleri azaltacaktır. Mevcut plansız yapı, ulusal düzeyde mekânsal adaletsizlikleri derinleştirirken, küresel lojistik ağlarla bütünleşme potansiyelini de sınırlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Lojistik merkezler, kademelenme modeli, demiryolu taşımacılığı, TCDD (Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları), Türkiye lojistik sektörü, bölgesel entegrasyon

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, elifnazliarikann@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, soguz@yildiz.edu.tr

Stratejik Eşleşme ile Bölgesel Kalkınma: Bursa'da Otomotiv ve Tekstil Endüstrilerinde Yükseltme Süreci

İsra Hatipoğlu¹, Nuri Yavan², Ferhan Gezici Korten³

Öz: İlişkiselliğin ve bağlantısallığın arttığı günümüz dünyasında Küresel Üretim Ağları (GPN) çerçevesi büyük önem kazanmıştır. Ekonomik coğrafya ve bölgesel kalkınma literatüründe GPN perspektifinin merkezinde yer alan stratejik eşleşme kavramı, GPN'ler ile ekonomik kalkınma arasındaki bağlantıyı sağlayan temel mekanizmayı temsil eder. Stratejik eşleşme, bölgesel kurumların, yerel firmalar ile küresel lider firmalar arasındaki çıkarlara aracılık ederek bölgesel varlıkları mobilizasyonuna dayanan dinamik bir süreç olarak kavramsallaştırılmış, bölgelerin kalkınma süreci bölge ötesi dışsal bağlantı ve dinamikleri dikkate alarak açıklanmıştır. Stratejik eşleşmenin firmaya olan etkisi ise literatürde yükseltme kavramı ile ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç temel konuda değerlendirmektedir. Ancak yükseltme sürecinin temel nedensel mekanizması olan varlıkların mobilizasyonu ve bu mobilizasyonu hangi faillerin sağladığı mevcut ekonomik coğrafya ve bölgesel kalkınma literatüründe belirsizliğini korumaktadır. Öte yandan, mevcut çalışmalar stratejik eşleşmeye ağırlıklı olarak tek bölge ve tek sektör olarak değerlendirmiş, aynı bölgede birden fazla sektörde sürecin dinamikleri bilinmemektedir. Bu doğrultuda bu araştırma, Bursa'da faaliyet gösteren tekstil, hazır giyim ve otomotiv sektöründeki firmaların stratejik eşleşme sürecini nasıl gerçekleştirdiği ve bu sürecin firmaya ve bölgeye olan etkisini (yükseltme) anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmada sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan 'vaka çalışması' yöntemini kullanılacaktır. Veriler çalışma alanı olarak seçilen Bursa'da faaliyet gösteren 50 firma ve araştırma konusu kapsamında çeşitli ölçeklerde doğrudan ya da dolaylı rol alan 20 firma-dışı aktör ile yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanması planlanmıştır. Saha çalışması öncesi yapılan 3 ön ve 2 pilot görüşmeler ile doküman analizi sonuçları ve ayrıca ilgili literatürün analizi sonucu çalışmanın argümanları ve hipotezleri ortaya konmuştur. Buna göre çalışma sonucunda, Türkiye'de devlet yapılanmasındaki bölgenin aleyhine olan asimetrik güç dağılımı nedeniyle varlıkların mobilizasyonunda bölgesel aktörlerin sınırlı rolü olduğu; hazır giyim sektöründe gerçekleşen yükseltmenin firma öncülüğünde gerçekleşen Bursa'nın sektöre dair biriken bilgisi ve beşeri sermaye kapasitesine dayandığı; otomotiv sektöründeki yükselmede ise ulus devletin ana fail olduğu gibi bulgular beklenmektedir

Anahtar Kelimeler: Stratejik eşleşme, bölgesel kalkınma, ekonomik coğrafya, küresel üretim ağları (KÜA), yükseltme süreci

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, israhatipoglu@gmail.com

² Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, nyavan@ankara.edu.tr

³ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, gezicif@itu.edu.tr

Bölgesel Olarak Gömülü Olmayan Patika Gelişimi ve Yer-temelli Liderlik: Yalova Gemi İnşa Endüstrisi Örneği

Şükrü Yılmaz¹, Nuri Yavan²

Öz: Ekonomik coğrafya ve bölgesel kalkınma literatüründe yakın bir zamanda hızla büyüyen failliğin rolü ve fail ile çok ölçekli kısıtlayıcı veya olanak sağlayan yapılar arasındaki etkileşime coğrafi bir bakış açısı getiren bölgesel (endüstriyel) patika geliştirme çalışmaları, esas olarak Avrupa'daki gelişmiş ekonomilerin deneyimlerinden beslenmekte ve bu nedenle daha fazla coğrafi bilgi için gelişmekte olan ekonomilerden elde edilen içgörülerle zenginleştirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca, bu çalışma kolunun odaklandığı diğer bölgesel patika geliştirme türlerine (örneğin patika oluşturma, çeşitlendirme) kıyasla, yerleşik endüstrilerin bölgelere nasıl ithal edildiği ve ithal edilen endüstrinin nasıl başarılı bir şekilde geliştirildiği (veya geliştirilemediği) konusunda hala önemli ampirik ve kavramsal bilgi eksikliği bulunmaktadır. Bu eksiklikleri göz önünde bulundurarak bu çalışma, yaklaşık 20 yıl önce İstanbul'dan ithal edilen ve Türkiye'nin en önemli tersane kümelenmesi haline gelen, İstanbul metropolünün gölgesinde yer alan küçük bir kasaba olan Altınova'daki (Yalova) gemi inşa endüstrisinin patikasını izini sürmektedir. Patika gelişim süreçlerinde aktörlerin failliklerine odaklanan bu çalışma ilgili aktörlerle yapılan derinlemesine görüşmeler ve arşiv belgeleri analizine dayalı olarak patika gelişimindeki nedensel mekanizmaları, kilit olayları ve kritik dönüm noktalarını belirlemek için eleştirel gerçekçilik, süreç izleme ve yapılandırılmış anlatı analizini kullanan yol izleme metodolojisini uygulamaktadır. Bu çalışma, merkezi yönetim yapısı yerel/bölgesel girişimleri engelleyen bir ülkede yerel valinin mevcut kurumsallaşmış uygulamalardan ve yapılardan saparak, atanmış rolünün ötesine geçerek, bölgedeki gemi inşa endüstrisinin ithalatı ve erken gelişiminde güçlü bir yer temelli liderlik sağladığını tespit etmiştir. Ek olarak, bu süreçte valinin altı kurucu liderlik rolü tespit edilmiştir: Yer ve Patika Savunucusu, Koordinatör, Mentor, Destek. Ancak diğer taraftan gemi inşa patikası evrimsel gelişimini sıramalı bir şekilde devam ederken, bölgenin sistemik yapısal koşullarında ilerici yeniden yapılandırmayı mümkün kılmadığı (co-evolutinary failure) hatta patika bölgesinin kalkınmasında yerel organlarca telafi edil(e)meyen karanlık etkiler doğurduğu tespit edilmiştir. “Bölgesel gömülü olmayan yol gelişimi” olarak kavramsallaştırdığımız bu patika gelişiminin ardındaki nedenler olarak şunlar tespit edilmiştir: (1) Gemi inşa endüstrisinin gelişimi ile uyumlu bölgesel dönüşüm niyetleri olan eski valinin görevden alınması ve yeni atanan yerel liderlerin gemi inşa projesini benimsememesi; (2) bölgedeki kamu kuruluşlarının uygulayıcı ve telafi edici düşük faillik kapasitesi ve merkezi aktörleri harekete geçirememesi ve (3) bölgenin metropol alanlara yakınlığı nedeniyle firma düzeyindeki aktörlerin bu alanlardaki sistem varlıklarına aşırı bağımlılığı.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik coğrafya, bölgesel kalkınma, evrim, patika gelişimi, faillik, kurumlar, yer temelli liderlik

¹ Kiel Üniversitesi (Almanya), yilmaz@geographie.uni-kiel.de

² Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, nyavan@ankara.edu.tr

Türkiye’de illerin endüstriyel rekabetçilik düzeyini hangi tür bağlantılar belirliyor?

İrfan Kaygalak¹,

Öz: Bölgelerin ulusal ve küresel düzeyde bağlantıları onların ekonomik gelişme açısından temel avantajlarından birini oluşturmaktadır. Bir bölgenin yerel ve küresel ekonomik bağlantılarının sayısı ve türü arttıkça değişik bilgi, teknoloji ve sermayenin akışı nedeniyle ekonomik gelişme avantajı yakalaması beklenir. Bu açıdan küresel ekonomik yapıyla entegrasyon düzeyi ile ulusal ekonomik yapıyla entegrasyon düzeyi bölgesel ekonomilerin gelişme avantajlarını belirleyen iki ayrı mekânsal sabite olarak alınabilir. Bu çalışma Türkiye’de NUTs 3 düzeyinde illerin endüstriyel gelişme avantajları açısından diğer bölgelerle olan bağlantılarının mı yoksa küresel bağlantılarının mı daha etkili olduğunu sorgulamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışma illerin 2008-2022 yılları arasında imalat sanayisindeki rekabetçilik düzeyi ile bunun söz konusu küresel ve ulusal bağlantılarla olan ilişkisini ekonometrik yöntemlerle test etmektedir. İllerin imalat sanayisindeki büyüme hızlarını onların endüstriyel rekabet düzeyinin göstergesi olarak ele alan çalışma, söz konusu bu büyümenin iç piyasa ve dış piyasa bağlantıları ile olan ilişkisini lojistik regresyon analizi ile test etmektedir. Çalışmanın ilksel bulguları imalat sanayisindeki rekabetçilik düzeyi ile küresel piyasalarla bağlantısallık düzeyi arasında yüksek bir korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır. Buna karşın iç piyasa büyüklüğü ve bağlantı düzeyi ile rekabetçilik düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki görülmektedir. Çalışma, illerin endüstriyel rekabetçilik düzeylerinde daha çok küresel piyasa ile olan bağlantıları ve ilişkili sektörel çeşitlilik düzeylerinin belirgin olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanayi, endüstriyel rekabetçilik, bölgesel bağlantılar, ilişkili çeşitlilik

¹ Balıkesir Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, irfan.kaygalak@balikesir.edu.tr

2.GÜN

OTURUM 3-C KENT, AKTÖRLER VE İLİŞKİLER

İstanbul'da Katılım Ortamı ve Aktörlerinin İlişkisel Analizi: İstanbul Kent Konseyi'nin Yapısal Değerlendirmesi ve İlişki Ağı

Sıla Berfin Aşkın¹, Erhan Kurtarır²

Öz: İstanbul'un bir megakent olarak çok bileşenli yönetim yapısının ilişki ağları ve kapsayıcılığı üzerinden değerlendirilmesinde, yerel yönetimlerin yanı sıra sivil toplum kuruluşları ve diğer katılım aktörleri ile birlikte 2019 yılında kurulmasından bu yana aktif bir katılım platformu olarak faaliyet gösteren İstanbul Kent Konseyi (İKK), önemli bir tampon mekanizma olarak öne çıkmakta ve kentin yönetim süreçlerinde katılım ortamını anlamak için kritik bir zemin oluşturmaktadır. Türkiye'de Yerel Gündem 21 süreci ve ulusal mevzuattaki düzenleyici maddeleri takiben, Kent Konseyi yapısının yerel çerçevesi oluşturulmuştur. Bu kurumsallaşma aşamasının ardından bazı şehirlerde hızlı, bazılarında ise daha yavaş bir şekilde kent konseyleri kurulmuş ve yerel demokrasinin aktörleri olarak faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu çalışma, İstanbul Kent Konseyi'nin katılımcı yapısını ve işleyişini sosyal ağ analizi yöntemiyle incelemeyi ve Konsey'in ilişki ağı içerisindeki aktörler arasındaki etkileşim yapısını ve düzeyini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Konsey'in katılım ağı içindeki aktörler, ilişkiler ve bilgi akışı geleneksel ve yenilikçi katılım yöntemleri bağlamında analiz edilecek; mevcut katılım mekanizmalarının etkinliği ve niteliği çeşitli ilkeler (kapsayıcılık, şeffaflık, eşitlik vb.) ışığında tartışılacaktır. Konsey'in kurduğu ilişkiler aracılığıyla "hangi kentsel gruplara erişebildiği, bu grupların kendi aralarındaki ve Konsey'le olan etkileşim düzeyleri ile bu grupların yerel temsiliyet kapasitelerinin ne ölçüde güçlendirilebildiği" sorularına yanıtlar aranacaktır. İstanbul Kent Konseyi'nin katılım performansını değerlendirmek amacıyla, kurumsal faaliyet raporları, iletişim stratejisi, sosyal medya paylaşımları ve gerçekleştirilen faaliyetlerin sonuçları temel alınacaktır. Ayrıca, kurumun çalışanları ve gönüllüleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla yerel kurumsal deneyim anlaşılmasına çalışılacaktır. Tüm bu veriler ışığında, Konsey'in faaliyet kurgusu, kurumsal kapasitesi, çalışma grupları, katılım politikası ve yerel iletişim stratejileri analiz edilecektir. Konseyin paydaşları, kilit aktörleri, güç dinamikleri ve bilgi akış süreçleri yerel ağ yapısının başarısını ortaya koymak amacıyla sosyal ağ analizi yöntemlerinden yararlanılacaktır. Bu araştırma ve katkı sunduğu yüksek lisans tezi, İstanbul'daki yerel aktörlerin kurumsal yapısını geliştirmek için gerekli temel göstergeleri ve stratejik konu başlıklarını belirlemeyi hedeflemektedir. Bu yolla, mevcut yerel ağ yapısının kapasitesinin güçlendirilmesi ve temsil düzeyinin artırılması için stratejiler önerilmesi planlanmaktadır. Konsey'in yerel karar alma süreçleri üzerinde etki kapasitesi açısından güçlü ve zayıf yönleri belirlenecek ve kurumun yeni stratejileri ile politika eksenini tartışmaya açılacaktır. İstanbul Kent Konseyi örneğinden çıkarılacak sonuçların, yerel katılım mekanizmalarının iyileştirilmesine ve karar alma süreçlerinin daha şeffaf ve kapsayıcı hale getirilmesine yönelik öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel yönetim, katılımcı demokrasi, kent konseyleri, sosyal ağ analizi, sivil toplum, temsiliyet

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, silaberfinaskin@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, kurtarir@yildiz.edu.tr

Türkiye’de Konut Politikasının Toplumsal Eşitsizlikler Bağlamında Değerlendirilmesi: TOKİ Örneği

Özlem Bülbül¹

Öz: Temel insani haklardan biri olan barınma günümüzde küresel bir sorun haline gelmiştir. Konut hakkı olarak da nitelendirilebilecek bu sorun salt teknik bir bakışla sınırlandırılmadan, politik bir mesele olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla konutun, politik ekonominin gelişimi çerçevesinde analiz edilmesi gerekir. Kapitalist sistemin yol açtığı toplumsal eşitsizliklerin bir boyutunu oluşturan konut sorunu, aynı zamanda sistemin sürekliliği açısından da adeta bir tampon görevi görmektedir. Konut politikası bir yanyıla toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretilmesi noktasında katkı sağlarken, diğer yanyıla ise, toplumsal eşitsizliklerin üstünü örten bir işleve de sahiptir. Neoliberal dönemde artan piyasalaşma ve metalaşmanın etkisiyle, konut politikası anlamında da yoğun bir dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönemde finansallaşmanın iktisadi yapılanmada ağırlık kazanmasıyla birlikte, konut da önemli bir yatırım aracı haline gelmiştir. Özellikle 2008 Finans Krizi bu durumun çok daha net bir şekilde görülmesine yol açmıştır. Neoliberal kentleşme sürecinin bir yansıması olan konut politikasındaki bu dönüşüm devletin piyasaya bizzat müdahil olmasıyla çok daha kapsamlı hale gelmiştir. Türkiye’de de bu süreç özellikle 2000’li yılların başından bu yana yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Bu dönemde iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından yürütülen neoliberal politikalar konuttaki piyasalaşmayı çok daha ileri bir boyuta taşımıştır. Bu ise, toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine neden olmuştur. Neoliberal devletin Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) aracılığıyla konut piyasasının düzenlenmesinde ve yönetiminde başat aktör konumuna geldiği bu süreç, bir taraftan sınıfsal olarak iktidara yakın birtakım İslami muhafazakar eğilimli sermaye kesimlerinin desteklenmesi ve bu sermaye kesimlerinin büyük oranlarda rant elde etmelerine olanak sağlanması şeklinde düşünülmeli gerekirken, diğer taraftan ise, neoliberal politikalardan en çok etkilenen düşük gelirli toplumsal kesimlerin konut gereksinimlerini karşılamaya yönelik politikaların gündeme gelmesi üzerinden değerlendirilebilir. Böylelikle bu çalışma, Türkiye’de neoliberal konut politikasının gelişimi çerçevesinde bir devlet kurumu olan TOKİ’nin üstlenmiş olduğu role odaklanarak, bu sürecin toplumsal eşitsizlikler bağlamında analiz edilmesini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Konut Politikası, Neoliberalizm, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ)

¹ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ozlembulbul@gmail.com

Paşabahçe’de İşçi Fail Üzerinden İlişkisel Bir Mekân Okuması

Hande Ceylan¹, Murat Cemal Yalçın²

Öz: Bu çalışma, mekânsal süreçlerin failler odağında nasıl işlediğini anlamaya yönelik bir araştırmanın ürünüdür. Odağına, İstanbul Boğazı’nda 19. yüzyıldan itibaren bir işçi semti olarak gelişen, ancak 20. yüzyıl sonlarına doğru fabrika kapanmalarıyla bu karakteri dönüşmeye başlayan Paşabahçe’yi alır. 1930’larda burada kurulan Şişecam ve Tekel fabrikalarının çevresinde büyüyen semt, 2000’li yıllarda bu fabrikaların kapanmasıyla sanayisizleşme sürecine girer. Bu dönüşüm, çalışmada yalnızca üst ölçekli politik-ekonomik dinamiklerin bir yansıması olarak değil; yereldeki işçi faillerin öznel deneyimleri ve kolektif pratikleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Çalışma, hâkim mekân kuramlarının sıklıkla başvurduğu ikilik temelli analizlerin ötesine geçerek, ilişkisel ve çok katmanlı bir mekân anlayışını öne çıkarır. Bu bağlamda, işçilerin gündelik yaşamlarında eşzamanlı olarak deneyimledikleri fabrika, atölye ve ev mekânları arasındaki sürekliliklere odaklanılır. Mekân, yalnızca fiziksel bir zemin ya da üst ölçekli politikaların edilgen sahnesi değil; tarihsel, toplumsal ve öznel etkileşimlerin iç içe geçtiği dinamik bir oluşum olarak kavramsallaştırılır. Bu çerçevede, “yerindenlik”, “yakınlık” ve “yataylık” ilkeleri, farklı faillikleri birbirine hiyerarşik bir üstünlük tanımaksızın birlikte düşünmeyi mümkün kılar.

Araştırmanın epistemolojik çerçevesi, bilgi üretiminin imkânını konumlu bilginin (situated knowledge) ortaya konulmasında gören yaklaşımlara dayanır. İlişkisel ve çoklu mekânsal süreçleri fail odağından kavramaya yönelik bu yaklaşım, nitel yöntemlerle desteklenmiştir. Gözlem, derinlemesine görüşmeler, görsel çevre okumaları ve arşiv materyalleri; işçi faillerin çok katmanlı deneyimlerini anlamaya yönelik başlıca araçları oluşturur. Ayrıca, işçilerin içsel farklılıkları (cinsiyet, yaş, vâsıf, siyasal aidiyet gibi) üzerinden gelişen çatışma ve dayanışma hatları da bu çözümlemenin bir parçası olarak ele alınmıştır. Sonuç olarak, bu çalışma mekânı sabit ikilikler üzerinden değil; sürekli yeniden kurulan toplumsal ilişkiler ve fail etkinlikleri bağlamında, dinamik, çok katmanlı ve karşılıklı etkileşim içinde şekillenen bir olgu olarak düşünmeyi önerir. Paşabahçe örneği, mekânın alternatif bir biçimde nasıl okunabileceğine dair kavramsal bir zemin sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Boğaziçi, Paşabahçe, işçi fail, ilişkisel mekân, fabrika-atölye-ev

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, handeceylan@gmail.com

² Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, murat.yalcintan@msgsu.edu.tr

Kimin masası, kimin kuralları? Türkiye'de mimarlık sektöründe mesleki özerklik ve güç ilişkileri üzerine aktör merkezli bir analiz

Zeynep İrem Baş¹, Yiğit Evren²

Öz: Yapılı çevrenin üretimi ve dönüşümü, birçok aktörün müştereken yürüttüğü karmaşık bir sosyo-ekonomik faaliyetir (Knox, 1987; Jacobs vd. 2012). Bu süreçlerde önemli bir rol oynayan mimarlar (Cohen vd., 2005), kendi profesyonel ve/veya kişisel değerlerini hayata geçirebilmek için mesleki özerkliklerini proje süreçlerine dahil olan mühendisler, şehir plancıları, müteahhitler, işverenler gibi diğer aktörlerle sürekli olarak müzakere etmektedirler (Vos vd., 2019). Müzakere süreçlerinde ortaya çıkan güç asimetrisi, projeler dahilinde alınan kararları şekillendirirken, aktörler arasında ortaya çıkan ilişkiler ağı mimarın özerklik alanının sınırlarını belirlemektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında aktörlerin farklılaşan ilişki ağları içerisinde görece özerkliğe sahip oldukları varsayılmaktadır (Imrie ve Street, 2014). Mimarların piyasa içerisindeki konumlanışları, içinde bulundukları bağlam, kazanılmış itibarları ve/veya süreçte edindikleri mesleki tecrübeler gibi kaynaklar, mimarların görece özerkliklerini daha etkin bir şekilde icra etmelerini ve yönetmelerini sağlamaktadır (Bentley, 1999). İlişkisel yaklaşım, ekonomik eylem ve etkileşimleri, sosyal ve kurumsal ilişkilerden etkilenen süreçler olarak kavramsallaştırır (Bathelt ve Glückler, 2011). Bu çalışma, mimarlık sektöründe özerkliğe kimlerin sahip olduğu veya olmadığı gibi diyalik bir meseleyi araştırmak yerine, mimarların sahip olduğu özerkliği göreceli ve ilişkisel bir olgu olarak nitelendirerek (Knox, 1987) Türkiye'nin mimarlık sektöründe özerkliğin hangi biçimleri aldığını, ne şekilde ve hangi koşullarda etkin kılındığını sorgulamaktadır. Bu sorular ışığında Türkiye'nin inşaat sektöründe faaliyet gösteren 25 mimarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış olup, bu görüşmeler neticesinde özerklik ekseninde tarif edilmiş mimar tipolojilerinin ortaya konması hedeflenmektedir. Diğer bir deyişle bu çalışma, kentin yapım, yıkım ve yeniden üretim süreçlerinin ön cephesinde yer alan aktörlerin deneyimlerine perde aralamayı ve bu vesileyle Türkiye'deki inşaat pratiklerine gömülü olan kurumları ve mekanizmaları ilişkisel yaklaşım süzgecinden geçirerek ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık sektörü, kentsel dönüşüm, yapılı çevrenin üretimi, mesleki özerklik, ilişkisel yaklaşım

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, zeynepirembas@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, evren@yildiz.edu.tr

2.GÜN

OTURUM 4-B MEKÂNIN (YENİDEN) ÜRETİMİ, ALGILANIŞI VE KULLANIMI II

Toplumsal Uyumun ve Birlikte Yaşamın Mekânsal Dinamikleri: Ankara Altındağ Örneğinde Suriyeliler

Damla Karagöz¹, Ahmet Burak Büyükcivelek²

Öz: Zorunlu göç süreçleri, göçmenlerin yalnızca yeni bir yerleşim alanı bulmalarını değil, aynı zamanda kimliklerini, kültürel aidiyetlerini ve sosyal ağlarını yeniden inşa ettikleri mekânlar üretmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, mültecilerin kent yaşamına katılımı ve toplumsal uyum süreçleri açısından kritik bir rol oynamaktadır (Lefebvre, 1991; Massey, 2005). Bu çalışma, Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşayan Suriyelilerin mekân üretimi ve mekâna sahiplenme süreçlerini incelemekte; bu süreçlerin toplumsal uyum, mekânsal karşılaşmalar ve yerel halkla birlikte yaşam dinamikleri üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Özellikle Suriyeli mülteciler tarafından oluşturulan ticari, kültürel ve dini mekânlar, kentsel aidiyet, mekânsal entegrasyon ve dayanışma pratikleri bağlamında değerlendirilmektedir.

Araştırmada karma yöntem yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel veri toplama sürecinde, Altındağ özelinde mekânsal dönüşüm ve sosyal uyum süreçlerinin derinlemesine analizine olanak tanıyan vaka çalışması yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Suriyeli göçmenler, yerel halk ve belediye temsilcileri de dâhil olmak üzere yerel aktörlerle toplam 50 yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, katılımcı olmayan gözlemler ile belediye raporları ve stratejik belgelerin doküman analizi yoluyla nitel veriler desteklenmiştir. Nicel veri toplama sürecinde ise, 170 Suriyeli bireyle uygulanan anketler aracılığıyla mültecilerin mekânsal pratikleri, aidiyet hisleri ve sosyal entegrasyon düzeylerine ilişkin ölçülebilir bulgular elde edilmiştir.

Araştırma bulguları, Suriyelilerin çeşitli mekânsal pratikler yoluyla kentle bağ kurduklarını, kentsel alanlarda kimliklerini ve kültürel aidiyetlerini görünür kıldıklarını göstermektedir. Ticari mekânlar, kültürel merkezler ve dini alanlar, hem sosyal dayanışma ağlarının güçlendirilmesinde hem de kente tutunmada önemli rol oynamaktadır. Ancak artan toplumsal gerilimler, güvenlik kaygıları, ötekileştirici söylemler ve kentsel dönüşüm projeleri, Suriyelilerin mekânsal bütünleşme süreçlerini karmaşıktırmakta ve kırılğanlaştırmaktadır. Kentsel mekânlar bu bağlamda yalnızca fiziksel barınma işlevi görmemekte; aynı zamanda kimlik ifadesinin ve sosyal aidiyetin yeniden üretildiği kritik sahneler hâline gelmektedir (Sassen, 2014; Madanipour, 2020).

Çalışma, onurlu, adil ve hak temelli bir birlikte yaşam için Suriyelilerin kent aktörleri olarak tanınmasının ve kapsayıcı kentsel politikaların geliştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Araştırma sonuçları, Suriyelilerin kent yaşamında aktif aktörler olarak tanınmasının ve ürettikleri mekânların desteklenmesinin toplumsal uyum açısından vazgeçilmez olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, kapsayıcı, katılımcı, hak temelli ve çeşitliliğe duyarlı kentsel politika yaklaşımlarının geliştirilmesi; birlikte yaşamın sürdürülebilirliği ve mekânsal adaletin sağlanması için kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal uyum, birlikte yaşam, mekânın üretimi, kent hakkı, mekansal adalet, Suriyeliler

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, damlakrgz@gmail.com

² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, aburakb@metu.edu.tr

Sosyal Politikanın Mekânları: Ulusüstü Sosyal Politikaya ve ‘Küresel’ Sosyal Politikanın Sınırlılıklarına Dair Bir Değerlendirme

Aylin Güler Ünlü¹

Öz: Sağlık, sosyal güvenlik, işgücü piyasası düzenlemeleri gibi pek çok konuya odaklanan içeriğiyle sosyal politika, farklı disiplinlerle yakından ilişkilidir. Sosyal politika alanının ele aldığı meselelerin şekillenmesinde, bu alana dair kavramların ve politika araçlarının geliştirilmesinde ise ulusal, bölgesel, uluslararası ölçeklerdeki aktör, süreç ve ilişkilerin önemli etkileri vardır. Sadece sosyal politika için değil pek çok politika alanı için geçerli olan bu durum, söz konusu alanlara dair yapılacak değerlendirmelerde bu geniş çerçevenin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Nitekim özellikle 1990’lardan bu yana sosyal politikada yerel, ulusal, bölgesel, uluslararası süreç ve ilişkileri dikkate alan ciddi bir literatür oluşmuş, bu çerçevede sosyal politikanın dayandığı ölçek ve mekâna dair tartışmalar da gündeme gelmiştir. Bu bildiride de söz konusu literatür dikkate alınarak ulusüstü sosyal politika alanına odaklanılacak, özellikle ‘küresel sosyal politika’ ifadesinin ve küresel ölçekte öne çıkarılan sosyal politika anlayış ve pratiklerinin sınırlılıkları üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışmada hem kavramsal bir tartışma yürütülecek hem de sosyal politika açısından etkili uluslararası kuruluşlardan Dünya Bankası, OECD ve ILO nezdinde politika süreç ve pratiklerine dair örnekler sunulacaktır. Bu bağlamda, 1970’li yılların ortalarından bu yana sosyal politikanın geçirdiği değişim, uluslararası kuruluşların bu alana etkileri, söz konusu kuruluşların politika geliştirme ve belirleme süreçlerindeki anlayışları ve yöneldikleri ölçek, sosyal politikanın pek çok uygulama alanının halen büyük oranda ulusal ölçeğe dayanıyor olmasının önemi, gibi konular değerlendirilecektir. Böylelikle sosyal politika ile, yerel, ulusal, bölgesel ya da uluslararası ölçeklerin tanımlanması ve şekillendirilmesinde etkili olan mekân politikaları arasındaki karşılıklı ilişkinin bazı mekanizmaları da ele alınmış olacaktır. Sosyal politika ile kentsel ve bölgesel politikaların hali hazırdaki ilişkili yönlerinin, iklim, gıda, sağlık, ekonomi gibi başlıklardaki çoklu krizlerle, savaş, göç, dijitalleşme, teknolojik değişim gibi gündemlerle giderek daha fazla iç içe geçtiği günümüzde, bu çalışmanın, farklı disiplinlerin ilişkili sorun alanlarındaki tartışma çerçevelerine katkıda bulunması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ulusüstü sosyal politika, küresel sosyal politika, mekân

¹ Bağımsız Araştırmacı, aylingulerunlu@outlook.com

Kent-Kırsal Çatışması: Kentsel Mekânı Üretirken Yapısal ve Kültürel Kimlik Değerleri Kaybetmek

Merve Özkaynak Yolcu¹, Zeynep Özdemir²

Öz: Dünya nüfusunun hızla artması ve hızlı kentleşmeyi beraberinde getirmesi, iş olanakları, ekonomik fırsatlar ve sağlık hizmetleri gibi pek çok kentsel avantajlar insanları kırsal bölgelerden kentsel bölgelere yönlendirmektedir. Birleşmiş Milletler güncel tahminlerine göre kentsel nüfus oranının kırsal oranına göre daha da artacağını ortaya koymaktadır. 2015 yılında Birleşmiş Milletler 2030 yılı için yayınladığı Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'ndan 11. amacı "Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar" alt hedeflerinden sürdürülebilir kentleşmenin geliştirilmesi için kapasitenin güçlendirilmesi (11.3) ve arazi tüketim oranının nüfus artış oranına oranı ile kentsel büyüme ve arazi kullanımının sürdürülebilirliği açısından (11.3.1.) önemli bir ölçüt sunarak konunun önemini vurgulamaktadır. Konunun öneminin vurgulanması ve akademik pek çok çalışma yer almasına rağmen konu sorunsalı devam etmektedir. Kentsel büyüme sonucunda artan nüfusa yönelik barınmanın sağlanması amacıyla yeni konut gelişme alanları imara açılmakta ve kırsal alanlar kentsel alanlara katılmaktadır. Teknolojik gelişmeler, nüfus artışı ve hızlı kentleşme ile beraber kentler birer yağ lekesi gibi büyüyerek kentsel bir yayılım göstermektedir. Kentlerin mekânsal olarak gelişim göstermesi, doğal alanların yapılaşmış bölgelere dönüşmesine neden olmaktadır. Bu kapsamda kentsel alanlara katılan kırsal alanlardaki konutların yıkılarak yerini yeni konut tipolojisine bırakmaktadır. Aynı şekilde, yeni parselasyon çalışmaları yapılarak, yeni bir kent dokusu inşa edilmektedir. Bu devinim sürecinde söz konusu yeni mekan üretimleriyle morfolojik yapıda da değişiklik söz konusudur. Fakat kentsel yayılma sürecinde imara açılma süreci kısmi olarak planlamasından kaynaklı, kent bütünü göz ardı edilmekte, plansız gelişme ve ilerlemeyle düzensiz bir mekan değişimiyle sonuçlanmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı; küçük bir Anadolu şehri örneğinde (Amasya) kentsel yayılma sonucunda bir kültürel yapının fiziksel yapıya yansımaları olan bağ evlerinin tipolojik değişimin yıllar içinde ortaya konulmasıdır. Bu araştırma; kültürel yapı öğelerinden bağ evlerinin idari, politik ve yönetsel yönden imara açılma sürecini, kentin gelişim yönlerini, kentsel mekan üretimindeki yeni dinamiklerini, eski ve yeni konut projelerinin tipolojilerini ve yeni kurulan mahalle morfolojilerini araştırarak ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent kimliği, bağ evleri, tipolojik analiz, kentsel büyüme, kentsel yayılım

¹ Amasya Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, merveozkaynakyolcu@amasya.edu.tr

² Amasya Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, zeynep.ozdemir@amasya.edu.tr

Geçici'den Kalıcıya: Afet Sonrası Zorunlu Göçün Kentsel Mekânın Yeniden Üretimine Etkisi

Parla Güneş¹, Gamze Seçkin Gündoğan², Tuğba Kütük³

Öz: 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, yalnızca fiziksel bir yıkım değil, aynı zamanda mekânsal ve toplumsal yapıları dönüştüren bir göç dalgasını da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda çalışma, afet sonrası zorunlu göç olgusunun kent mekânının yeniden üretimi, algılanışı ve kullanımı üzerindeki etkilerini sorgulamaktadır. Çalışmanın temel araştırma soruları, afet sonrası yeni yerleşim alanlarında yaşayan bireylerin mekâna dair aidiyet, kullanım ve algı biçimlerinin nasıl şekillendiği ve geçici olarak kurgulanan yaşam alanlarının zamanla kalıcı mekânsal örüntülere dönüşme sürecinde mekânın anlamının nasıl yeniden inşa edildiği üzerine odaklanmaktadır. Araştırma, afet sonrası göç alan Ankara – Altındağ/Battalgazi mahallesinde yürütülen nitel bir saha çalışmasına dayanmaktadır. Bu çalışmada Ankara'nın Altındağ ilçesine bağlı Battalgazi Mahallesi'nin saha araştırması için seçilmesinin temel nedeni, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası Ankara'nın en yoğun göç alan bölgelerinden biri olmasıdır. Türkiye genelinde afet sonrası zorunlu yer değiştirme süreçlerinde büyükşehirler önemli bir çekim merkezi hâline gelirken, Ankara özelinde Altındağ ilçesi hem mevcut barınma olanakları hem de görece uygun maliyetli konut stoku nedeniyle depremzede topluluklar tarafından tercih edilmiştir. Çalışmada bilişsel haritalama, derinlemesine görüşmeler ve katılımlı gözlem teknikleri kullanılarak, afet sonrası göç eden bireylerin yeni yerleşim alanlarıyla kurdukları ilişkiler analiz edilmiştir. Çalışma, afet sonrası göçün kent mekânını yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve algısal düzeyde yeniden ürettiğini öne sürmektedir. Bu süreç, planlı mekân üretiminin sınırlarını zorlayan, çoğu zaman enformel pratiklerle gelişen alternatif mekân inşa biçimlerini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, çalışma afet sonrası yerleşim ve göç politikalarının daha kapsayıcı ve mekân duyarlı biçimde geliştirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın bulguları afet sonrası göç eden bireylerin yeni yerleşim alanlarında mekâna dair geliştirdikleri pratiklerin, kentsel mekânın yeniden üretiminde belirleyici olduğunu göstermektedir. Bilişsel haritalama verileri, göç eden bireylerin kolektif hafızasında merkezi bir yer edinmiş mekânsal odakların, kamusal ya da yarı-kamusal alanlar olduğunu ortaya koymuştur. Mekânsal kullanım örüntülerinde, çeperdeki mahalle parkları, ibadet mekânları ve enformel sosyalleşme alanlarının göç eden topluluklar için mekânsal aidiyetin kurucu unsurları haline geldiği saptanmıştır. Mekâna bağlılık, sosyal yapıların yeniden inşası, etkili iletişim ve kriz yönetimi stratejileri, afet sonrası göçü anlamak ve yönetmek için kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak çalışma, afet sonrası zorunlu göçün kent mekânında yarattığı dönüşümlerin yalnızca fiziksel altyapının yeniden inşası ile sınırlı kalamayacağını, mekânsal hafıza, toplumsal pratikler ve algısal sürekliliği içeren çok katmanlı bir planlama yaklaşımıyla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet sonrası göç, mekânın yeniden üretimi, mekânsal aidiyet, bilişsel harita, kentsel kırılmalılık

¹ Ankara Üniversitesi, Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü, parlagunes@ankara.edu.tr

² Çankırı Karatekin Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, gseckin@karatekin.edu.tr

³ Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, tugbakutuk@gazi.edu.tr

2.GÜN

OTURUM 4-C GIDA SİSTEMLERİ VE EKOLOJİ

Biyosfer Odaklı Mekânsal Entegrasyon: Trakya–İstanbul–Kocaeli Üzerinden Yeni Bir Planlama Perspektifi

Emrullah Taş¹

Öz: İklim krizi, mekânsal planlamada yalnızca ölçeksel değil; aynı zamanda kavramsal ve yönetsimsel düzeyde de köklü bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma, geleneksel merkez–çeper ikilemini sorgulayan, doğa temelli çözümleri mekânsal karar süreçlerinin merkezine alan bütüncül bir planlama yaklaşımı geliştirmeyi hedeflemektedir. UNESCO’nun biyosfer rezerv modeli temel alınarak bu çalışma kapsamında geliştirilen “kentsel biyosfer ağı” kavramı doğrultusunda, Trakya–İstanbul–Kocaeli ekseninde çok ölçekli mekânsal entegrasyonun iklim krizi bağlamında yeniden ele alınması amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım üç temel varsayıma dayanmaktadır: (1) İklimsel etkilerin sınır tanımayan doğası, (2) Ekolojik sistemler ile sosyo-ekonomik yapılar arasındaki karşılıklı bağımlılık, (3) Çok ölçekli planlama kararlarının eş zamanlı uyum ve entegrasyon gerektirmesi. Araştırmada nitel ve nicel analizlerin kullanıldığı karma bir yöntem benimsenmiştir. Nicel analizler kapsamında, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) aracılığıyla Trakya–İstanbul–Kocaeli bölgesine ilişkin mekânsal analizler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, CORINE arazi kullanımı verilerinden 2000, 2006 ve 2018 yıllarına ait veriler kullanılarak geçmişe yönelik arazi kullanım değişimleri analiz edilmiştir. Ayrıca, NDVI verileri 2020 yılına ait uydu görüntülerinden elde edilerek bölgedeki bitki örtüsü sağlığı değerlendirilmiştir. İklim risk haritalarının oluşturulmasında ise Meteoroloji Genel Müdürlüğü’nün uzun yıllara dayalı iklim verileri kullanılmıştır. Ayrıca, 2000–2023 dönemine ait panel veriler ışığında nüfus dinamikleri, tarımsal üretimi ve sanayi faaliyetleri istatistiksel olarak değerlendirilmiştir. Nitel veri analizinde ise ulusal, bölgesel ve yerel ölçekte ilgili belgeyi konu alan toplam 17 stratejik planlama belgesi incelenmiş; DPSIR (Sürücüler, Baskılar, Durumlar, Etkiler ve Tepkiler) modeli aracılığıyla bölgesel sistemlerdeki sürücü güçler, baskılar ve etkiler çözümlenmiştir. Tüm bu analizler sonucunda elde edilen bulgular üç kritik sorun alanına işaret etmektedir: (1) İstanbul’un nüfus artış hızındaki yavaşlamaya rağmen süregelen yerleşim ve yapılaşma baskısı ile Trakya’nın artan tarımsal su ihtiyacı arasında derinleşen mekânsal uyumsuzluk; örneğin, Trakya’da 2040’a kadar tarımsal su talebinin %10–15 artması beklenirken, aynı bölgede İstanbul’un kuzey ormanları ve su havzaları üzerindeki baskı da artmaktadır. (2) Dilovası sanayi bölgesinin ekolojik etkilerinin bölgesel ölçekli planlanlara ve politikalara sınırlı biçimde yansıtılması, (3) Meriç Nehri boyunca uzanan yaklaşık 15 km’lik koridorun iklim adaptasyonu açısından stratejik bir ekolojik aks olarak yeterince değerlendirilmemesi. Bu çerçevede çalışma; (i) yerel yönetimler arasında iklim odaklı bölgesel yönetim platformlarının kurulmasını, (ii) ekolojik eşikler temelinde tanımlanmış dinamik tampon bölgelerin oluşturulmasını ve (iii) yeşil altyapı yatırımlarına yönelik çok paydaşlı ve iklim finansmanına entegre modellerin geliştirilmesini önermektedir. Söz konusu öneriler, İstanbul Vizyon 2050 Belgesi’nde vurgulanan doğa ile uyumlu kentleşme, bölgesel eşitlik ve dirençlilik ilkeleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş; mevcut uygulamalardaki bütünleşme eksiklikleri bu bağlamda analiz edilmiştir. Çalışma, iklim değişikliğine dayanıklı, biyosfer temelli ve çok ölçekli bir planlama paradigmasına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal entegrasyon, kentsel biyosfer ağı, iklim uyumu, çeper ötesi etkileşimler, DPSIR modeli, Vizyon 2050, Trakya–İstanbul–Kocaeli

¹ İstanbul Planlama Ajansı, emrllh.ts@gmail.com

Hizmet Odaklı Planlama Politikalarının Çay Tarımına Dayalı Kırsal Mekânlar Üzerindeki Etkisi: Hopa/Kuledibi Örneği

Evrin Düzenli¹

Öz: Doğu Karadeniz'de bir kıyı yerleşimi olan Hopa, nemli iklimi ve özgün topoğrafyası sayesinde çay tarımı için elverişli doğal koşullar sunmaktadır. Ayrıca, Artvin, Kars ve Ardahan gibi güney illerinin Karadeniz'e açıldığı bir geçiş noktasında yer alması ve uluslararası karayolu taşımacılığının önemli bir sınır yerleşimi olması, çay üretimini yalnızca tarımsal bir faaliyet olarak değil; yük ve insan hareketinin etkisiyle biçimlenen çok katmanlı bir mekânsal süreç olarak değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı açıklama raporunda ilçenin kalkınma önceliklerinin hizmet ve turizm sektörleri olarak belirlenmiş olması, burada çay tarımıyla şekillenmiş bölgeler üzerinde dönüşüm baskısının artacağını bir göstergesidir. Tarımla ilgilenen genç nüfusun göçü, geçici işçiliğin artışı, iklimsel belirsizlikler ve ekonomik yapıdaki değişimler yalnızca tarım alanlarını değil; üretimle örülmüş gündelik yaşam örüntülerini ve mekânsal sürekliliği de kırılgan hale getirmektedir. Çalışmada, transit taşımacılık için bir kavşak noktasına dönüşmüş olan ilçenin, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından önerilen hizmet ve turizm odaklı kalkınma politikalarının çay tarımıyla biçimlenmiş mekânsal ve toplumsal örüntüler üzerindeki etkilerinin, Hopa'nın merkez mahallesi olan Kuledibi Mahallesi örneği üzerinden ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Çalışma üç aşamada yürütülmektedir: İlk aşamada, planlama belgeleri analiz edilerek hizmet ve turizm sektörlerine yönelen mekânsal müdahale biçimleri çözümlenmektedir. İkinci aşamada, çay üretimiyle ilişkili mekânsal yapılar (teraslama sistemleri, geçici işleme alanları, taşıma yolları bağlantıları) sahada görsel belgeleme ve dijital haritalama (AutoCAD, QGIS) teknikleriyle belgelenmekte; on yıllık periyotlarla mekânsal yapıda gerçekleşen değişim ve dönüşüm ortaya çıkarılmaktadır. Üçüncü aşamada ise, yerel üreticiler, geçici işçiler ve mahalle sakinleriyle yapılan görüşmeler yoluyla, üretim pratiklerindeki, gündelik yaşam örüntülerindeki ve demografik yapıdaki dönüşüm süreçleri değerlendirilmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda, üretim, yaşam ve lojistik sistemler arasındaki geçirgenlikleri ve kırılganlık düzeylerini; mahalle-içi mekânsal örgütlenmeler, mahalle-kent bağlantıları ve bölgesel üretim ağları düzeyinde çok ölçekli bir analizle çözümlenmektedir. Sonuç olarak, Hopa/Kuledibi Mahallesi'nde çay tarımıyla şekillenmiş kırsal mekânlar ve gündelik yaşam örüntüleri, hizmet ve turizm sektörlerine yönelen kalkınma politikalarının etkisiyle çok katmanlı bir dönüşüm baskısı altındadır. Üretim mekânlarının parçalanması, lojistik ağlara eklenmesi ve yeni işlevlere yönlendirilmesi, çay tarımı odaklı kırsal sürekliliği zayıflatmaktadır. Nüfus hareketleri ve üretici profillerindeki değişimler ise bu mekânsal dönüşümle beraber çay üretimi temelli yaşam örüntülerinin çözülmesine neden olmaktadır. Çalışma, Kuledibi Mahallesi örneğinde üretim, yaşam ve mekân ilişkilerinin kırılganlaşma süreçlerini görünür kılmakta; kırsal üretim odaklı yerleşimlerin geleceği için bağlamsal mekânsal stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çay tarımı, hizmet ve turizm odaklı kalkınma politikaları, kırsal mekân sürekliliği

¹ Samsun Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, evrim.duzenli@samsun.edu.tr

Kent-Bölge Gıda Sistemi'nin Yönetişimi: Paydaşların Tanımlanmasında Politik Sınırların Etkisi

Ayşegöl Yarıř¹, Emel Karakaya Ayalp²

Öz: Mevcut tarım-gıda sistemi ve bunun politika çevresi, tarım, ticaret, sosyal politika ve iş gücü düzenlemeleri gibi farklı politika alanlarında, on yıllar boyunca ayrı ayrı yapılan çok sayıda siyasi kararın sonucudur. Bu politika süreci, Avrupa gıda sistemini tam ticarileşmeye yönlendirmiş, büyük şirketlerin küçük şirketler karşısında egemenliğini, çeşitlilik yerine tekdüzeliği, paydaşlar arasındaki işbirliği yerine ayırım ve rekabeti güçlendirmiştir. Sürdürülebilir bir Kent-Bölge Gıda Sistemi inşa etmek, sosyal ve çevresel boyutların dikkate alındığı ve bunlara uygun şekilde geliştirilen yeni bir dizi politika gerektirir. Sürdürülebilir bir Kent-Bölge Gıda Sistemi inşasının politika yapıcılar, karar vericileri kimlerden/ hangi yapılardan oluşur sorusunun cevabı her coğrafyanın yere özgü dinamiklerine göre farklılık göstermektedir. Ancak bugün Avrupa'da toplumun karar alma mekanizmalarına katılımını önceleyen politikaların uygulandığı açıkça ortadadır. Öyle ki "Gıda Konseyleri", gıda sistemleri değişikliği için çok paydaşlı platformlar olarak Avrupa'nın 100'den fazla şehrinde, çoğunlukla sivil toplumun girişimiyle ancak yerel yönetimler ve gıda tedarik zincirindeki aktörlerin aktif katılımıyla ortaya çıkmıştır. Politik sınırların ötesinde bir alan yaratmada kritik bir rol oynamıştır. Bu yerel Gıda Politikası Konseyleri, daha yüksek yönetim seviyelerinde aynı etkiyi çoğaltmak için bölgesel ağlar oluşturmaya başlamıştır. Bu bildiri kapsamında "Gıda Konseyleri"nin nasıl ortaya çıktığı, hangi paydaşlardan oluştuğu, hangi coğrafyalarda yoğunlaştığı, hangi yönetim modellerini uyguladığı, etkisini artırmada nasıl yöntem izlediğine dair inceleme yapılmıştır. Çalışma sonuçları, daha sürdürülebilir Kent-Bölge Gıda Sistemleri için politika yapımı aşamasında bütüncül bir paydaş katılım süreci benimsenmesi, yeni yönetsel yapıların desteklenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu gereklilik, sadece kent ya da kent-bölge sınırlarına bakan dar bir yaklaşımının ötesine geçmeli; gıda sistemine katkıda bulunan aktörleri ve bağlantıları göz önünde bulundurmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kent-bölge gıda sistemi, yönetim, politik sınırlar, gıda konseyleri

¹ İzmir Demokrasi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, aysegul.yaris@gmail.com

² İzmir Demokrasi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, emel.karakaya@idu.edu.tr

ES'lere Dayalı Gıda Havzası Yaklaşımına Doğru: İstanbul Metropoliten Alanı'nda Gıdayı Kentsel Planlama Gündemine Taşımak

Serim Dinç¹, Azime Tezer²

Öz: Hâkim planlama anlayışı, kent-kır, üretim-tüketim, ekoloji-ekonomi gibi ikilikler üzerinden şekillenmeye devam etmektedir. Bu ikiliklere antitez oluşturan konulardan biri ise karmaşık, çok katmanlı ve çok aktörlü doğası gereği gıda sistemleridir. Kentsel planlama, gıda sistemlerinin çeşitli bileşenlerini şekillendirme kapasitesine sahip olsa da; gıda, geleneksel planlama gündeminde açık bir endişe olarak görülmemektedir. Bu çalışma, gıdanın yalnızca sektörel bir konu değil, mekânsal, ekolojik ve politik bir mesele olarak yeniden planlama gündeminde konumlandırılması ve mekânsal planlama ve karar alma süreçlerinde itici bir güç olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda araştırma, ikilikleri aşan ve gıdayı ekolojik, sosyal ve ekonomik bileşenleri gereği özellikle planlama hiyerarşisi içinde konumlandırmayı hedeflemekte; mekânsal olarak entegre ve işlevsel olarak uyarlanabilir bir planlama birimi olarak “gıda havzası”nı kavramsallaştırmaktadır. Bunu yaparken, tarım ve gıda sektörünün doğal kaynakların sürdürülebilirliğinde ve iklim değişikliğinde yarattığı dışsallıkları göz önünde bulundurarak; ekosistem servisleri perspektifi ile gıda havzası kavramının ekolojik işlevselliği temsil edecek nitelikleri ve alanın ekolojik bağlantılılığı yeniden tanımlanmaktadır. Geliştirilecek gıda havzası yaklaşımı ile araziye ve ekosistemleri metalaştırılan kaynaklar olarak ele alan, sürdürülebilirliğe yalnızca sembolik bir çerçeveden yaklaşan, baskın, büyüme odaklı mevcut planlama paradigmalarına eleştirel bir alternatif sunulması hedeflenmektedir. Araştırma alanı olarak seçilen İstanbul Metropol Alanı ile çevresindeki tarımsal alanlar arasındaki karşılıklı bağımlılıkları dikkate alan ve bu sınırları genişleterek bir yandan bölgesel düzeye taşırken; diğer yandan kentsel alanlara eklenen bir mekânsal değerlendirme yaklaşımının bu bağlamda önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Böylelikle araştırma, mekânsal ölçekleri ve idari sınırları aşan işlevsel gıda akışlarını dikkate almayı ve gıda sistemlerinin karmaşık mekânsal dinamiklerini daha etkin şekilde temsil etmeyi amaçlamaktadır. Tüm bu tartışmaların ışığında, araştırma İstanbul Metropol Alanı'ndaki mekânsal planlama hiyerarşisi ve gıda havzasının yapısını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen, değiştiren veya düzenleyen mekânsal planlama araçlarını gündemine alarak gıda sistemlerinin ülkemizdeki mevcut planlama araçları ve yasal mekanizmaları ile ilişkisine yönelik önerileri geliştirerek sonuçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel planlama, gıda sistemleri, gıda havzası, ekosistem servisleri, İstanbul metropoliten alanı

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, srmdinc@gmail.com

² İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, azime.tezer@gmail.com

3.GÜN

OTURUM 1 MEKANSAL DÖNÜŞÜM VE YENİLENME

Kentsel Dönüşüm Teşviklerinde Geliştirici-Arsa Sahibi Dilemması: İstanbul Zeytinburnu Örneği

Semra Niron¹

Öz: 2023 yılında Güneydoğu Türkiye'yi etkileyen yıkıcı depremlerin ardından, merkezi ve yerel yönetimler İstanbul'daki olası büyük depremlere karşı daha proaktif bir tutum benimsemiş; toprak sahipleri ve geliştiricilere yönelik teşvikleri artırdı. En son Silivri merkezli 23 Nisan depreminden sonra İstanbul'da "Yarısı Bizden" kampanyası gibi uygulamalar üzerinden teşviklerde belirgin artış gözlemlenmiştir. İstanbul için farklı kurumlarca sunulan toplam beş çeşit alan bazlı teşvik (riskli yapıların ruhsat haklarının korunması, plan fonksiyonunu değiştirmeye izin verilmesi, imar hakkı aktarımı, arazi toplulaştırmasına ek imar artışı, birleşme olmaksızın bir kat artış verilmesi) yer almaktadır. Bu araştırma, toprak sahipleri ve geliştiricilerin bu tür teşvikleri en üst düzeye çıkarmak için nasıl işbirliği yaptıklarını alan bazlı artışlar perspektifinden oyun teorisi yöntemi ile araştırmaktadır. Türkiye'nin ilk deprem odaklı yenileme projesinin yeri olan ve aynı anda beş çeşit alan bazlı teşviki barındıran Zeytinburnu İlçesi bu araştırmanın vaka alanıdır. Farklı alan bazlı teşvikler üzerinden aktörler arası ilişki ve roller tanımlanarak oyun teorisinde sıfır toplamı olmayan normal form üzerinden teşvik politikalarında aktörlerin tercih ve değişimleri tespit edilecektir. Ortalama m² satış değeri Sahibinden.com verilerine dayanarak belirlenmiş; üretim maliyeti ise Bakanlık tarafından yayımlanan birim inşaat maliyetine kar payı eklenerek hesaplanmıştır. Satış değeri ile inşaat tamamlandığındaki potansiyel satış değeri arasındaki farkı en aza indirmek amacıyla sabit dolar kuru üzerinden ekonomik temelli bir getiri matrisi oluşturulmuştur. Çalışmanın en temel bulgusu toprak sahibi ve geliştirici arasında oluşan ilişki, klasik prisoner's dilemma (mahkum ikilemi) modeliyle açıklanmakta; tarafların bireysel çıkar maksimizasyonu çabalarının, toplumsal ve mekânsal açıdan optimum sonuçlara ulaşmayı engellediği gösterilmektedir. Oyun matrisi ekonomik teşviklerin de sisteme eklenmesi ile yeniden kurgulandığında, optimum çözümlere ulaşmak mümkün hale gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm teşvikleri; oyun teorisi, İstanbul

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, niron21@itu.edu.tr

Mekânsal Üretim Perpektifiyle Sosyal ve Mekânsal Dönüşüm: Samsun Soğuksu Mahallesi Örneği

Beyza Naciye Saka¹, Tuğçe Şanlı Katı²

Öz: Kentsel dönüşüm, yalnızca fiziksel bir yeniden yapılandırma süreci değil; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin, mekânsal adaletin ve aidiyet duygusunun yeniden üretildiği çok katmanlı bir olgudur (Turok, 2005; Couch, Sykes & Börstinghaus, 2011). Ancak bu süreç her zaman özgürleştirici ve kapsayıcı biçimde gerçekleşmemektedir. Mekânın nasıl üretildiği ve bu üretimin kim(ler)e hizmet ettiği soruları, kentsel dönüşüm projelerinde mekânsal adaletin tartışılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, Henri Lefebvre'in "mekân üretimi" kuramını temel alarak, mekânın yalnızca fiziksel bir varlık değil; toplumsal ilişkilerle inşa edilen dinamik bir süreç olduğunu kabul etmektedir. Edward Soja'nın "üçüncü mekân" (thirdspace) kavramı, mekânın fiziksel, zihinsel ve yaşantısal boyutlarının bir aradallığını vurgularken; David Harvey, neoliberal kentleşme bağlamında mekânın sermaye birikimi süreçleriyle yeniden biçimlendirilmesine ve bunun sosyal sürdürülebilirlik ile mekânsal adalet üzerindeki etkilerine dikkat çekmektedir. Degen ve Rose (2012), bireylerin mekânla duygusal, bedensel ve hafızaya dayalı biçimlerde bağ kurduğunu belirtirken; Lewis (2017), fiziksel yenilemenin sosyal kopuşları da beraberinde getirebileceğini vurgulamaktadır. Bu kuramsal çerçeve ışığında, çalışma dönüşümün yalnızca mekânı değil, mekânda yaşayan bireyleri de dönüştürdüğünü savunmaktadır. Kentsel yenileme ve yer duygusu temaları, bu literatürle örtüşmektedir (Ujang & Zakariya, 2015; Sepe, 2013). Araştırma, Samsun ili Canik ilçesindeki Soğuksu Mahallesi örneğinden hareketle, kentsel dönüşüm süreçlerinin mekânsal aidiyet, gündelik yaşam pratikleri ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Canik Belediyesi'nden temin edilen plan belgeleri, meclis kararları ve güncel arazi kullanım verileri değerlendirilmiş; hizmetlere erişim ve gündelik yaşam deneyimleri göz önünde bulundurularak saha gözlemleri yapılmış, fotoğraflarla belgelenmiştir. Ayrıca, mahalle sakinlerinin mekâna dair aidiyet hissi, toplumsal kimlik ve kullanıcı deneyimlerini analiz etmek üzere 10 kişiyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulguları, kentsel dönüşüm sürecinde algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekânlar arasında belirgin bir dengesizlik olduğunu göstermektedir. Bu dengesizlik, mekânın adil kullanımını engellemekle kalmaz, toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlayan sosyal sürdürülebilirliği de zayıflatır. Saha çalışmasında elde edilen veriler, dönüşümün mekânı yalnızca fiziksel düzeyde değil; aynı zamanda toplumsal ve duygusal düzeyde de yeniden biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, adil bir dönüşüm sürecinin yalnızca fiziksel yenilemeyi değil; topluluk hafızasını, sosyal bağları ve gündelik hayatın sürekliliğini de gözetmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Mekânsal adaletin ve sosyal sürdürülebilirliğin gerçek anlamda tesis edilebilmesi, fiziksel müdahalelerin sosyal hafızayla birlikte dönüşmesini sağlayacak bütüncül bir yaklaşımla mümkün hale gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal üretim, mekânsal adalet, sosyal sürdürülebilirlik, kentsel kapsayıcılık, soylulaştırma

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, beyzansaka@gmail.com

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, tugce.sanli@omu.edu.tr

Kentsel Dönüşüm Süreçlerinin Ağ Haritalarıyla Okunması: İkiliklerin Ötesinde Bir Mekânsal Analiz Yaklaşımı: Kadifekale Kentsel Yenileme Projesi Örneği

Elif Mutlu Kılıç¹

Öz: Kentsel dönüşüm genellikle merkez-çeper, eski-yeni, yasal-yasadışı, planlı-plansız, rant odaklı-kamu yararı eksenli gibi dikotomilerle açıklanır. Ancak sahadaki gerçeklik, bu sınırların aşındığı; yerinden edilme, direniş ve iş birliği gibi çoklu süreçlerin iç içe geçtiği; mahalle ve kent ölçeğinde kurulan ilişkilerin dönüşümüne neden olan gündelik yaşam pratiklerinin yeniden şekillendiği karmaşık ve çok katmanlı bir yapıya işaret eder. Bu çalışma, 2000'li yıllardan itibaren neoliberal kentsel politikaların bir yansıması olarak metropoliten kentlerde uygulamaya konan projeler bağlamında, İzmir Kadifekale Kentsel Yenileme Projesi'ni ilişkisel ve geçirgen bir mekânsal bağlam içinde ele almayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Kadifekale'deki dönüşüm sürecinden doğrudan etkilenen bireylerle yapılan sözlü tarih görüşmelerinden elde edilen anlatılar analiz edilerek; mahalle, kent ve göç edilen yeni yerleşim alanı (Uzundere Toplu Konut Alanı) ölçeklerinde kurulan ilişkiler ağ haritalarıyla görselleştirilmiştir. Çalışma, bu görselleştirmeler aracılığıyla, kentsel dönüşüm sürecinde genellikle göz ardı edilen bireylerin deneyimlerini ön plana çıkararak, eleştirel temsiliyet tartışmalarına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadifekale, kentsel dönüşüm, ağ haritalama, dikotomi, sözlü tarih

¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, İzmir 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, elifklicktb@gmail.com

Mega Altyapı Projelerinin Mekânsal Dönüşüme Etkisi: İstanbul Havalimanı ve Arazi Örtüsü Değişimlerinin Niceliksel Analizi

Gülsüm Ecem Demirdağ¹, Kemal Mert Çubukçu²

Öz: Bu çalışma İstanbul Havalimanı'nın inşası ve işleme alınmasının ardından kuzey İstanbul'da meydana gelen mekânsal dönüşümü, kentsel gelişim, kır-kent ilişkileri ve mekânsal ikilikler üzerinden eleştirel bir çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Mega altyapı projeleri, yalnızca ekonomik ve ulaşım odaklı dönüşümler yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda mekânsal örgütlenmeyi, arazi kullanım biçimlerini ve toplumsal pratikleri dönüştüren çok katmanlı yapılar olarak kentsel çalışmalarda önemli bir yer edinmektedir. Bu bağlamda, İstanbul Havalimanı'nın etkisiyle kuzeydeki alanlarda gözlemlenen dönüşüm, klasik mekânsal ikiliklerin geçerliliğini sorgulayan yeni ve geçirgen mekânların ortaya çıkmasına neden tanımaktadır. İstanbul'un kuzeyinde, uzun yıllar boyunca tarım, orman varlığı ve kırsal yaşamla tanımlanan alanların, 2010'lu yılların ortasından itibaren havalimanı, lojistik altyapılar ve ulaşım ağları ile kademeli bir biçimde dönüşüme uğradığı gözlemlenmektedir. Bu çalışma da bu dönüşüm sürecinde, mevcut yerleşim ve arazi kullanım örüntülerinin nasıl değiştiğini Arazi Örtüsü Arazi Kullanımı (AÖAK) analizleriyle niceliksel olarak ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, çalışmada 2013–2024 dönemine ait çok zamanlı Sentinel-2 ve Landsat uydu görüntüleri kullanılarak sınıflandırma yapılmıştır. Sınıflandırma sonuçları, doğal ve yarı-doğal alanların yüksek oranda azaldığını, buna karşılık yapay yüzeylerin de belirgin biçimde arttığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, söz konusu dönüşümün yalnızca fiziksel bir yayılma değil, aynı zamanda mekânın sosyo-mekânsal olarak yeniden tanımlandığı bir yeniden yapılanma süreci olduğunu göstermektedir. Bu dönüşüm, klasik mekânsal ikiliklerin sınırlarını zorlayarak, kırsal ve kentsel kategorilerinin arasındaki ayrımın giderek daha geçirgen ve belirsiz hale geldiği bir süreç yaratmaktadır. Bu bağlamda, yeni yerleşim alanlarının ve lojistik merkezlerin ortaya çıkmasıyla, mekânsal sınırların silikleştiği ve hibrit, çoğul mekân biçimlerinin ortaya çıktığı bir çeper yapısı dikkat çekmektedir. Bu çalışma, İstanbul Havalimanı'nın çevresinde oluşan bu yeni mekânsal formu, küresel ölçekli yatırımların yerel ölçekteki mekân pratikleri üzerindeki etkisini ve çeperde gelişen yeni sosyo-mekânsal ilişkileri analiz ederek değerlendirmektedir. Böylece, kentleşme süreçlerinin dinamiklerini sadece merkezden değil, çeperdeki yeniden örgütlenme biçimlerinden hareketle okumaya katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, çalışma, yerleşik ikiliklerin ötesine geçerek, kent kuramına eleştirel ve açıklayıcı bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arazi örtüsü ve arazi kullanımı değişimi, mekânsal dönüşüm, İstanbul Havalimanı, kır-kent ilişkileri, uzaktan algılama

¹ Mersin Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ecemyuksel@mersin.edu.tr

² Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, mert.cubukcu@deu.edu.tr

3.GÜN

OTURUM 2-B KENTSEL ARAYÜZLER VE MEKANSAL DENEYİM

Kentlerin Zemin Katında Ara Kesit Kavramına Dair Kısa Bir Değerlendirme: Moda Örneği

Nur Banu Özbalta¹, Yasemen Say Özer²

Öz: Kentsel kamusal alanlar, herkesin eşit kullanım hakkının olduğu kentsel mekânların asli bileşenlerindendir ve mekânsal tasarımları ile kullanım senaryoları büyük oranda devlet otoriteleri gibi güçlerce keskin çizgilerle tanımlanmıştır. Bununla beraber, bu mekânlar, tanımlı çerçeveler içinde tasarlanmış olsa da zaman zaman öngörülemeyen eylemlerle yeniden üretilebilmektedir. Bu noktada, kullanıcıların algı ve eylemleriyle yeniden üretilen gayri resmi ve muğlak yeni mekanlar, kentsel alanda türevlenmeler sağlayan, esnemeye elverişli kamusal 'ara kesitler' oluşturmaktadır. Bu metinde ara kesit kavramı, bu bakış açısından ele alınmış ve kamusal alandaki somut yansıması zemin katlar olarak sınırlandırılmıştır.

Zemin katlar, kamusal ve özel alanlarla en çok kesişim sağlayan, çok sayıda kullanıcıya hitap edebilme olasılığı olan özelleşmiş kent katları olmasıyla ve farklılaşan kullanımları sayesinde sosyal-mekânsal çeşitlilik yaratma potansiyelleriyle daha özgür ve güçlü mekânlardır çünkü bilindiği gibi, zemin katlar boyunca uzanan mekânlar, yapılarıdaki yaşamın kentteki yaşamla etkileşime girmesi için fırsatlar sunan ve yapı içindeki etkinliklerin kentin ortak mekânlarına taşınabildiği iç/dış mekân arasında etkileşim noktalarının bulunduğu özel alanlardır. Dolayısıyla zemin katların, kentteki yapıların şehre en çok hizmet sunan, açık, erişilebilir, şeffaf kent katları olması gibi özellikleriyle ara kesitleri içinde en çok barındıran kot düzlemine sahip durumda olduğu söylenebilmektedir.

Bu bildiride zemin katında farklı ve yoğun kullanımlı ara kesitler barındırdığı gözlemlenen Moda semtinin zemin katları üzerinden morfolojik düzen, mevcut duruma evrilen karma işlevlerin kullanımının araştırılması ve planlama kararları gibi belgelemelerin incelenmesi planlanmıştır. Bölgede bu konunun çalışılmasının nedeni, nirengi noktalarını içeren ticari yoğunluğun fazla olduğu işlek caddelerle konut dokusunun mevcut olduğu karma kullanımlı ve yoğun etkileşimli bir alan olması, küçük-orta ölçekte yapı çevreden oluşması, bu alanda büyük oranda yayalaştırılmış yolların varlığı, kamusal alan kullanıcısının mahalle içinde kent katlarını kolaylıkla algılaması ve kullanması, günümüzde sınırların değişimindeki ivmelerde artış, bununla bağlantılı olarak kullanıcı profiline dönüşümü, bir arada olma halinin yeni kimliklere doğru dönüşme sürecinde olması ve bunun getirisi olarak görülen muğlak hareketlerdeki çeşitlilik olmuştur. Bir diğer deyişle, bölgedeki kentsel ara kesitlerin yoğunluğu, kullanımı ve özellikleri Moda'da çalışmayı tetiklemiştir. Semtte biçimlerin oluşturduğu daha küçük ölçekli (arkadlar, ön bahçeler, avlular, girişler, pasajlar, küçük ölçekli meydanlar, içe çekilme hareketleri gibi) fiziksel alanlarla zemin katlarda sınırlar oluşturan kentsel ara kesitler, hibritleşmiş mekânlar haline gelmeleriyle araştırılacak ve başlangıçta önerilen kullanım senaryosundan yaşanan sapmaları belgelenecektir. Özetle, bu çalışmada zemin katlardaki bu hareketler üzerinden yola çıkılarak, karma işlevlere dönüşen ve yeni karşılaşma biçimlerini kapsayan kentsel ara kesitler, zemin katlar özelinde Moda bölgesi üzerinden ele alınacak ve muğlak hale gelen alanlar tespit edilerek kartografik olarak belgelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ara kesit, zemin katlar, Moda caddesi, kamusal alan

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, nurozbalta1@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, yasemen@yildiz.edu.tr

Kentsel Kolaj Yaklaşımıyla Mekânsal İkiliklerin Aşılması: Tarihi Yarımada Üzerinden Bir Okuma

Sümeyye Babayusuf Avli¹, Elif Örnek², Fatma Çağla Şevik³

Öz: Kentsel mekânlar, sabit kategorilerle tanımlanamayacak ölçüde çok katmanlı, geçişli ve dinamik yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, “kentsel kolaj” yaklaşımı; fiziksel, sosyal ve kültürel olarak farklı dönemlerin, işlevlerin ve kimliklerin iç içe geçtiği bir mekânsal örüntüyü anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışma, İstanbul’un UNESCO Dünya Miras Alanı kapsamında yer alan Tarihi Yarımada’yı, kentsel kolaj yaklaşımıyla ele almakta; bölgenin mekânsal, işlevsel ve tarihsel katmanlar üzerinden nasıl inşa edildiğini incelemektedir. Yerel/küresel, tarihi/çağdaş, turizm/konut, kamusal/özel gibi ikiliklerin iç içe geçtiği bu çok katmanlı alan, klasik kategorik yaklaşımlarla kavranamayacak kadar karmaşık bir mekânsal zenginlik sunmaktadır. Alan üzerindeki analizler, artan turizm baskısı, konut işlevinin azalması, yapı yoğunluğundaki değişim ve kamusal alan kullanımları gibi dönüşüm dinamiklerini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, nitel saha gözlemleri, mekânsal analizler ve tarihsel dokümantasyon incelemeleri yoluyla Tarihi Yarımada’daki mekânsal dönüşüm dinamikleri analiz edilmiştir. Bu dönüşümlerin bölgenin kolaj yapısını hem tehdit ettiğini hem de yeni mekânsal bağlantılar ortaya çıkardığını göstermektedir. Bu durum, söz konusu Tarihi Yarımada’yı yalnızca korunması gereken bir miras alanı olarak değil, aynı zamanda sürekli dönüşen ve yeniden üretilen bir toplumsal mekân olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Kentsel kolaj yaklaşımı bu bağlamda, sabit sınıflandırmalarla tarif edilmesi zor olan bu tür heterojen kent kurgularının çözümlemesinde alternatif bir okuma sunar. Çalışma, özellikle geçmiş-gelecek ya da yerel-evrensel gibi dikotomik düşünce biçimlerinin ötesine geçerek; mekânsal çoğulluk, bağlamsal süreklilik ve geçişkenlik ilkeleri doğrultusunda kentsel mekânın nasıl yeniden anlamlandırılabilirliğine dair eleştirel bir tartışma sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel kolaj, Tarihi Yarımada, mekânsal ikilikler, geçişkenlik, çok katmanlılık

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, sumeyyebaba@gmail.com

² Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, eornek@yildiz.edu.tr

³ Yıldız Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, cagla.sevik@std.yildiz.edu.tr

Dijitalin içinde, Fiziksel Mekâna Bağlı Kalmak: Dijital Çağda Mekânsal Deneyiminin Melezleşmesi

Ceyda Kurtar Anlı¹

Öz: Dijitalleşme, analog bilgi, işleyiş biçimleri ve toplumsal ilişkilerin, teknolojik aracılıkla dijital ortama aktarılmasıyla gerçekleşen dönüşümdür. Bu dönüşüm bireylerin günlük yaşam pratiklerinden toplumsal ilişkilerin örgütlenmesine, ekonomik yapılarla üretim-tüketim kalıplarının dönüşümünden kimlik inşasına kadar pek çok düzeyde etkili olmuş ve mekânın deneyimlenme, tanımlanma ve kurgulanma biçimlerini köklü biçimde yeniden şekillendirmiştir. 2000'li yıllardan itibaren mobil teknolojilerin ve akıllı cihazların gündelik yaşam pratikleriyle iç içe geçmesiyle birlikte, dijitalleşme yalnızca bir araç ya da teknik ortam olmanın ötesine geçmiştir; önce iletişimin ve etkileşimin zemini olarak konumlanmış, ardından da bu zemin üzerinden mekânsal örgütlenmenin temel belirleyeni haline gelmiştir. Böylece dijitalleşme, mekânın kurgulanma, düzenlenme ve algılanma biçimlerini şekillendiren yapısal bir altyapıya evrilmiştir. Dijitalleşmeyle birlikte, fiziksel mekândan ayrılan ya da ona alternatif oluşturan yeni mekânsal biçimler ortaya çıkmıştır: postmodern hiper mekân, net mekân, ağ ve veri mekânları, telegeografi ve siber mekân gibi yapılar bu dönüşümün örnekleridir. Buna ek olarak, fiziksel ve dijital mekânların eşzamanlı birlikteliğinden doğan melez/hibrid mekânlar da yeni bir tipoloji olarak literatürde yerini almıştır. Bu yeni biçimlerin tamamı, mekânı anlamlandırma çabasında sıklıkla birer mekânsal metafor aracılığıyla kavramsallaştırılmıştır. Günümüzde ise özellikle öne çıkan eğilim hem teorik hem de toplumsal düzlemde deneyimlenen, fiziksel ve dijitalin iç içe geçtiği melez mekân anlayışının ön plana çıkmasıdır. Bu yeni mekânsal yapı, dijital teknolojilerin yalnızca uzaktan erişim işleviyle sınırlı kalmadığını; bireylerin fiziksel varlıklarıyla eşzamanlı ve etkileşimli biçimde dijital ağlara dâhil oldukları, çok katmanlı bir deneyim alanı yarattığını ortaya koymaktadır. Üstelik bu deneyim alanı, bütünüyle kurgulanmış değil; kimi zaman doğal süreçlerin etkisiyle, hatta Covid-19 pandemisinde olduğu gibi, risklerin zorlayıcı koşulları altında fiziksel ve dijital mekânların birlikte deneyimlenmesini gerektiren özgün bir yaşam pratiği biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu tür melez deneyimler, bireylerin mekânla kurduğu duygusal ve bedensel bağları yeniden şekillendirmekte; fiziksel varoluş ile dijital etkileşim arasındaki sınırları bulanıklaştırarak mekânsal aidiyetin yapısını dönüştürmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, melez mekânların bireyler tarafından nasıl deneyimlendiğini ve bu deneyimlerin güçlü ya da sınırlayıcı yönlerinin neler olduğunu açığa çıkarmaktır. Bu amaca yönelik nitel araştırma yöntemine dayalı bir saha çalışması yürütülmüştür. Sosyal ve mesleki yaşamlarında fiziksel ve dijital mekânları eşzamanlı biçimde kullanan bireyler arasından, amaçlı örnekleme tekniğiyle seçilen 17 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, çalışmanın tematik odağıyla tutarlılık gösterecek şekilde çevrim içi ortamda yürütülmüş ve elde edilen veriler Maxqda nitel veri analiz yazılımı aracılığıyla çözümlenmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan temel bulgu, bireylerin melez mekânları belirli işlevsel faaliyetler (örneğin toplantılar, belge paylaşımı, planlama vb.) için benimsemekte istekli olduklarını; ancak sosyalleşme, öğrenme, kültürel katılım gibi daha karmaşık ve ilişki temelli alanlarda hâlen fiziksel mekânlara güçlü biçimde bağlı kaldıklarını göstermektedir. Bu durum, melez mekânların kullanımındaki seçiciliğe ve deneyimlenen mekânın niteliğinin bireysel ve toplumsal pratiklerle nasıl şekillendiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, fiziksel/gerçek mekan, melez mekan, deneyim

¹ Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, ceydakurtar@hotmail.com

Kamusal Alanları İyileştirmek; Türkiye Kütahya Örneği

Dilcu Gönül¹, Fatma Gönüllü²

Öz: Katılımcı ve kapsayıcı kamusal alanların yaratılması, kentsel aidiyeti artırmanın önemli bir yoludur. Bireylerin kentsel kamusal alanları ve yerel hizmetleri kullanma alışkanlıkları, yaşadıkları kente olan aidiyet duygusunu geliştirmede önemli bir rol oynar. Bu çalışmada, yazarların daha önce Kütahya'da yürüttüğü bir bilimsel araştırma projesinin bulgularına dayalı katılımcı yer oluşturma atölyesi yürütülmektedir. Maptionnaire isimli yazılım kullanılarak yapılan harita tabanlı yarı yapılandırılmış görüşmeler içeren bilimsel araştırma projesi Kütahya'da bulunan kamusal alanlar hakkında detaylı veriler elde edilmesini sağlamıştır. Bu kapsamda elde edilen verilerden biri kentlilerin gitmekten kaçındıkları kamusal alanları gösteren bir mekânsal harita elde edilmesi olmuştur. Bu alanlardan neden kaçınıldığı ise katılımcılar tarafından cevaplanan açık ve kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlarla elde edilmiştir. Katılımcı yer oluşturma atölyesi kapsamında ve yerel yönetim desteğiyle birlikte yürütülen çalışmada amaç “gitmekten kaçınılan kamusal alanlar” hakkında kullanıcılarla bir araya gelerek ve bir atölye yürüterek daha kaliteli ve katılımlı kamusal alanlar sağlamak için fikir üretebilmektir. Özellikle “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” bağlamında ve bilimsel araştırma projesi çıktılarını da kullanarak “Kütahya’da gitmekten kaçınılan kamusal alanlar nasıl iyileştirilebilir?” sorusuna cevap aranmıştır. Atölye içeriği katılımlı mekan üretme araçlarından olan “ortak haritalama” ve “dijital hikaye anlatımı” metodolojilerinden oluşmaktadır. Bu çalışmada ortak mekân üretme süreci ve sürecin sonunda elde edilen çalışmalar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal alan, Katılımlı planlama yaklaşımları, Kütahya

¹ Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, dilcu.gonul@dpu.edu.tr

² Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, fatma.gonullu@dpu.edu.tr

Mekân Üretiminde Bedensel ve Toplumsal Deneyimin Dışlanması: Yönetmelikler, Piyasa Dinamikleri ve Yerel Alternatif Arayışlar

Pelin Seven Aksu¹

Öz: Bu bildiri, günümüz kentlerinde konut üretim süreçlerinin yönetmeliklerle biçimlenen ve piyasa dinamikleriyle hızlanan yapısını eleştirel biçimde ele almaktadır. Mevcut üretim biçimlerinin, mekânın asli öznesi olan beden ve toplumun deneyimlerini dikkate almaksızın işlediği; bu nedenle de toplumsal ihtiyaca yanıt vermeyen, yeniden üretilmeyen ve kullanıcıdan bağımsız mekânsal kalıplar ürettiği gözlemlenmektedir. Müteahhitlik belgelerinin kolayca alınabilir olması, plan notlarının belirli aktörler lehine esnetilmesi, konutun yatırım aracı haline gelmesi gibi durumlar; üst ölçekten gelen kuralların toplumsal olanla çatıştığını göstermektedir. Bu çerçevede çalışmanın temel hipotezi, toplumsal ve bedensel deneyimin dahil edilmediği bir mekân üretiminin sürdürülebilir olmadığı ve bunun yerel ölçekte geleneksel piyasa-dışı, katılımcı veya topluluk temelli “ara üretim halleri” ile aşılabileceğidir. Bildiri, literatür taraması, yerel yönetimlerin rolüne dair mevzuat analizi ve çeşitli kentlerden güncel örneklerin karşılaştırmalı incelenmesi yoluyla bu hipotezi sınamaktadır. Çalışmanın sonucunda, planlama süreçlerinde katılımın yeniden tanımlanarak mahalli aktörlerin karar süreçlerine dahil edilmesiyle, beden-mekân ilişkisinin yeniden kurulabileceği ve bunun mekânsal kaliteyi artırabileceği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beden-mekân ilişkisi, konut üretimi, yasalar ve yönetmelikler, katılım, yerel yönetimler

¹ PSA Mimarlık, peлинsevenaksu@gmail.com

3.GÜN

OTURUM 2-C KENTSEL ARAYÜZLER VE MEKANSAL DENEYİM

Aysun Altınok¹

Öz: Günümüzde hızla büyüyen ve küresel ekonomide önemli bir yere sahip olan turizm sektörü, kriz dönemlerinden en fazla etkilenen sektörlerden biri olmasına rağmen önemini ve çekiciliğini sürdürmektedir. Başlangıçta ekonomik kalkınma hedefleriyle şekillenen turizm yatırımları, zamanla sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yalnızca ekonomik değil, sosyal, kültürel ve çevresel etkileri de dikkate almayı gerekli kılmıştır. Kırsal alanlarda sürdürülebilir turizm, sosyal, kültürel ve doğal değerleri koruyarak yerel toplulukları güçlendirme potansiyeli nedeniyle literatürde dikkat çekmektedir. Ancak literatürde vurgulanan, toplulukların kendi geleceklerine dair karar alma ve işbirlikçi kalkınma çabalarının önemli bir itici güç olduğu kabul edilse de, kırsal turizm girişimlerinin çoğu, toplulukların bu girişimleri sürdürememesi veya dışarıdan gelen yatırımcıların devreye girmesi nedeniyle başarısız olmaktadır. Bu noktada liderlik kavramı öne çıkmakta ve kırsal alanlarda sürdürülebilir turizm başarısında belirleyici bir unsur olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda yaşanan beklenmedik krizler, sürdürülebilirlik ve dirençlilik kavramlarının turizm sektörü için ne kadar kritik olduğunu bir kez daha göstermiştir. Literatürde dirençlilik genellikle sosyal yönleriyle ele alınsa da, bu çalışmada dirençlilik, ekonomik, kurumsal ve çevresel boyutlarıyla çok yönlü bir bakış açısıyla incelenmektedir. Çalışmanın temel amacı, kırsal turizm gelişiminde liderlik ve dirençlilik kavramlarını tartışmak ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen, toplulukların sosyal, ekonomik ve çevresel kırılganlıklarını azaltan etkenleri belirlemektir. Araştırma alanı olarak, 2000'li yıllarda yerel yönetim liderliğinde tarihî ve kültürel mirasın korunması, kent kimliğinin güçlendirilmesi ve turizmin geliştirilmesiyle öne çıkan ve yerel ekonomisini canlandıran Ankara'nın Beypazarı ilçesi seçilmiştir. Bu çalışmada, kırsal turizm gelişim sürecinde liderliğin rolü ve önemi, kriz süreçlerinin yerel halka etkileri ve başa çıkma mekanizmaları, ayrıca yerel toplulukların turizm kaynakları üzerindeki kontrol düzeyinin dirençlilikle ilişkisi incelenecektir. Araştırmada çeşitli kurum ve kuruluşlarla ve turizm sektöründeki yerel aktörlerle derinlemesine görüşmeler yapılması, bu kapsamda elde edilen bulguların analiz edilmesi hedeflenmektedir. Çalışma, kırsal alanlarda etkili liderlik ile gelişen turizm girişimlerinde yerel kontrolün arttığı ve bunun yalnızca ekonomik kalkınmaya değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik ve dirençliliğe de önemli katkılar sağladığı varsayımına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir turizm, toplumsal gelişim, liderlik, yerel kontrol, dirençlilik

¹ Bursa Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, aysun.altinok@btu.edu.tr

Bölgesel Turizm Patikasının Evrimsel Dinamiklerinin Faillik ve Kurumlar Bakımından İncelenmesi: Kapadokya Örneği

Hasan Canbulat¹, Nuri Yavan²

Öz: Evrimsel Ekonomik Coğrafya (EEC), bölgesel endüstrilerin ortaya çıkışı, büyümesi, yenilenmesi ve değişimi süreçlerine odaklanmıştır. EEC'nin yükselişiyle birlikte, son on yılda turizm destinasyonlarının evrimini EEC perspektifinden inceleyen bir literatür ortaya çıkmıştır. Ancak, küresel güney bağlamı, periferik bölgeler ve kültür turizmi faaliyetlerinin evrimi, bu gelişen literatürde büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bu çalışma, Martin'in Gelişimsel Patika Bağımlılığı Modeli ve Yeni Patika Gelişimi literatürünü kullanarak, bölgesel varlıkların, kritik olayların, fırsat alanlarının, failliğin ve kurumların etkileşimi yoluyla periferik bölgedeki bir turizm patikasının nasıl ortaya çıktığını ve evrildiğini incelemektedir. Bu çalışma, Kapadokya Bölgesi'ni ele almakta ve 37 aktörle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve doküman analizlerinden elde edilen anlatılara dayanan bir süreç izleme metodolojisi kullanarak ortaya konan bir nitel analize dayanmaktadır. Kapadokya turizm patikası, doğal ve kurumsal varlıkların olanak tanıyıcı önkoşulları sayesinde 1950'lerde ortaya çıkmıştır. 1957 ve 1982 döneminde, küresel ve ulusal otel zincirleri ve bölge dışından gelen bireysel girişimcilerin yenilikçi faaliyetleri, turizm patikasının yaratımında kilit rol oynamıştır. 1980'lerin başında ortaya çıkan zamansal fırsat alanları ve kritik olaylar, gerek yenilikçi girişimci gerekse de kurumsal girişimci olarak devletin faillik rolü ile birlikte 1983-2001 döneminde patika gelişimini (yerleşik hale gelmeyi) sağlamıştır. 2002-2024 döneminde ise Kapadokya turizm destinasyonu, ilişkili ve ilişkisiz turizm ürünleri ile çeşitlenmeyi, niş alanlarda uzmanlaşmayı ve küresel üretim ağlarına bağlandığı patika yükseltme sürecini deneyimlemiştir. Çalışma kurumlar, yapı ve faillik etkileşimi bağlamında periferik bir bölgede patika gelişiminin nasıl ortaya çıktığını ve birlikte evrildiğini açıklayarak ekonomik coğrafya, bölgesel kalkınma ve turizm çalışmaları literatürüne katkı yapmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Patika bağımlılığı, evrim, faillik, kurumlar, ekonomik coğrafya, bölgesel kalkınma, turizm çalışmaları

¹ Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, hcanbulat@ankara.edu.tr

² Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, nyavan@ankara.edu.tr

Üniversitelerin Dönüşen Rolü Bağlamında İhtisaslaşma Projeleri İçin Akıllı Uzmanlaşma Temelli Bir Değerlendirme Kılavuzu Önerisi

Utku Eren Bağcı¹, Nuri Yavan²

Öz: Günümüzün bilgiye dayalı ekonomisinde üniversitelerin bölgelerin inovasyon ve ekonomik kalkınma süreçlerine katkı sağlaması giderek daha fazla beklenmektedir. Bu kapsamda yükseköğretim kurumları, geleneksel misyonları olan eğitim ve araştırma faaliyetlerinin ötesine geçerek, ‘üçüncü bir misyon’ olarak bölgesel kalkınma süreçlerini destekleyen, yerel aktörlerle iş birliği içinde çalışan ve toplumsal etkisi yüksek faaliyetler yürüten kurumsal yapılara dönüşmektedir. Bu dönüşümün kuramsal temelini Avrupa Birliği’nin (AB) bölgesel inovasyon ve kalkınma politikası olarak uyguladığı akıllı uzmanlaşma stratejisi oluştururken, Türkiye’de bu strateji Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK’ün) 2015 yılından beri yürüttüğü “Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Programı” aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Ancak ihtisaslaşma sürecinin mevcut izleme ve değerlendirme yöntemleri, genellikle çıktı ve performans odaklanarak üniversitelerin bulundukları bölgeyle kurduğu ilişkilerin niteliğini ve bölgesel kalkınmaya olan etkisini analiz etmede yetersiz kalmaktadır. Ayrıca üniversitelerin bölgesel büyüme süreçlerine nasıl katkıda bulunabileceğine dair çok sayıda çalışma olmasına rağmen, Türkiye’deki üniversitelerin bölgesel ihtisaslaşmaya yönelik faaliyet ve projelerinin nasıl değerlendirileceğine dair çok daha az düşünce vardır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, YÖK’ün mevcut gösterge setinin sınırlılıklarını ortaya koymak ve ihtisaslaşma projelerinin değerlendirilmesine yönelik olarak, akıllı uzmanlaşmanın dört temel ilkesine (sürdürülebilirlik, yenilikçilik, paydaş iş birliği ve bölgesel kalkınma) dayanan alternatif bir izleme ve değerlendirme kılavuzu önermektir. Bu kılavuzun kavramsal temelleri, kapsamlı bir literatür taraması ve Scopus veritabanında gerçekleştirilen sistematik bibliyometrik analizlerle desteklenerek güçlendirilmiştir. Çalışmada önerilen değerlendirme yapısı, üniversitelerin bulundukları bölgeyle bütünleşme düzeylerini ve dönüşen kurumsal işlevlerini daha nitelikli biçimde analiz etmeye imkân tanımayı hedeflemektedir. Bu yapı, yalnızca izleme ve değerlendirme yöntemlerini değil, üniversitelerin bölgesel bağlamla kurduğu ilişkilerin nasıl kavramsallaştırıldığına dair yaklaşımın da yeniden düşünülmesini mümkün kılacaktır. Bu yönüyle bu çalışma, YÖK tarafından benimsenen mevcut ihtisaslaşma (akıllı uzmanlaşma) sürecini izleme ve değerlendirme yaklaşımlarına eleştirel bir perspektifle yaklaşarak somut politika önerileri sunmayı ve üniversitelerin bölgesel kalkınma süreçlerindeki rollerini ve değerlendirme araçlarını yeniden düşünmeye zemin hazırlamayı öngörmektedir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı uzmanlaşma, üniversitelerin dönüşümü, ihtisaslaşma, üniversiteler, üçüncü misyon, bölgesel yenilik sistemi, bölgesel kalkınma

¹ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, uebagci@nevsehir.edu.tr

² Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, nyavan@ankara.edu.tr

Lokasyon Seçiminde Geleneksel Ekonomik Faktörlere Karşı Kurumsal Bağlamın ve Belirleyicilerin Gücü: Türkiye'deki Alman Çokuluslu Şirketleri Örneği

Nuri Yavan¹, Ragıp Kalelioğlu², Efekan Koç³

Öz: Kurumların ve kurumsal bağlamın kentsel ve bölgesel kalkınma sürecinde kritik bir rol oynadığına dair ekonomik coğrafya literatüründe giderek artan bir fikir birliği bulunmaktadır. Öte yandan artan politik riskler ve kurumsal belirsizlikler, yabancı şirketlerin yurtdışına yaptığı doğrudan yatırımları yeniden değerlendirmesine yol açmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin en önemli yabancı yatırımcıları ve dış ticaret ortakları arasında yer alan Alman şirketlerini de ciddi düzeyde etkilemektedir. Bununla birlikte literatürde, yerseçim sürecinde geleneksel ekonomik faktörlerin önemini ortaya koyan çok sayıda çalışma olmasına karşın, kurumsal faktörlerin ve kurumsal bağlamın Çok Uluslu Şirketlerin (ÇUŞ) yaptığı Doğrudan Yabancı Yatırımlar (DYY) üzerindeki etkilerine yönelik ampirik analize dayalı çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu minvalde bu çalışma, ulusal ve bölgesel düzeydeki kurumsal koşulların ve faktörlerin ÇUŞ'ların yurtdışına yatırım yapma kararlarını nasıl şekillendirdiğini araştırmaktadır. Bu doğrultuda Dunning'in OLI (Ownership-Location-Internalization) çerçevesi ile kurumsal ekonomik coğrafya yaklaşımını kullanan bu çalışma, Türkiye'deki kurumsal ortamın kalitesinin ve kurumsal dinamiklerin (düzenleyici çerçeve, hukukun üstünlüğü, siyasi istikrar, öngörülebilirlik, güven, politik risk, bürokrasi, vergi avantajları, teşvikler gibi) Alman ÇUŞ'ların ülkeye yatırım yapma tercihlerini nasıl etkilediğini hem ulusal ölçekte hem de bölgesel düzeyde analiz etmektedir. Çalışma, Türkiye'ye DYY yapan 147 Alman firmasından toplanan anket verisini kullanan ekonometrik analiz yöntemine (lojit ve probit modellere) dayanmaktadır. Analiz sonuçları, Alman firmalarının Türkiye'ye pazar arayan motivasyonla DYY yaptığını, yerel pazarı ele geçirmek ve büyüyen piyasaya hakim olmanın en önemli yerseçim faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde sözkonusu ampirik analiz sonuçları, kurumsal faktörlerin Alman ÇUŞ'larının lokasyon seçiminde pazar arayan DYY faktörlerinden hemen sonra (hatta nerdeyse onun kadar) tüm değişkenler arasında en önemli faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum Alman firmalarının kurumsal ortam koşullarına karşı çok hassas olduğunu ve kurum-spesifik belirleyicilere büyük önem atfettiğini göstermektedir ki burada özellikle regülatif kurumlara normatif kurumlardan daha fazla önem verilmektedir. Yine bulgular firmaların makro ekonomik istikrar konusuna da büyük önem verdiğini göstermektedir. Buna karşın bazı kurumsal değişkenler örneğin yatırım teşvikleri, vergi yükü ve kısıtlayıcı hükümet politikaları gibi parametreler Alman ÇUŞ'ları için son derece önemsiz değişkenlerdir. Etkinlik arayan DYY'de esas amaç üretim maliyetlerini minimize etmektir ki bu motivasyon pazar arayan ve kurumsal faktörlerden sonra üçüncü sırada gelir. Bu durum Alman firmalarının başta işgücü maliyeti olmak üzere yereldeki çeşitli girdilere ucuz erişim için yatırım yaptığını da göstermektedir. Son olarak varlık arayan DYY yereldeki Ar-Ge, yenilik, patent, marka ve tasarım gibi teknolojik bilgi ve yeniliğe dayalı yetkinlik ve kapasiteyi kazanmak için yapılır ki analiz bulguları Alman firmalarının Türkiye'deki lokasyon seçiminde buna hemen hiç önem atfetmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca firmaların yatırım motivasyonları ve lokasyon seçimleri ulusal ölçek ile kent-bölge düzeyinde önemli farklılıkları göstermektedir. Bu bulgular, bir yandan uluslararası DYY stratejilerinin mekansal açıdan şekillenmesinde kurumsal bağlamın ve faktörlerin kritik rol oynadığını göstermekte, öbür yandan Türkiye gibi uluslararası alanda yatırım çekmeye çalışan devletlerin politika yapıcılarına teşvik mekanizmalarının yeniden düzenlenmesi için yol göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğrudan yabancı yatırım (DYY), çok uluslu şirketler (ÇUŞ), lokasyon seçimi, kurumsal faktörler, ekonomik coğrafya, bölgesel kalkınma

¹ Ankara Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, nyavan@ankara.edu.tr

² Gaziantep Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, rkalelioglu@gantep.edu.tr

³ Anadolu Üniversitesi

ETKİNLİK SEKRETERYASI:
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA BÖLÜMÜ

MSKÜ Mimarlık Fakültesi, Kötekli/Muğla, 48000
E-posta: kbam@metu.edu.tr Web: www.kbam.metu.edu.tr